

การศึกษาวิเคราะห์มิติประติมากรรมลักษณะนูนสูงในประเทศไทย
เพื่อพัฒนาการสอนวิชาประติมากรรม

โดย

ทมิฬ ศรีศิลา

คมสันต์ คำสิงหา

สนับสนุนงบประมาณโดย

มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลรัตนโกสินทร์

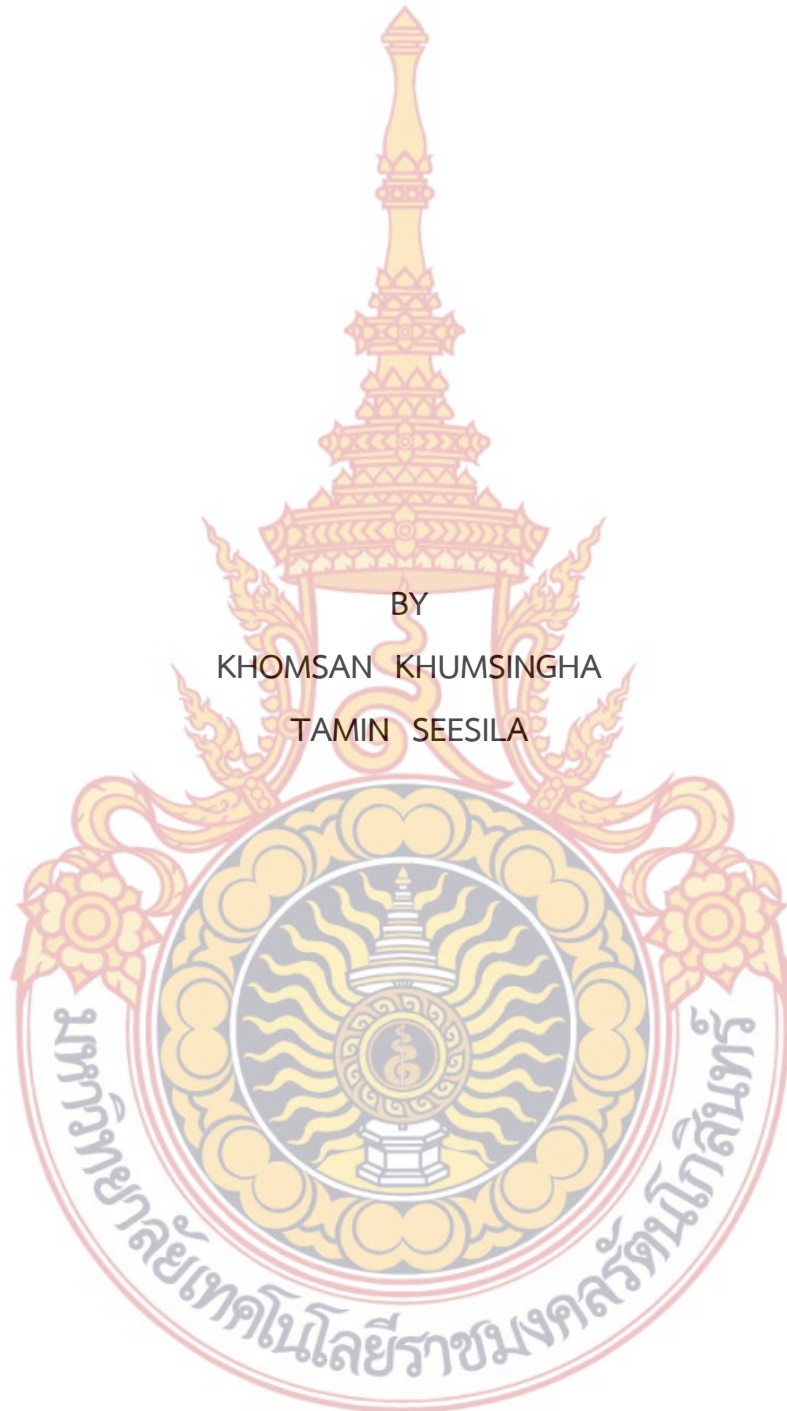
ประจำปีงบประมาณ 2557

การศึกษาวิเคราะห์มิติประติมากรรมลักษณะนูนสูงในประเทศไทย
เพื่อพัฒนาการสอนวิชาประติมากรรม

สนับสนุนงบประมาณโดย มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลธัญบุรี
ประจำปีงบประมาณ 2557

ANALYZE STUDY SCULPTURE HIGH RELIEF TO THAILAND
OF DEVELOPMENT SUBJECT SCULPTURE INSTRUCT

BY
KHOMSAN KHUMSINGHA
TAMIN SEESILA

Granted by Rajamangala University of Technology Rattanakosin
Fiscal year 2014

กิตติกรรมประกาศ

งานวิจัยเรื่องการศึกษาวิเคราะห์มิติประติมากรรมลักษณะนูนสูงในประเทศไทย เพื่อพัฒนาการสอนวิชาประติมากรรมเป็นการวิจัยในเชิงสำรวจตามโครงการวิจัยของสำนักงานวิจัยและพัฒนา มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีรัตนโกสินทร์ ซึ่งสามารถสำเร็จลุล่วงได้ด้วยความกรุณาของบุคคลต่าง ๆ ที่ให้คำปรึกษาแนะนำมาตลอด

ขอขอบพระคุณสำนักงานวิจัยแห่งชาติที่อนุมัติเงินวิจัย รวมทั้งอาจารย์และเจ้าหน้าที่ทุกท่านที่ให้คำปรึกษาในการดำเนินงานมาโดยตลอด

ขอขอบพระคุณวิทยาลัยเพาะช่างที่ให้ผู้วิจัยทำงานรวมทั้ง ครู อาจารย์ ที่สอนศิลปะที่ให้ความรู้เกี่ยวกับศิลปะ ประติมากรรมในช่วงที่ผู้วิจัยศึกษาอยู่ทั้งระดับ ปวช. ปริญญาตรี ปริญญาโท ทำให้ผู้วิจัยมีความรู้ สามารถประยุกต์นำงานด้านวิจัยมาใช้ประโยชน์ ด้านสายอาชีพและสายกระบวนการสร้างสรรค์ผลงานวิจัย

ขอขอบพระคุณเจ้าของผลงานทุกท่าน สถานที่ตั้งผลงานที่อนุญาตให้สำรวจ ขอขอบพระคุณผู้เชี่ยวชาญให้คำปรึกษาตลอดจนหนังสือ เอกสาร ตำรา ข้อมูลในอินเทอร์เน็ตต่าง ๆ ที่เป็นแหล่งข้อมูลต่าง ๆ

ท้ายสุด ขอขอบพระคุณคุณแม่ คุณแม่ที่ได้ให้กำเนิดและส่งเสริมการศึกษาจนจบระดับปริญญาตรี และขอขอบคุณ พี่ น้อง ครอบครัว ตลอดจนผู้ช่วยเอกสารการพิมพ์ ผู้ช่วยหาข้อมูล จนทำให้งานสำเร็จลุล่วงด้วยดี

ทมิฬ ศรีศิลาและคณะ

มีนาคม 2558

บทคัดย่อ

- รหัสโครงการ : A64/2557
 ชื่อโครงการ : การศึกษาวิเคราะห์มิติประติมากรรมลักษณะนูนสูงในประเทศไทย
 เพื่อพัฒนาการสอนวิชาประติมากรรม
 ชื่อนักวิจัย : 1. อาจารย์ทมิฬ ศรีศิลา
 2. ผู้ช่วยศาสตราจารย์คมสันต์ คำสิงหา

การศึกษานี้มีจุดมุ่งหมายในการวิเคราะห์ในประเด็น 1. มิติ 2. มวล 3. การจัดภาพ
 เนื้อหาที่เหมาะสมในการสร้างงานประติมากรรมลักษณะนูนสูง

ผลการศึกษาพบว่า

ประติมากรรมลักษณะนูนสูงทั้ง 3 ประเภท มีมิติ มวลและการจัดภาพได้ดังนี้ ประติมากรรม
 ประเภทกลุ่มทั้ง 2 ชิ้นจัดภาพให้มีระยะ 2 ระยะคือใกล้ กลางจะไม่เน้นระยะไกล เน้นระยะหน้าให้
 มีรูปทรง 60 เปอร์เซ็นต์ มีมิติมวลปริมาตรที่ยื่นออกมาจากพื้น 80 – 95 เปอร์เซ็นต์ ในบางตำแหน่ง
 จะมีส่วนหลุดลอยออกมา ส่วนระยะกลางจะเป็นส่วนประกอบภาพเนื้อหาจะเป็นส่วนรองไม่ให้เห็นมี
 ระนาบพื้นที่ 20 – 30 เปอร์เซ็นต์ และมีมิตินูนแบบกึ่งนูนนอกจากนั้นเป็นบริเวณว่าง 10 เปอร์เซ็นต์

ประติมากรรมลักษณะนูนสูงประเภทคู่มีเนื้อหา 2 รูปทรงมีมิตินูนสูงออกมาจากพื้น 60 – 90
 เปอร์เซ็นต์ บางส่วนจะหลุดลอยตัวออกมา แต่บางส่วนในรูปหลุดลอยออกมาเป็นลอยตัว ในงานที่อยู่
 บนที่สูงคืองานพระอินทร์ทรงช้างเอราวัณจะเน้นรูปทรงใหญ่กว่าคนจริงและมีส่วนหลุดลอยออกมาจาก
 พื้นมากเพื่อระยะห่างในการมองระยะไกล

ประติมากรรมนูนสูงประเภทเดี่ยว เป็นรูปทรงเดี่ยวมีมิติมวลที่นูนออกมาจากพื้น 75 – 95
 เปอร์เซ็นต์ บางส่วนจะหลุดลอยออกมาจากพื้น จะมีความเป็นกึ่งนูนน้อยกว่า

จากการวิจัยศึกษาวิเคราะห์ประติมากรรมทั้ง 3 กลุ่มนี้ สอดคล้องกับแบบแสดงความคิดเห็น
 ของผู้เชี่ยวชาญที่ได้ผลค่าที่แสดง มวล มิติที่ยื่นออกมาจากพื้นที่ 60, 70, 80, 90 เปอร์เซ็นต์ ของงาน

Abstract

Code of Project : A64/2557
Project Name : Analytical Study of High Relief Sculpture for the
Development of the Subject in Thailand
Researcher's name : Assoc. Prof. Khomsan Khumsingha

The study was aimed to analyze 3 aspects; dimension, mass, and composition, that contribute good creation of high relief sculptures. The analysis of three genres of high relief sculptures showed as follows:

First of call, the group high relief sculptures, the two figures will have two levels of distance: low and middle, while high distance in not common for this type of art. The front distance will have shape about 60%, dimension, mass, and quantity popping out from the background about 80-95%. In some positions, there are outstanding pieces. The middle distance sections are mostly the supporting part of the content. They are subordinate and less important, covering about 20-30% of the area and some portions are mid-relief. The other 10% belong to empty area.

Secondly, the couple high relief sculptures have the main figures in 2 shapes. The high relief covers about 60-90% of the piece. There are also outstanding parts. The upper parts are usually about Indre on his three-headed elephant Erawan. This section is emphasized and usually bigger than normal people in the figure. Many parts are way off the background for visual distance.

Thirdly, the single high relief sculptures are mostly of a single shape with the dimension and mass popping out from the background about 75-95%. Some portion is way off the background. There are a few portion of mid-relief.

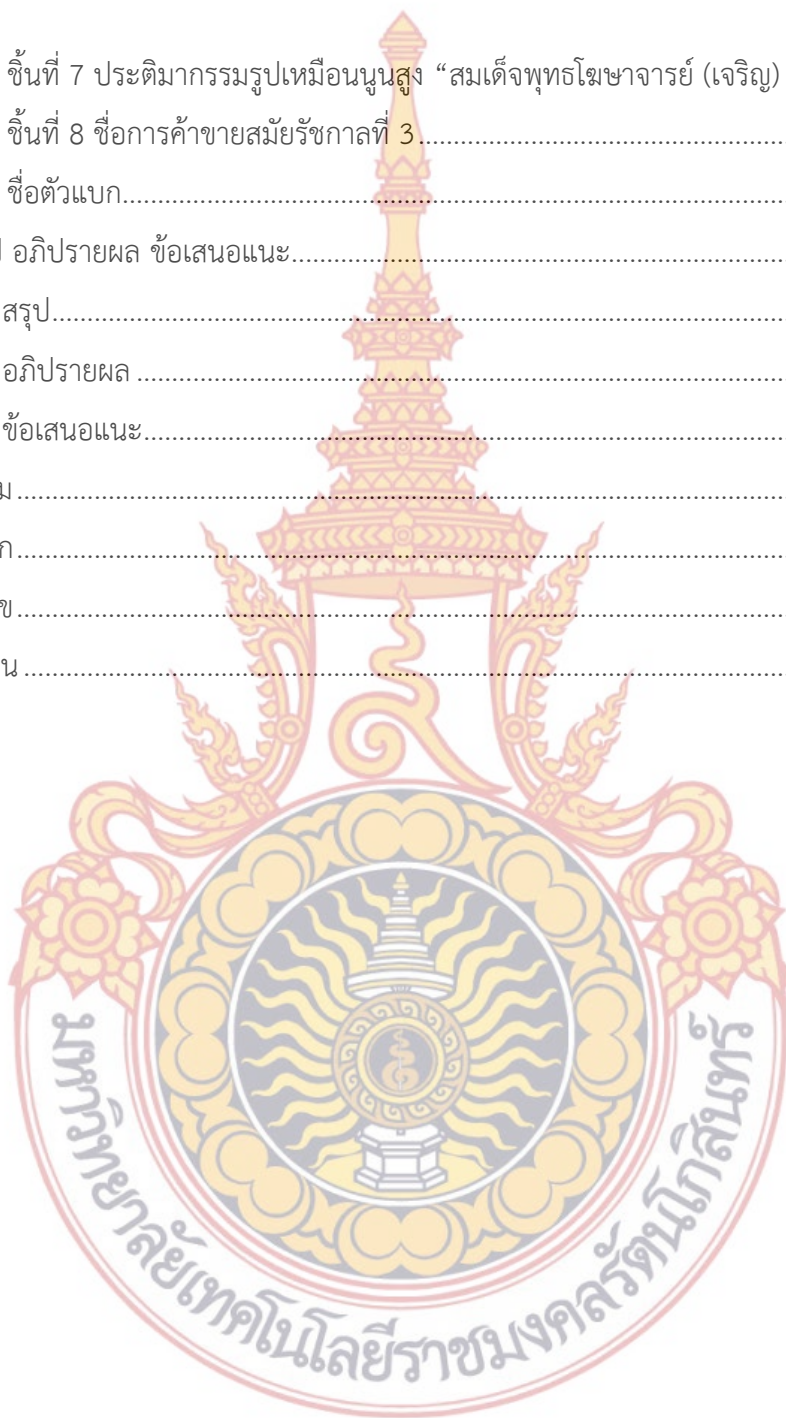
The analysis results of these three genres agreed with the questionnaire survey from experts showing the mass and dimension popping out from the area 60, 70, 80, and 90% respectively.

สารบัญ

	หน้า
กิตติกรรมประกาศ.....	ก
บทคัดย่อภาษาไทย.....	ข
บทคัดย่อภาษาอังกฤษ.....	ค
สารบัญ.....	ง
สารบัญตาราง.....	ฉ
สารบัญภาพ.....	ช
บทที่ 1 ภูมิหลัง.....	1
1.1 ความสำคัญของที่มาของปัญหาที่ทำการวิจัย.....	4
1.2 วัตถุประสงค์ของโครงการวิจัย.....	4
1.3 ขอบเขตของการวิจัย.....	5
1.4 ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ.....	5
บทที่ 2 ข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับการสร้างสรรค์.....	6
2.1 เอกสารที่เกี่ยวกับความหมายของประติมากรรม.....	6
2.2 เอกสารที่เกี่ยวกับประวัติความเป็นมาของประติมากรรมนูนสูงในประเทศไทย.....	11
บทที่ 3 วิธีดำเนินงานการวิจัย.....	19
3.1 ประชากรและกลุ่มตัวอย่างประติมากรรมและประติมากร.....	19
3.2 ประติมากรยุครัตนโกสินทร์.....	19
3.3 ประชากรกลุ่มประติมากรรมลักษณะนูนสูงติดตั้งภายนอกอาคาร.....	21
บทที่ 4 การวิเคราะห์ผลงาน.....	26
4.1 ชั้นที่ 1 ชื่อสะพานร้องไห้ (ผู้หญิงกับเด็ก).....	27
4.2 ชั้นที่ 2 ชื่อสะพานร้องไห้ (ผู้ชายกับเด็ก).....	31
4.3 ชั้นที่ 3 ชื่อการดำเนินการคณะราษฎร.....	34
4.4 ชั้นที่ 4 ชื่อนกคาบุงใหญ่.....	39
4.5 ชั้นที่ 5 ชื่อครุฑยุคแดรงอน.....	41
4.6 ชั้นที่ 6 ชื่อพระอินทร์ทรงช้างเอราวัณ.....	43

สารบัญ (ต่อ)

	หน้า
4.7 ชั้นที่ 7 ประติมากรรมรูปเหมือนนูนสูง “สมเด็จพระพุทธโฆษาจารย์ (เจริญ) ญาณวรนเถร ...	45
4.8 ชั้นที่ 8 ชื่อการค้าขายสมัยรัชกาลที่ 3.....	47
4.9 ชื่อตัวแบก.....	52
บทที่ 5 สรุป อภิปรายผล ข้อเสนอแนะ.....	58
5.1 สรุป.....	58
5.2 อภิปรายผล	59
5.3 ข้อเสนอแนะ.....	62
บรรณานุกรม	63
ภาคผนวก ก.....	64
ภาคผนวก ข.....	74
ประวัติผู้เขียน	80

สารบัญตาราง

ตารางที่		หน้า
4.1	ประเภทกลุ่ม.....	55
4.2	ประเภทคู่.....	56
4.3	ประเภทเดี่ยว.....	57

สารบัญภาพ

ภาพประกอบ	หน้า
3.1 แสดงการวิเคราะห์ความมิติ นูนประติมากรรมนูน 3 ลักษณะ	25
4.1 สะพานร้องไห้ (มุมซ้าย)	27
4.2 สะพานร้องไห้ (มุมขวา).....	27
4.3 คนที่มาเป็นแบบให้ประติมากร นาวิ เป็นผู้ปั้น.....	28
4.4 ผู้หญิงร้องไห้ด้านหน้า.....	28
4.5 ด้านข้างเต็มตัว.....	29
4.6 ภาพวิเคราะห์.....	29
4.7 ด้านข้างหญิงครึ่งตัว.....	29
4.8 ภาพวิเคราะห์.....	29
4.9 เด็กเฉพาะหัวด้านข้าง	30
4.10 ภาพวิเคราะห์.....	30
4.11 เด็กด้านข้างครึ่งตัว	30
4.12 ภาพวิเคราะห์.....	30
4.13 สะพานร้องไห้ด้านหน้า	31
4.14 เต็มตัวด้านข้าง	31
4.15 ภาพวิเคราะห์.....	31
4.16 เด็กครึ่งตัวด้านข้าง	32
4.17 ภาพวิเคราะห์.....	32
4.18 ชายครึ่งตัวด้านซ้าย.....	32
4.19 ภาพวิเคราะห์.....	32
4.20 ชายครึ่งตัวด้านขวา.....	33
4.21 ภาพวิเคราะห์.....	33
4.22 อนุสาวรีย์ประชาธิปไตย.....	34
4.23 การดำเนินการของคณะราษฎร	36
4.24 ด้านเฉียงมุมขวา.....	36

สารบัญภาพ (ต่อ)

ภาพประกอบ	หน้า
4.25 ภาพวิเคราะห์.....	36
4.26 คนครึ่งตัวด้านข้าง	37
4.27 ภาพวิเคราะห์.....	37
4.28 คนครึ่งตัว	37
4.29 ภาพวิเคราะห์.....	37
4.30 ด้านข้างองค์เทพ.....	38
4.31 ภาพวิเคราะห์.....	38
4.32 นกคาบงูใหญ่.....	39
4.33 นกคาบงูใหญ่อด้านข้าง	39
4.34 ภาพวิเคราะห์.....	39
4.35 พญาครุฑยุคตรงอน	41
4.36 ภาพด้านข้าง.....	41
4.37 ภาพวิเคราะห์.....	41
4.38 พระอินทร์ทรงช้างเอราวัณ	43
4.39 พระอินทร์ทรงช้างเอราวัณด้านข้าง.....	44
4.40 ภาพวิเคราะห์.....	44
4.41 ประติมากรรมรูปเหมือนนูนสูง.....	45
4.42 ภาพด้านข้าง.....	45
4.43 ภาพวิเคราะห์.....	45
4.44 การค้าขายสมัยรัชกาลที่ 3.....	47
4.45 ภาพด้านข้าง.....	48
4.46 ภาพวิเคราะห์.....	48
4.47 ด้านข้างมูมขวา.....	49
4.48 ภาพวิเคราะห์.....	49
4.49 รูปประธานด้านข้าง	49

สารบัญภาพ (ต่อ)

ภาพประกอบ	หน้า
4.50 ภาพวิเคราะห์.....	49
4.51 กลุ่มคนด้านข้างมุมซ้าย.....	50
4.52 ภาพวิเคราะห์.....	50
4.53 รูปคนด้านข้างมุมขวา.....	50
4.54 ภาพวิเคราะห์.....	50
4.55 รูปคนด้านข้างมุมขวา.....	51
4.56 ภาพวิเคราะห์.....	51
4.57 ตัวแบก.....	52
4.58 ภาพด้านข้าง.....	52
4.59 ภาพวิเคราะห์.....	52
4.60 ภาพด้านข้าง.....	53
4.61 ภาพวิเคราะห์.....	53
4.62 ภาพด้านข้าง.....	54
4.63 ภาพวิเคราะห์.....	54

บทที่ 1

ภูมิหลัง

งานศิลปกรรมแขนงต่าง ๆ ในประเทศไทยมีประวัติความเป็นมาในอดีตยุคก่อนประวัติศาสตร์ ยุคประวัติศาสตร์ มาจนถึงยุคปัจจุบัน มีการพัฒนาเรื่อยมาทั้งรูปแบบเนื้อหาและเทคนิควิธีการตามบริบท (Context) สังคมนั้น ๆ เมื่อย้อนไปตั้งแต่อดีตยุคก่อนประวัติศาสตร์ยุคหิน (ประมาณ 800 ปีก่อนคริสต์ศักราช) มนุษย์รู้จักประดิษฐ์เครื่องมือใช้ไม้สอยผ่านเป็นผลงานศิลปกรรม อย่างเครื่องปั้นดินเผา หรือเครื่องมือทำการเกษตรที่ทำจากโลหะ คนไทยสมัยนั้นสร้างงานประติมากรรมเป็นลักษณะลวดลายต่าง ๆ ในภาชนะดินเผา เป็นงานลักษณะนูนต่ำหรือการเซาะร่องลึก การขุดขีดในยุคโลหะ (พบหลักฐานการสร้างงานประติมากรรมเครื่องมือเครื่องใช้ที่ทำมาจากโลหะ พบหลักฐานงานปั้นประกอบเครื่องดนตรี ฆ้องกบ ซึ่งมีรูปปั้นกบขนาดเล็กประกอบอยู่บนฆ้องกบ

ในยุคสมัยทวารวดี (ราวพุทธศตวรรษที่ 9 – 11) ถึงลพบุรี (ราวพุทธศตวรรษที่ 12) มีอิทธิพลทางศาสนาพราหมณ์ได้เข้ามาจากสายธารจากอินเดียได้ก่อสร้างรูปแบบศิลปะการก่อสร้างปราสาทหินขึ้น ซึ่งเป็นศิลปะแบบขอมนิยมสร้างประสาทดด้วยหินศิลาแลงและการแกะสลักหินทั้งแบบนูนและลอยตัวงานแกะสลักหินตามส่วนประดับอาคารส่วนใหญ่เป็นนูนสูงตามเนื้อหาเรื่องราวซึ่งมีความละเอียดงดงามยิ่งนัก

วิวัฒนาการได้พัฒนาสืบมาและเมื่อศาสนาพุทธได้เข้ามาทำให้เกิดวิวัฒนาการสืบเนื่องมาตั้งที่สำนักช่างสิบหมู่กรมศิลปากรได้อธิบายไว้ว่า “มีการศึกษาค้นคว้าสำรวจและค้นพบประติมากรรมจากแหล่งโบราณคดีสมัยต่าง ๆ ได้แก่ สมัยทวารวดี ศรีวิชัย ลพบุรี เชียงแสน สุโขทัย อุทอง อโยธยา ฯลฯ ที่มีคุณค่ามากมายถือเป็นมรดกทางศิลปวัฒนธรรม ที่บรรพบุรุษได้สร้างสรรค์สืบทอดติดต่อกันมา ผลงานประติมากรรมในอดีตมีคุณค่าด้านประวัติศาสตร์ โบราณคดีและศิลปวัฒนธรรมทำให้รู้ถึงสภาพภูมิศาสตร์ สิ่งแวดล้อม วิถีชีวิต ความเป็นอยู่ ศาสนาความเชื่อ เศรษฐกิจ สังคมและการเมืองการปกครอง ตลอดจนทำให้ทราบประวัติความเป็นมาลักษณะรูปแบบ เทคนิค วิธีการ วัสดุ และการนำไปใช้ประโยชน์ ลักษณะรูปแบบของงานประติมากรรมแต่ละยุคสมัย จะมีลักษณะพิเศษเฉพาะ มีการสร้างสรรค์งานประติมากรรม โดย่างพื้นถิ่นในทุกภูมิภาคทั่วประเทศ แต่ละท้องถิ่นช่วงป็นจะได้รับการสืบทอดรูปแบบศิลปกรรม ตลอดจนเทคนิควิธีการต่อ ๆ มาจากบรรพบุรุษ จากรุ่นหนึ่งสู่อีกรุ่นหนึ่งอย่างมีเอกลักษณ์เฉพาะพื้นถิ่นและภูมิภาคนั้น ๆ ตามค่านิยม วัตถุประสงค์ที่กำหนด เป็นการผสมผสานภูมิปัญญา วิทยาการและฝีมือจนเกิดเอกลักษณ์และตระกูลช่าง ลักษณะของงานประติมากรรมในระยะแรก เป็นประติมากรรมที่สร้างขึ้นเพื่อประดับตกแต่งอาคารสถาปัตยกรรม

รูปเคารพบูชา ตามความเชื่อ อุดมคติและศาสนา มักสร้างด้วยทองสัมฤทธิ์ ปูนปั้น ดินเผาและไม้จำหลัก โดยอาจจำแนกลักษณะของงานประติมากรรมได้ 2 ประเภท คือ

1. ประติมากรรมประเพณี

เป็นงานประติมากรรมที่สืบทอดกันมาตั้งแต่อดีต เกี่ยวข้องกับศาสนาและพระมหากษัตริย์ตลอดจนวิถีชีวิต ความเป็นอยู่ของมนุษย์ ได้แก่ ประติมากรรมที่เป็นรูปคน เช่น พระพุทธรูป เทวดา นางฟ้า ยักษ์ ฯลฯ มีลักษณะสะท้อนแนวอุดมคติและลักษณะไทย และประติมากรรมเพื่อการประดับตกแต่ง ทั้งภายนอกและภายในอาคารสถาปัตยกรรม เช่น ลายหน้าบัน บัวหัวเสา ลวดลายกรอบซุ้ม ประตุน้ำต่างและฐานชุกชี ฯลฯ

2. ประติมากรรมแบบร่วมสมัย

เป็นงานศิลปะแนวความคิดใหม่ที่ได้รับอิทธิพลอารยธรรมแบบตะวันตก ผสมผสานกับอุดมคติ ค่านิยมและแนวความคิดสร้างสรรค์ อย่างมีเอกลักษณ์เฉพาะตน (สำนักช่างสิบหมู่กรมศิลปากร : 2551)

ประติมากรรมแบบร่วมสมัย ถูกแบ่งออกได้เป็น 2 ระยะ ได้แก่ สมัยรัชกาลที่ 1 ถึงรัชกาลที่ 3 วิถีชีวิตผูกพันกับศาสนาพุทธ ขนบธรรมเนียมประเพณี วัฒนธรรมไทยความเชื่อความศรัทธาต่อศาสนาชาติบ้านเมือง พระมหากษัตริย์ ได้ถูกสร้างขึ้นเป็นงานศิลปกรรม เป็นรูปเคารพบูชาหรือลวดลายประดับอาคารโบสถ์วิหารอาราม โดยการปั้น หล่อโลหะ แกะสลัก ลวดลายต่าง ๆ ประติมากรรมที่สำคัญเป็นการสร้างพระพุทธรูป การปั้นเทวดา นางฟ้า นาค ครุฑ ลวดลาย ฯลฯ

ระยะที่ 2 ช่วงสมัยรัชกาลที่ 4 ถึงรัชกาลที่ 9 เป็นช่วงการเปลี่ยนแปลงด้านวัฒนธรรม ในสมัยรัชกาลที่ 4 ถึงรัชกาลที่ 5 ได้เกิดการเปลี่ยนแปลงทางการปกครองวัฒนธรรมทางตะวันตกได้ไหลบ่าเข้ามายังประเทศไทยมีการแลกเปลี่ยนสินค้าการเมืองการปกครอง ทำให้เกิดการผสมผสานงานด้านศิลปกรรมขึ้น งานได้ประติมากรรมก็เช่นกันเริ่มมีการสร้างรูปเหมือนบุคคลขึ้นมา รูปปั้นคนเหมือนถูกสร้างขึ้นในรัชกาลที่ 4 โดยประติมากรชาวฝรั่งเศส หลักจากนั้นมาก็สร้างรูปเหมือนบุคคลก็ได้ ถูกสร้างขึ้นมาเรื่อยๆจนมาถึงที่ศาสตราจารย์ศิลป์ พีระศรี (คอร์ดราโด เฟโรลี) จากการผ่านการคัดเลือกจากรัฐบาลไทยให้มารับราชการในฐานะประติมากรประจำกรมศิลปากร เมื่อ พ.ศ. 2466 ศาสตราจารย์ศิลป์ พีระศรี ได้วางรากฐานศิลปะหลักวิชา (Academy) ในการสร้างสรรค์ผลงานและแนวทางการศึกษาทำให้เกิดการพัฒนาเข้าสู่สากลมากขึ้น

ประติมากรรมแบบเหมือนจริงและอนุสาวรีย์ถูกสร้างขึ้นมากมาย ประดับประดาในสถานที่สำคัญงานลักษณะนูนถูกสร้างขึ้นเพื่อประดับฐานอนุสาวรีย์ เช่น พระบรมรูปพระเจ้าตากสิน วงเวียนใหญ่ รูปนูนสูงอนุสาวรีย์ประชาธิปไตย ฐานอนุสาวรีย์สมเด็จพระนเรศวรทรงช้างศึก จังหวัดสุพรรณบุรี ในหลักสูตรที่เรียนเกี่ยวกับวิชาประติมากรรมในประเทศไทยได้วางรากฐานเพื่อพัฒนาการเรียนการสอน

เริ่มมีมาตั้งแต่อดีตตั้งแต่โรงเรียนเพาะช่าง ซึ่งเป็นสถาบันการศึกษาศิลปะแห่งแรกในประเทศไทยได้วางรากฐานหลักสูตรศิลปกรรมสืบเนื่องเรื่อยมาจนถึงสมัยที่อาจารย์ศิลป์ พีระศรี ผู้ก่อตั้งมหาวิทยาลัยศิลปากรได้เกิดการพัฒนางานหลักสูตรการเรียนการสอน ทำให้วงการการศึกษาของประเทศไทยในสมัยนั้นเกิดการพัฒนาตื่นตัว และผสมผสานศิลปะไทยกับตะวันตกได้เป็นอย่างดี

การปั้นรูปเหมือนจริงเริ่มมีบทบาทในการเรียนฝึกปฏิบัติมีการจัดภาพที่อาศัยหลักทัศนธาตุที่ประกอบให้เกิดความสมบูรณ์ด้านโครงสร้าง เส้น ความสมดุล ความสง่าของสัดส่วน ทิศทางและอื่น ๆ นอกจากนั้นหลักสูตรยังได้เผยแพร่ไปสู่สถาบันอื่น ๆ ซึ่งเป็นที่ยอมรับของสังคมก่อให้เกิดการนำไปเชื่อมประยุกต์ในศาสตร์แขนงต่าง ๆ

การเรียนการสอนในวิชาประติมากรรมในหลักสูตรของอาชีวะและอุดมศึกษาได้วางรากฐานเพื่อศึกษาและปฏิบัติงานประติมากรรมโดยศึกษาโครงสร้าง สัดส่วน กายวิภาคคน สัตว์ สิ่งของ นำหลักทัศนธาตุมาจัดองค์ประกอบให้เกิดความงามผ่านกรรมวิธีทางเทคนิคประติมากรรมโดยการปั้นแกะสลักและงานหล่อ สำหรับการวางรากฐานจะเริ่มจากการศึกษาและปฏิบัติงานลักษณะนูนต่ำ นูนสูงและลอยตัว ตามลำดับจากเบาไปหาหนัก แต่ในความเป็นจริงแล้วงานประติมากรรมทั้งสามลักษณะมีความยากทั้งสามลักษณะ ซึ่งต้องอาศัยพื้นฐานความเข้าใจและฝึกปฏิบัติให้เกิดความเข้าใจ

ในปัจจุบันหลักสูตรการศึกษาวิชาประติมากรรมยังมีการวางรากฐานไว้เหมือนเดิมแต่บางสถาบันมีการปรับเปลี่ยนเพื่อให้เข้ากับยุคสมัย โดยเฉพาะกระแสความเป็นศิลปะสมัยใหม่ในปัจจุบันผนวกกับกระแสสังคมเทคโนโลยีต่าง ๆ การแข่งขันระหว่างสถาบันที่มีการเรียนการสอนศิลปะความขัดแย้งของวงการศิลปะ กระแสสังคมโซเชียลออนไลน์ต่าง ๆ ได้มีบทบาทมากในสังคมปัจจุบันกระแสต่าง ๆ เหล่านี้ ทำให้เกิดค่านิยมและเกิดการเปลี่ยนแปลง เพื่อให้ทันสมัยมากขึ้นทำให้เกิดการพัฒนาหลักสูตรให้ทันสมัย บางสถาบันจึงวางรากฐานลดบทบาทศิลปะหลักวิชาลงมาและเพิ่มรายวิชาที่เกี่ยวกับสร้างสรรค์เข้าไปหรือบางสถาบันให้ความสำคัญน้อยโดยการวางหลักสูตรไว้เพียงไม่กี่เปอร์เซ็นต์ของโครงสร้างหลักสูตรหรือแม้กระทั่งไม่มีวิชาที่เกี่ยวข้องกับศิลปะหลักวิชาแต่ไปเน้นศิลปะที่เรียกว่าสมัยใหม่

จากกระแสความเปลี่ยนแปลงในยุคปัจจุบันผนวกกับนักศึกษาปัจจุบันมีค่านิยมในการใช้เทคโนโลยีคอมพิวเตอร์ ซึ่งมีทั้งแง่ดีและแง่ที่ก่อให้เกิดปัญหา แง่ดีคือการเรียนรู้ที่ทันสมัยต่อเหตุการณ์ลดความยุ่งยากในการทำงานและดูมีระดับไม่ลำบากในแง่เสียคือการสร้างงานศิลปะ โดยเฉพาะประติมากรรมขาดความฝึกปฏิบัติที่เป็นขั้นตอนการสัมผัสการเรียนรู้ความอดทนการแก้ปัญหาในงานจริง

ในงานประติมากรรมจะต้องเรียนรู้ปฏิบัติจริงและต้องมีความอดทนการแก้ปัญหาต่อกระบวนการต่าง ๆ และต้องใช้เวลาาน ผู้ฝึกปฏิบัติจึงจะมีความชำนาญมีทักษะในการปฏิบัติงานซึ่งในปัจจุบันนี้ในหลักสูตรวิชาประติมากรรมบางสถาบันก็ยังมีวางรากฐานไว้สำหรับการเรียนการสอน

แต่ปัญหาที่เกิดขึ้นในปัจจุบันนักศึกษาส่วนใหญ่ที่ปฏิบัติงานประติมากรรมตามหลักวิชายังขาดความเข้าใจที่ลึกซึ้ง โดยเฉพาะการปั้นรูปนูนต่ำ นูนสูง

กล่าวเฉพาะประติมากรรมนูนสูงที่อยู่ในหลักสูตรวิชาประติมากรรม ในการปฏิบัติกรปั้นรูปนูนสูงของนักศึกษา โดยส่วนใหญ่ยังขาดความถูกต้องสมบูรณ์อย่างกรณีการปั้นรูปคนเต็มตัว ซึ่งปัญหาที่พบส่วนใหญ่คือเรื่องมิติที่นูนของการปั้นการวางระนาบ (Plan) ยังไม่ถูกต้องนักศึกษียบางรายยังปั้นเป็นนูนต่ำ หรือการจัดภาพองค์ประกอบศิลป์ตามเนื้อหาของงานนั้นยังไม่สมบูรณ์ไม่เกิดความงามแบบลักษณะประติมากรรมนูนสูงที่ถูกต้อง ซึ่งจะแตกต่างจากนักศึกษารุ่นก่อน ๆ จะมีความเข้าใจและปฏิบัติงานให้มีคุณภาพมากกว่าสมัยปัจจุบัน

จากปัญหาดังกล่าวทำให้ผู้วิจัยซึ่งเป็นผู้สอนวิชาประติมากรรมได้เล็งเห็นปัญหา จึงเกิดความสนใจในการที่จะศึกษาค้นคว้าเกี่ยวกับมิติงานประติมากรรมลักษณะนูนสูงที่ถูกต้องเพื่อประโยชน์ต่อการศึกษาด้านศิลปกรรมโดยเฉพาะสาขาประติมากรรม

1.1 ความสำคัญที่มาของปัญหาที่ทำการวิจัย

1. ผลงานวิจัยที่ศึกษาวิเคราะห์ จะทำให้เกิดกระบวนการแบบทำให้เข้าใจถึงหลักวิธีการสร้างงานประติมากรรมลักษณะนูนสูง ซึ่งในปัจจุบัน นักศึกษาที่เรียนวิชาประติมากรรม โดยเฉพาะการปั้นรูปนูนต่ำ นูนสูง ยังขาดความเข้าใจถึงหลักการจัดภาพอย่างไรจึงจะปั้นงานลักษณะนูนสูงได้อย่างสวยงาม รวมถึงการขึ้นโครงสร้างที่เกิดมีดินนูนสูงอย่างถูกวิธีจากการที่นักศึกษาขาดความเข้าใจหลักการสร้างประติมากรรมนูนสูง ผลงานที่สร้างสรรค์ออกมา ซึ่งขาดความสมบูรณ์
2. ผลการศึกษามีผลทำให้วงการศึกษาศิลปะด้านประติมากรรม มีองค์ความรู้มากขึ้น มีกระบวนการในงานประติมากรรม สามารถนำไปใช้พัฒนาผลงานของผู้สนใจในงานประติมากรรม และเผยแพร่ความรู้สู่สาธารณชน
3. ผลงานวิจัยจะเป็นประโยชน์ต่อผลงานวิจัยอื่น ๆ สามารถต่อยอดเชื่อมโยงในการทำวิจัยเชิงบูรณาการในการสร้างองค์ความรู้ใหม่

1.2 วัตถุประสงค์ของโครงการวิจัย

1. เพื่อค้นคว้าวิเคราะห์ลักษณะมิติของประติมากรรมนูนสูง
2. เพื่อนำผลวิเคราะห์มาปรับปรุงพัฒนาการเรียนการสอนสร้างองค์ความรู้ใหม่
3. เพื่อนำองค์ความรู้ไปเผยแพร่ในแบบเอกสารสู่สาธารณชน

1.3 ขอบเขตของการวิจัย

1. ในการวิจัยครั้งนี้มีขอบเขตของการวิจัย โดยการศึกษาวิเคราะห์กลุ่มตัวอย่างผลงานจากประติมากรรมที่มีชื่อเสียงเป็นที่ยอมรับของสังคมในยุคร่วมสมัยตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน จำนวน 5 คน ประกอบด้วยศาสตราจารย์ศิลป์ พีระศรี, พันโทนภดล สุวรรณสมบัติ, นาทวี เจียน ยิ้มศิริ โดยศึกษาผลงานประติมากรรมลักษณะนูนสูงในประเด็น

1.1 กระบวนแบบ

- 1.1.1 รูปแบบ
- 1.1.2 มิติ, มวล
- 1.1.3 การจัดภาพ
- 1.1.4 ระนาบ

1.2 กรรมวิธี

- 1.2.1 โครงสร้าง
- 1.2.2 เทคนิค วัสดุ อุปกรณ์

1.3 คำนิยามศัพท์เฉพาะ

- รูปแบบ
- มิติ
- มวล
- การจัดภาพ
- ระนาบ
- โครงสร้าง
- เทคนิค
- วัสดุ
- อุปกรณ์

1.4 ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

1. การเผยแพร่ในวารสารโดยจดสิทธิบัตร
2. นักศึกษาและผู้สนใจทั่วไปได้รับความรู้จากผลการวิจัยครั้งนี้
3. ผลงานวิจัยจะเป็นประโยชน์ในการพัฒนางานวิจัยเรื่องอื่น ๆ
4. ผลงานเป็นองค์ความรู้ใหม่จะมีประโยชน์ต่อผู้นำไปสร้างงานประติมากรรม โดยเฉพาะงานลักษณะนูนต่ำ

บทที่ 2

ข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับการสร้างสรรค์

1. เอกสารที่เกี่ยวกับความหมายประติมากรรม
  - 1.1 ความหมายของประติมากรรม
  - 1.2 ลักษณะประเภทประติมากรรม ลักษณะนูนสูง
  - 1.3 รูปแบบประติมากรรม
2. เอกสารที่เกี่ยวกับประวัติความเป็นมาของประติมากรรมนูนสูงในประเทศไทย
  - 2.1 ประติมากรรมยุคสุโขทัย – อโยธยา – รัตนบุรี
  - 2.2 ประติมากรรมยุครัตนโกสินทร์ – ปัจจุบัน
3. ประติมากรรมและประติมากรในยุคร่วมสมัย
  - 3.1 กลุ่มประติมากรรม

2.1 เอกสารที่เกี่ยวกับความหมายประติมากรรม

2.1.1 ความหมายของประติมากรรม

ความหมายของคำว่าประติมากรรมได้มีนักวิชาการได้ให้ความหมายไว้หลายความหมายด้วยกันดังคำนิยามความหมายดังต่อไปนี้

ผลงานศิลปะที่แสดงออกด้วยการสร้างรูปทรง 3 มิติ มีปริมาตร มีน้ำหนัก และกินเนื้อที่ในอากาศ โดยการใช้วัสดุชนิดต่างๆ วัสดุที่สร้างสรรค์จะเป็นตัวกำหนดวิธีการสร้างผลงานความงามของงานประติมากรรม เกิดจากแสงและเงาที่เกิดขึ้นในผลงานการสร้างงานประติมากรรมทำได้ 4 วิธีคือ

1. การปั้น (Molding) เป็นการสร้างรูปทรง 3 มิติ จากวัสดุที่เหนียวอ่อนตัวและยึดจับกันได้ดี วัสดุที่นิยมนำมาใช้ปั้นได้แก่ ดินเหนียว ดินน้ำมัน ปูน แป้ง ขี้ผึ้ง กระดาษ หรือขี้เลื่อยผสมกาว เป็นต้น

2. แกะสลัก (Carving) เป็นการสร้างรูปทรง 3 มิติ จากวัสดุที่แข็งเปราะโดยอาศัยเครื่องมือ วัสดุที่นิยมนำมาแกะได้แก่ ไม้ หินกระจก แก้ว ปูนปลาสเตอร์ เป็นต้น

3. การหล่อ (Casting) เป็นการสร้างรูปทรง 3 มิติ จากวัสดุหลอมตัวได้แก่ กัลป์แข็งตัวได้โดยอาศัยแม่พิมพ์ซึ่งสามารถทำให้เกิดผลงานที่เหมือนกันทุกประการตั้งแต่ 2 ขึ้นขึ้นไป วัสดุที่นิยมนำมาใช้หล่อได้แก่ โลหะ ปูน แป้ง แก้ว ขี้ผึ้ง ดินเรซิน พลาสติก ฯลฯ

4. การประกอบขึ้นรูป (Construction) เป็นการสร้างรูปทรง 3 มิติ โดยนำวัสดุต่างๆ การเลือกวิธีการสร้างสรรค์ งานประติมากรรมขึ้นอยู่กับวัสดุที่ต้องการใช้ประติมากรรมไม่ว่า การสร้าง ขึ้นโดยวิธีใด จะมีอยู่ 3 ลักษณะ คือ แบบนูนต่ำ แบบนูนสูงและแบบลอยตัว

ประติมากรรมคือ งานปั้น งานแกะสลัก และการประกอบโดยการถ่ายทอดความรู้สึกนึก คิดของผู้สร้าง ใช้วัสดุจำพวก ดิน ไม้ หิน ปูน โลหะ พลาสติก และวัสดุสังเคราะห์ เป็นต้น โดยมี คำจำกัดความของประติมากรรมดังนี้

1. ลักษณะของงานประติมากรรม มีปริมาตร มีความกว้าง ยาว สูงหรือหนา กินเนื้อที่ ว่างในอากาศ สามารถสัมผัสจับต้องได้ เกิดความงามโดยรูปทรง มีความประสานสัมพันธ์ เกิดความ กลมกลืนจนเป็นเอกภาพ

2. แสงและเงาช่วยเน้นให้รูปทรงดูเด่นชัดงดงามยิ่งขึ้น

3. ฐานและกรอบสำหรับรองรับประติมากรรมมีความสำคัญควบคู่กับผลงาน ขึ้นอยู่กับ ขนาด ระยะและพื้นที่

4. งานประติมากรรมต้นแบบ (Original) สามารถนำไปถอดแบบและหล่อออกมาได้หลาย ขึ้นเหมือนต้นแบบผิดกับงานจิตรกรรมที่มีต้นแบบเพียงชิ้นเดียว

“ประติมากรรม” มีรูปคำอีกคำคือ “ปฏิมากรรม” ในพจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน ปี พ.ศ. 2525 ว่า “ประติมากรรม” เป็นคำในภาษาสันสกฤต สำหรับ “ประติมากรรม” เป็นรูปคำใน ภาษาบาลี มีความหมายดังนี้

“ปฏิมา” , “ปฏิมากร” น. รูปเปรียบหรือรูปแทนองค์พระพุทธรเจ้า คือ พระพุทธรูป เรียก ย่อมาจากพุทธปฏิมาหรือพุทธปฏิมากร (ป.ปฏิมา) แสดงให้เห็นว่า “ปฏิมา+กรรม” หรือ “ประติมากรรม” ความหมายเฉพาะเจาะจงที่จะต้องเป็นพระพุทธรูปอันเป็นรูปแทน หาใช้รูปเหมือนพระพุทธรเจ้าจริง ๆ ไม่ (จุลทรรศน์ พยาชรรานนท์.2516)

น. ณ ปากน้ำกล่าวถึงประติมากรรมไว้ว่า “คือศิลปะการปั้น การแกะสลักหรือการทำ วัสดุต่าง ๆ เป็นปริมาตรให้เห็นน้ำหนักและแสงเงาที่ทำให้เห็นรูปทรงแปลก ๆ งานประติมากรรมบางชิ้น อาจจะเอาลวดลายขนาดใหญ่มาขุดไปมาเพื่อให้เห็นรูปทรวดทรงอันโปร่ง งานประติมากรรมบางชิ้นมี ขนาดเล็ก เช่น เหรียญที่มีรูปร่างต่าง ๆ และมีขนาดใหญ่เช่น พระพุทธรูปและอนุสาวรีย์ (น. ณ ปากน้ำ.2512)

สวนศรี ศรีแพงพงษ์ (2535) ได้ให้ความหมายประติมากรรมไว้ว่า “คือการสร้างสรรคศิลปะ มีรูปทรง 3 มิติ ด้วยการปั้น หล่อ เคาะ ทับตี จากวัสดุต่าง ๆ ที่เหมาะสมได้โดยไม่สลายตัว เช่น

ดิน ดินน้ำมัน ไม้ โลหะ ปูนปลาสเตอร์ ปูนซีเมนต์ กระจก กระดาษ วัสดุพลาสติก อัญมณี เป็นต้น ด้วยวิธีการต่าง ๆ มากมาย

อกภัย นาคคง (2543) แปลว่า ประติมากรรมตามกระบวนการช่างปั้นและแกะสลักและหล่อ ซึ่งทำให้เกิดรูปปริมาตรหรือมีมิติที่สมบูรณ์

วิเชียร อินทรกระตึก (2539) การแสดงออกทางปริมาตรด้วยสื่อชนิดต่าง ๆ อันเป็นทัศนศิลป์และเป็นสาขาหนึ่งของจิตรศิลป์

2.1.2 ลักษณะประเภทประติมากรรม ลักษณะนูนสูง

ลักษณะงานประติมากรรมโดยทั่วไปแล้วนักวิชาการได้แบ่งลักษณะได้เป็น 3 ลักษณะด้วยกันได้แก่ นูนต่ำ (Bas-Relief) นูนสูง (High-Relief) ลอยต่ำ (Round-Relief)

สำหรับงานนูนต่ำและนูนสูงนั้นจะมีข้อแตกต่างกันคือ ความนูนงานลักษณะนูนต่ำนั้นจะแบนและนูนขึ้นมาจากพื้น (Back) นิดเดียวประมาณ 5 - 10 % หรือบางประเภทนูนขึ้นจากพื้นนิดเดียว บางมาก เช่น เทริยาบาท ดังนั้นแล้วงานประติมากรรมนูนต่ำจึงต้องอาศัยพื้นเป็นหลัก ส่วนงานนูนสูงนั้น จะนูนขึ้นมาจากพื้นมาประมาณ 70 - 80% ในงานบางชิ้นแทบจะหลุดออกมาเป็นลอยตัวเอียงแต่หลังแต่พื้นนิดเดียวเอง ซึ่งนักวิชาการได้ให้ความลักษณะประติมากรรมนูนสูงไว้ดังนี้

มัย ตาติยะ (2549) ได้กล่าวถึงประติมากรรมนูนสูงไว้ว่า “รูปนูนสูงเป็นผลงานประติมากรรมที่สร้างสรรค์ขึ้นเพื่อให้ดูนูนกว่าประเภทนูนต่ำ หนึ่งเท่าตัวหรือมากกว่านั้น จึงยกตัวอย่างคือหากปั้นรูปทรงกลมเช่นเดียวกับประเภทนูนต่ำ ที่แบ่งรูปทรงกลมในแนวตั้งออกเป็น 4 ส่วน เส้นผ่าศูนย์กลางก็จะเป็นเส้นแบ่งกึ่งกลางของรูปทรงกลม และในการปั้นก็จะคาดคะเนความสูงที่ยื่นออกมาจากพื้นฐานสองส่วนหรือมากกว่าสองส่วนก็ได้ แต่ไม่ควรปั้นจนครบทั้งหมดสี่ส่วน ไม่เช่นนั้นจะกลายเป็นการสร้างงานประติมากรรมประเภทลอยตัว ด้วยเหตุนี้ ผลงานประติมากรรมประเภทนี้ จึงสัมผัสรับรู้ได้ 2 ด้านด้วยกัน ได้แก่ ด้านหน้าและด้านข้าง ซึ่งเวลามองรูปทรงจะให้พื้นฐานอยู่ในแนวตั้งฉาก จึงจะสามารถรับรู้เรื่องราวในรูปภาพได้เด่นชัดมากกว่าประเภทนูนต่ำ โดยการมองเห็นและจับต้องทางผิวกาย

ไชยพจน์ หวลมานพ ได้ให้ความหมายรูปนูนสูงไว้ว่า “รูปนูนสูง (High relief) เป็นรูปนูนขึ้นมาจากพื้นหรือมีพื้นหลังรองรับมองเห็นได้ชัดเจน เพียงด้านเดียว คือ ด้านหน้า มีความสูงจากพื้นตั้งแต่ครึ่งหนึ่งของรูปจริงขึ้นไป ทำให้เห็นลวดลายที่ลึกชัดเจนและเหมือนจริงมากกว่าแบบนูนต่ำและใช้งานแบบเดียวกับแบบนูนต่ำ (ไชยพจน์ หวลมานพ.2551)

วิเชียร อินทรกระตึก (2539) ประติมากรรมรูปนูนสูงนั้นไม่ใช้การทำรูปนูนต่ำให้สูงขึ้นเท่านั้น แต่ประติมากรรมรูปนูนสูงมีลักษณะเฉพาะตัวอีกหลายอย่างที่แตกต่างจากรูปนูนต่ำ

ลักษณะพิเศษของรูปนูนสูงนั้นก็คือ รูปปั้นนั้นยื่นออกมาจากพื้นหลักจนเกือบจะดูว่ารูปนั้นลอยเด่นจนไม่ติดกับพื้นเลย และบางส่วนก็อาจหลุดออกมาได้ทีเดียว ตัวอย่างเช่นรูปคนซึ่งมีตัวติดอยู่กับพื้นหลัง แต่แขน และมือที่ยื่นออกมา อาจหลุดออกมาเป็นรูปลอยตัวก็ได้ ฉะนั้นรูปนูนสูงไม่ว่าจะเป็นรูปคน รูปสัตว์ หรือรูปอื่น ๆ จะดูคล้ายรูปลอยตัวเกาะกันเป็นกลุ่มอยู่ตรงหน้าพื้นระนาบ คือพื้นหลัง รูปเหล่านี้อาจยื่นออกมามาก หรือน้อยจากพื้นหลังสุด ทั้งนี้แล้วแต่ระยะใกล้ไกลของพื้นหลัง เป็นทำนองคล้ายระยะรูปของจริงตามธรรมชาติ แต่ก็ยังไม่เท่าเสียทีเดียว ยังคงมีการย่อระยะ เช่นเดียวกับรูปนูนต่ำ แต่น้อยกว่าและในการมองดูรูปนูนสูงก็ยังคงต้องมีจุดยืนมอง คือ ต้องยืนดูในจุดกึ่งกลางของรูป ถ้ามองค่อนมาทางซีกซ้าย หรือขวาจะทำให้พื้นของระยะและระนาบในรูปผิดไป ซึ่งจะทำให้คุณค่าทางศิลปะของงานประติมากรรมรูปนูนสูงด้อยลง

2.1.3 รูปแบบประติมากรรม

ประติมากรรมร่วมสมัยในประเทศไทย เติบโตตามรูปแบบสกุลยุโรปและอเมริกามาจนกว่าครึ่งศตวรรษ แม้ว่าการเผยแพร่รูปแบบประติมากรรมที่แปลกและใหม่สู่ประชาชนในประเทศจะยังไม่กว้างขวางเท่าที่ควร เมื่อเทียบกับประเทศต่าง ๆ ทั้งในยุโรปและเอเชีย แต่ก็นับว่าเป็นความเคลื่อนไหวที่ดีในเรื่องรูปแบบประติมากรรมไทยร่วมสมัย ที่ได้รับการสนองตอบของสังคมค่อนข้างสูง เมื่อเทียบกับบรรพทศวรรษที่ผ่านมา การขานรับประติมากรรมรูปแบบใหม่ที่ต่างจากประติมากรรมไทยประเพณี มิได้จำกัดอยู่เฉพาะในเมืองหลวงเท่านั้น แต่ได้กระจายไปสู่ภูมิภาคต่าง ๆ ทุกจังหวัด โดยมีการร่วมมือร่วมแรง ร่วมคิดในทุกโอกาสอย่างเป็นระบบ มีการจัดแสดงผลงาน สัมมนา อบรมและอื่น ๆ อย่างต่อเนื่อง ซึ่งในการจัดประกวดและแข่งขันทักษะความสามารถทั้งภาครัฐและเอกชน ถือว่าเป็นแรงกระตุ้นเร่งเร้าให้เกิดผลสำเร็จในจุดหมายได้ทางหนึ่ง เนื่องจากเกิดผู้สร้างงานประติมากรรมร่วมสมัยขึ้นมาใหม่อีกหลายคนและประติมากรเหล่านี้ก็มาจากหลาย ๆ แหง มิได้จำกัดอยู่เฉพาะนักศึกษาสถาบันศิลปะในกรุงเทพฯ เท่านั้น จึงพอได้เห็นรูปแบบการสร้างประติมากรรมร่วมสมัยมีความหลากหลายมากขึ้น ฉะนั้น รูปแบบประติมากรรมไทยร่วมสมัย ซึ่งยึดรูปแบบผสมผสานกับชาติตะวันตก ที่พอจะจัดแบ่งออกได้เป็น 3 แบบ คือ

1. แบบรูปธรรม (Realistic)
2. แบบกึ่งนามธรรม (Semi abstract)
3. แบบนามธรรม (Abstract)

1. แบบรูปธรรม

แบบรูปธรรม (Realistic) เป็นรูปแบบประติมากรรมไทยร่วมสมัย ที่ถ่ายทอดตามความเป็นจริงจากความประทับใจหรือสะเทือนใจ นับว่าเป็นรูปแบบที่ต่างไปจากอดีตอย่างประติมา-

กรรมไทยประเพณีที่อาศัยแบบจากธรรมชาติแต่เน้นรูปแบบที่แตกต่างไปจากสิ่งที่มีอยู่ ส่วนการสร้างประติมากรรมร่วมสมัยผู้สร้างอาจดูจากแบบจริงหรืออาศัยความนึกถึงก็ได้เช่นกัน แต่แสดงรูปแบบให้ดูว่ามีตัวตนอยู่จริง และการถ่ายทอดจะตัดทอนเหลือครึ่งตัวหรือเต็มตัวหรือส่วนใดส่วนหนึ่ง ก็ได้ ไม่จำเป็นต้องสัดส่วนครบทั้งหมด เช่น รูปปั้นแห่งเมืองโมโล ที่ไม่มีแขนและมือ เป็นต้น ฉะนั้น การสร้างงานประติมากรรมไทยร่วมสมัยนี้จะกระทำได้ทั้งประเภทร่องลึก นูนต่ำ นูนสูง และลอยตัว ด้วยลักษณะการปั้น แกะสลักและลักษณะอื่น ๆ ซึ่งอาจเป็นการถ่ายทอดรูปแบบเหมือนจริง หรือรูปแบบจินตนาการให้เหมือนจริงก็ได้ โดยอยู่ในรูปแบบที่มีตัวตนที่มองเห็นและรับรู้ได้ทันทีของรูปแบบประเพณีธรรมชาติ ดังนี้

1. รูปคน เป็นรูปทรงแรกในธรรมชาติที่ผู้สร้างงานประติมากรรมไทยร่วมสมัยนิยมเอามาเป็นตัวนำทั้งรูปเดี่ยวและรูปหมู่ ซึ่งมักจะแสดงทุกเพศทุกวัยและเน้นส่วนละเอียดให้เหมือนจริงตามที่ตาเห็นโดยแบ่งลักษณะแบบรูปธรรมของรูปคนออกเป็น 2 ลักษณะ ได้แก่

1.1 รูปคนครึ่งตัว เป็นการสร้างประติมากรรมรูปคนตั้งแต่ศีรษะถึงสะเอว โดยจะเริ่มส่วนศีรษะส่วนเดียว หรือศีรษะถึงคอ หรือศีรษะถึงหน้าอกก็ได้ กล่าวคือ จะเริ่มตั้งแต่ศีรษะลงมาจนถึงส่วนใดก็ได้แต่อย่าเลยส่วนสะเอว ประติมากรรมไทยร่วมสมัยรูปคนครึ่งตัวนี้ จะนิยมสร้างโดยเน้นความเหมือนบนใบหน้าของคน ๆ นั้นเป็นสำคัญ ซึ่งบางครั้งอาจจะเรียกว่า ประติมากรรมรูปเหมือนบุคคลประติมากรรมรูปคนเหมือนหรือรูปพอร์เทรต (Portrait)

1.2 รูปคนเต็มตัว เป็นการสร้างประติมากรรมรูปคนตั้งแต่ศีรษะจรดเท้า ซึ่งอาจเป็นรูปคนเปลือยกายหรือสวมใส่เสื้อผ้าได้ทั้งนั้น และจะสร้างสรรค์อยู่ในอิริยาบถ ยืน เดิน นั่ง นอน ก็ได้เช่นกัน โดยอาศัยความถูกต้องของสัดส่วนความสูง ความกว้าง และความหนา ถ้าเป็นรูปเปลือยจะเน้นสัดส่วน กล้ามเนื้อ เส้นเอ็น และกระดูกที่โหนกนูน แต่หากสวมใส่เสื้อผ้าและแสดงรอยยับและอารมณ์ต่าง ๆ ที่สวมใส่

2. รูปสัตว์ เป็นรูปทรงรองจากรูปคนที่ประติมากรนิยมสร้างสรรค์ อาจเป็นรูปสัตว์ตัวเดียวหรือหลายตัว หรืออาจแสดงอยู่ร่วมกับรูปคนก็ได้ เช่น อนุสาวรีย์พระบรมรูปทรงม้า แต่รูปสัตว์ที่นำมาสร้างในประติมากรรมไทยร่วมสมัย จะต่างจากรูปสัตว์ในประติมากรรมไทยประเพณีที่นำสัตว์เฉพาะในเทพนิยายหรือในป่าหิมพานต์มาสนองตอบทางศาสนา แต่รูปแบบประติมากรรมไทยร่วมสมัยแบบรูปธรรมรูปสัตว์นี้จะสนองตอบด้านจิตใจแห่งความงามเป็นสำคัญ โดยอาศัยต้นแบบจากสัตว์ที่มีอยู่จริง อาจเป็นสัตว์เลี้ยงหรือสัตว์ป่าที่มีปีกหรือสัตว์สองเท้าและสี่เท้า ซึ่งในการสร้างจะเน้นท่าทางต่าง ๆ ทั้งเต็มตัวและครึ่งตัวหรือเฉพาะใบหน้าก็ได้

3. รูปเรื่องราว เป็นรูปทรงที่เกี่ยวข้องกับเนื้อหาที่ผู้สร้างต้องการนำเสนอให้ผู้ดูรับรู้ อาจเป็นเรื่องราวที่ตนประทับใจหรือสะเทือนใจในบรรยากาศจากธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ซึ่งใน

การถ่ายทอดก็จะเป็นรูปแบบเหมือนจริง ที่มีตัวนำเรื่อง เช่น คน สัตว์ ต้นไม้ใบไม้ และสิ่งของต่าง ๆ ที่เป็นรูปทรงเรขาคณิตมาจัดองค์ประกอบเข้าด้วยกัน เพื่อให้ผู้ดูรับรู้และเข้าใจในเนื้อหาเรื่องราวนั้น แต่การนำเสนอรูปแบบจะต่างจากรูปคนและรูปสัตว์ เพราะจุดสำคัญต้องการให้ทราบในเนื้อหาที่นำเสนอเป็นสำคัญ ถึงแม้เรื่องที่น่าเสนอจะเกิดขึ้นจริงหรือไม่ก็ตาม

2. แบบกึ่งนามธรรม

แบบกึ่งนามธรรม (Semi abstract) เป็นรูปแบบประติมากรรมไทยร่วมสมัย ที่มีตัวตน และไม่มีตัวตน โดยถ่ายทอดตามความจริงและต่างจากความเป็นจริง กล่าวคือ เป็นการสร้างรูปทรงจากธรรมชาติและรูปทรงเรขาคณิต ให้เป็นรูปแบบจินตนาการต่างจากความเป็นจริงนั่นเอง แต่ให้ความเป็นจริงอยู่บ้างไม่มากนักน้อย โดยการตัดแปลงเพิ่มเติมหรือลดบางส่วน เพื่อให้ผู้ดูพอรับรู้และจินตนาการตัดทอนหรือต่อเติมรูปทรงเองเข้าไป ดังนั้น รูปแบบกึ่งนามธรรมผู้ดูจะเห็นสิ่งที่เป็นจริงบางส่วน และไม่เป็นจริงอีกบางส่วน ซึ่งเกิดจากจินตนาการหรือครึ่งมีตัวตนและไม่มีตัวตน

3. แบบนามธรรม

แบบนามธรรม (Abstract) เป็นรูปแบบประติมากรรมไทยร่วมสมัย ที่ไม่มีตัวตนให้ได้รับรู้มากนัก โดยถ่ายทอดเรื่องราวจากธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมทางอ้อม กล่าวคือ เป็นการอาศัยเนื้อหาเรื่องราวจากธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม แต่การแสดงออกด้านรูปแบบจะไม่เหมือนจริงตามเนื้อหา นั้น ๆ จะไม่มีตัวตนให้รับรู้และตรงข้ามกับรูปธรรมที่เป็นจริง รูปแบบเกิดจากการจินตนาการเป็นสำคัญ โดยการใช้รูปทรงประเภทรายศาสตร์และประเภทยิสระเป็นที่ตั้ง เพื่อให้ผู้สร้างต่อเติมเสริมแต่งหรือตัดทอนอย่างอิสระ ผู้ดูผลงานจะไม่เห็นรูปทรงดังเช่นรูปธรรม และจะไม่เห็นรูปทรงเช่นกึ่งนามธรรมที่รู้เรื่องบ้างไม่รู้เรื่องบ้าง แต่รูปทรงแบบนามธรรมจะดูไม่ค่อยออกว่าเป็นอะไรและคืออะไร เพราะทุกอย่างอิสระเหนือกฎเกณฑ์ ผู้สร้างกระทำตามความรู้สึกของตนมากกว่าความรู้สึกของผู้ดู ด้วยเหตุนี้ ผู้ที่ต้องการจะดูผลงานประติมากรรมไทยร่วมสมัยแบบนามธรรมให้รู้เรื่อง ต้องพยายามอ่านความรู้สึกนึกคิดของผู้สร้างด้วย (มัย ตะตะยะ.2549)

2.2 เอกสารที่เกี่ยวกับประวัติความเป็นมาของประติมากรรมนูนสูงในประเทศไทย

2.2.1 ประติมากรรมยุคสุโขทัย - อโยธยา - ธนบุรี

ในยุคก่อนประวัติศาสตร์ในประเทศไทย การสร้างสรรค์งานศิลปะด้านงานประติมากรรม สร้างด้วยความเชื่อและประโยชน์ใช้สอยต่าง ๆ

ในสมัยสุโขทัยช่วงราวพุทธศตวรรษที่ 18 วัฒนธรรมเขมรได้เข้ามามีอิทธิพลอย่างเด่นชัด ดังหลักฐานด้านสถาปัตยกรรมและประติมากรรม เช่น ศาลตามหาแดง ก่อด้วยศิลาแลง ซึ่งส่วนยอดได้พังทลายหมดแล้ว ประติมากรรมหินทรายทั้งที่เป็นเทวรูปแลเทวนารี รวมทุกรูปเทียบรูปแบบได้กับ

ศิลปะเขมรแบบบายน ตรงกับรัชกาลพระเจ้าชัยวรมันที่ 7 ของเขมรอีกแห่งหนึ่ง คือปราสาท 3 องค์ ก่อด้วยศิลาแลงที่วัดพระพายหลวงเรียงในแนวเหนือใต้สร้างขึ้นตามคติมหายาน (ประวัติความเป็นมาของเมืองสุโขทัย – กรมศิลปากร. www.finearts.go.th)

สมัยสุโขทัยแบ่งออกเป็น 4 ยุคด้วยกัน คือ ประติมากรรมสุโขทัยยุคที่ 1 ประติมากรรมในยุคนี้ยังแสดงอิทธิพลศิลปะลพบุรีที่เห็นเด่นชัดคือภาพปูนปั้นลวดลายประดับรั้วทางเข้าองค์ปราสาทวัดศรีรัตนมหาธาตุสุโขทัยลายปูนปั้นประดับเสาใต้หรือเสาประทีป การสร้างพระพุทธรูปในยุคนี้มีแบบเฉพาะเป็นของตนเองที่เรียกกันว่า “แบบวัดตะกวน” เป็นพระพุทธรูปแบบเขียนแสนลังกาและสุโขทัยผสมผสานกันมีพระพักตร์กลม พระรัศมีเป็นแบบสังกา พระจรยและสังฆาฏีสั้นแบบเขียนแสน

ประติมากรรมสุโขทัยยุคที่ 2 ในยุคนี้มีมือสร้างประติมากรรมของช่างไทยเชื้อชวาญขึ้น พัฒนารูปแบบการสร้างพระพุทธรูปจนก่อรูปพุทธลักษณะอันงดงามของสกุลช่างสุโขทัยเองนับเป็นสุโขทัยแบบบริสุทธิ์ ในยุคนี้มีการสร้างพระพุทธรูปไว้มากมาย ตั้งแต่พระพุทธรูปขนาดใหญ่เช่นพระอัญญาสร พระอจันนะ จนถึงพระบูชาขนาดเล็กและพระพิมพ์ นอกจากนี้ยังมีพระพุทธรูปนูนต่ำ นูนสูงประดับภายในซุ้มมณฑปหรือพระเจดีย์เป็นจำนวนมากเช่นกัน พระพุทธรูปสมัยสุโขทัยไม่นิยมสลักหินแม้จะเป็นพระพุทธรูปขนาดใหญ่ก็ตามจะปั้นด้วยปูนหรือหล่อด้วยโลหะมีค่าต่าง ๆ รวมทั้งทองคำบริสุทธิ์

ประติมากรรมสุโขทัยยุคที่ 3 การปั้นพระพุทธรูปในยุคนี้พัฒนาไปจากสุโขทัยแบบบริสุทธิ์ มีความประณีต ดูเสมือนมีระเบียบและกฎเกณฑ์มากขึ้น ประติมากรรมปูนปั้นประดับพุทธสถานเป็นแบบอุดมคติ เพื่อพัฒนารูปแบบตนเองให้หลุดพ้นไปจากธรรมชาติ เช่น ภาพลวดลายปูนปั้นผนังวิหาร วัดนางพญา ศรีสังขาลย์ สุโขทัย ภาพลวดลายสลักบนไม้ปลูกประดับบนเพดานวัดพระศรีรัตนมหาธาตุ เซลียงสุโขทัย เป็นต้น ในยุคนี้ยังพบประติมากรรมเครื่องปั้นดินเผา เครื่องประดับอาคารพุทธสถานประเภทช่อฟ้า บราลีหัวนาค หัวมกร ยักษ์และเทวดา ซึ่งเป็นแบบเฉพาะของสุโขทัยอยู่เป็นจำนวนมาก

ประติมากรรมสุโขทัยยุคที่ 4 เป็นประติมากรรมสุโขทัยถูกกลืนไปกับอิทธิพลของศิลปะอยุธยาเมื่อราชวงศ์พระร่วงสิ้นสุดลงใน พ.ศ. 1981 นับเป็นสุโขทัยยุคเสื่อม แม้มีการสร้างศิลปะในชั้นหลังก็เป็นสกุลศิลปะเล็ก ๆ พระพุทธรูปมีความกระด้างขึ้น ทั้งท่าทาง ทรวดทรง มักสร้างพระพุทธรูปยืนพระสำคัญในยุคนี้เช่น พระอัญญาสร วัดสระเกศ กรุงเทพมหานคร (ประติมากรรมสมัยสุโขทัย – สารานุกรมไทยสำหรับเยาวชน. Kanchanapisek.or.th/.../book.php?...)

อยุธยา

ประติมากรรมสมัยอยุธยา เป็นประติมากรรมที่สร้างขึ้นในสมัยอยุธยาเป็นศูนย์กลางของอาณาจักร เกิดขึ้นประมาณ พ.ศ. 1300 - 1897 และประติมากรรมสมัยอยุธยาเกิดขึ้นประมาณ พ.ศ.

1893 - 2310 ประติมากรรมอุatoriumปรากฏหลักฐานให้แก่ประติมากรรมสมัยอยุธยาตอนต้นโดยตรง เพราะศิลปะอุatoriumมีการทำสืบต่อไปจนถึงแผ่นดินสมเด็จพระไตรโลกนาถ

อุatoriumและอยุธยาตอนต้น

ในยุคนี้มีการสร้างพระพุทธรูป ที่มีพุทธลักษณะผสมผสานพระพุทธรูปสมัยทวารวดี สมัยลพบุรี ภาพสลักศิลาและภาพปูนปั้นต่าง ๆ ลักษณะลายเป็นประดิษฐ์มากกว่าสมัยลพบุรี ลายสลักศิลารอบฐานซุกซี้ในพระวิหารใหญ่หน้าพระปรางค์วัดมหาธาตุ อยุธยา เป็นลายขมวดเถาไม้ ใบไม้ กลีบบัว ลวดลายยังเป็นแบบกึ่งประดิษฐ์กึ่งธรรมชาติ ยังไม่เข้ารูปเป็นลายกนกเลยทีเดียว

อยุธยายุคกลาง

การปั้นพระพุทธรูปยุคนี้ได้รับอิทธิพลจากสุโขทัย มักทำวงพระพักตร์และพระรัศมีตามแบบสุโขทัย พระพุทธรูปทำจากปูนปั้นสลักหินและหล่อด้วยโลหะส่วนมากนิยมทำพระพุทธรูปปางมารวิชัยและพระอิริยาบถแบบต่าง ๆ ตามแบบสุโขทัย

ลวดลายตกแต่งสถาปัตยกรรมที่สำคัญ มีลายหน้าบันพระอุโบสถวัดราชบูรณะเป็นลายกนกขมวดเป็นก้นหอย ตรงกลางเป็นลายพุ่มข้าวบิณฑ์ซ้อนเป็นชั้น ลายหน้าบันพระอุโบสถวัดพระพุทธบาท สระบุรี รูปนารายณ์ทรงครุฑท่าทางชิงชั้นทะมัดทะแมงและบานเจดีย์ 3 องค์ วัดพระศรีสรรเพชญ์ อยุธยา จำหลักรูปเทวดายืนถือพระขรรค์ ทรงเทริดเหนือเศียรเทวดา มีรูปคล้ายร่วมในยุคนี้ไม่นิยมทำลวดลายประดับเจดีย์คงลายปูนเกลี้ยงตั้งแต่ฐานถึงยอด

อยุธยายุคปลาย

ประติมากรรมพระพุทธรูปยุคนี้ มีการสร้างพระพุทธรูปทรงเครื่องแบบพระมหากษัตริย์ โดยมีอยู่ 2 แบบ คือ พระพุทธรูปทรงเครื่องใหญ่และพระพุทธรูปทรงเครื่องน้อย พระพุทธรูปทรงเครื่องใหญ่มีชื่อเสียงมาก คือ พระประธานพระอุโบสถวัดหน้าพระเมรุ อยุธยา

ศิลปะการสลักไม้และปั้นปูนประดับพุทธสถานของสมัยอยุธยายุคปลาย ฝีมือถึงขั้นที่มีความงดงามสูงสุด ลวดลายทำเป็นกนกอ่อนพลิ้วซ้อนกัน ปลายยกสะบัดปลายบิดไปมารวมกับธรรมชาติของเถาไม้และใบไม้ที่อ่อนไหว ลวดลายต่าง ๆ เริ่มประดิษฐ์เป็นแบบแผนเฉพาะตัวของไทยมากขึ้น ลายแกะไม้ที่สวยงามคือลายหน้าบันวิหาร ธรรมาราม อยุธยา หน้าบันพระอุโบสถ วัดใหม่เทพนิมิตร ธนบุรี แลหน้าบันศาลาการเปรียญ วัดเชิงท่า อยุธยา เป็นต้น ส่วนลายปูนปั้นที่มีชื่อเสียงคือ ลายหน้าบันพระอุโบสถ วัดเขาน้ำเต้า วัดเพชรบุรี ลายปูนปั้นซุ้มวิหารหลวง วัดราชบูรณะ อยุธยาและลายปูนปั้นที่ซากพระอุโบสถ วัดภูเขาทอง กรุงเทพมหานคร เป็นต้น (ประติมากรรมไทยสมัยอุatoriumและสมัยอยุธยา – สารานุกรมไทยสำหรับเยาวชนไทย.Kanghanapisek.or.th/Kp6/sub/book.php?-14 & chap...)

2.2.2 ประติมากรรมยุครัตนโกสินทร์ – ปัจจุบัน

ในสมัยรัชกาลที่ 1 เป็นต้นมาได้มีชาวต่างชาติทั้งชาวจีนและตะวันตกได้เดินทางเข้ามาค้าขายและล่าอาณานิคม โดยเฉพาะชาวตะวันตก แต่อย่างไรก็ตามในช่วงตอนต้นยุครัตนโกสินทร์นั้น ศิลปะตะวันตกยังไม่เผยแพร่มากนัก งานด้านศิลปกรรมยังเป็นรูปแบบไทยประเพณี ซึ่งมีคตินิยม ความเชื่อ ความศรัทธาในศาสนาพุทธ ประเพณีวัฒนธรรมต่าง ๆ เหล่านี้

นักวิชาการได้แบ่งการสร้างสรรคงานประติมากรรมในสมัยรัตนโกสินทร์แบ่งเป็น 2 ระยะดังที่ในหนังสือปฏิมากร – ประติมากรรมไว้ดังนี้

ระยะที่ 1 สมัยรัชกาลที่ 1 ถึงรัชกาลที่ 3

วิถีชีวิตของคนไทยผูกพันอยู่กับพุทธศาสนา พระมหากษัตริย์ ขนบธรรมเนียม ประเพณี และวัฒนธรรมประติมากรรมโดยทั่วไปจึงสร้างขึ้นเพื่อตอบสนองความเชื่อความศรัทธา และความจงรักภักดีต่อชาติ ศาสนาและพระมหากษัตริย์ เช่น การปั้น การแกะสลัก งานศิลปกรรม และลวดลายประดับตกแต่งอาคารสถาปัตยกรรม ประติมากรรมที่สำคัญในช่วงนี้เป็นการสร้างพระพุทธรูปงานปั้นเทวดา นาค ยักษ์ ฯลฯ ที่มีลักษณะแนวประเพณี ตามคติความเชื่อของไทย

- สมัยรัชกาลที่ 1 เป็นช่วงเริ่มต้นการสร้างบ้านเมืองใหม่ เพื่อการสถาปนากรุงเทพมหานครเป็นราชธานี มีการสร้างพระบรมมหาราชวัง วัดพระศรีรัตนศาสดารามและวัดวาอารามต่าง ๆ มากมาย การสร้างพระพุทธรูปมีน้อยมาก ส่วนใหญ่จะอัญเชิญพระพุทธรูปสำคัญมาจากหัวเมืองที่ถูกทิ้งร้าง นำมาปฏิสังขรณ์และดิษฐาน ณ วัดในเมืองหลวง พระพุทธรูปสำคัญที่สร้างขึ้นในสมัยนี้ได้แก่ พระประธานในพระอุโบสถและวิหารวัดมหาธาตุ ฝีมือพระยาเทวารังสรรค์ มีลักษณะแตกต่างจากอยุธยาตอนปลาย นอกจากนี้มีรูปปั้นหัวนาค เศียรนาคจำแลงและหน้าเทวดา ที่หน้าบันไคพระมณฑปหอพระไตรปิฎก และยักษ์ทวารสัมฤทธิ์ปิดทองประจำประตูทางเข้าพระมณฑป หลังปราสาทพระเทพบิดร ฝีมือครูด้า ช่างปั้นคนสำคัญในสมัยนั้น

- สมัยรัชกาลที่ 2 ทรงสนพระทัยในศิลปะวิทยาการต่าง ๆ ทุกสาขา ทรงโปรดให้มีการบูรณปฏิสังขรณ์พระบรมมหาราชวังและวัดวาอารามต่าง ๆ พระองค์ทรงนิยมในงานศิลปะโดยเฉพาะงานด้านประติมากรรม ทรงสร้างงานประติมากรรมอันทรงคุณค่ามากมาย เช่น งานสลักบานประตูพระวิหารหลวงวัดสุทัศนเทพวราราม เป็นลายพรรณพฤกษา ซ้อน 3 ชั้น ประกอบด้วยภาพสัตว์นานาชนิด ได้แก่ นก กระรอก กระต่าย ลิง ฯลฯ ทรงปั้นหุ่นพระยารักใหญ่รักน้อย ปั้นหุ่นหลวงรูปพระลักษมณ์พระราม ปั้นพระพักตร์พระประโนในพระอุโบสถวัดราชสิทธิารามและพระประธานพระอุโบสถวัดอรุณราชวราราม เป็นต้น

- สมัยรัชกาลที่ 3 พระองค์ทรงทำนุบำรุงช่างทุกสาขา ทำให้งานศิลปกรรมมีความรุ่งโรจน์มากในสมัยนี้ ทั้งสถาปัตยกรรม ประติมากรรมและจิตรกรรม ทรงพระราชนิยมศิลปะจีนเป็น

พิเศษ สืบเนื่องมาจากการติดต่อค้าขายกับประเทศจีนในปลายสมัยรัชกาลที่ 2 งานประติมากรรมที่ใช้ประดับตกแต่งวัดวาอารามและพระบรมมหาราชวังที่ทำการปฏิสังขรณ์และสร้างขึ้นใหม่เป็นจำนวนมาก จึงเป็นแบบอย่างศิลปะจีนด้วยไม่ทรงนิยมสิ่งประกอบตกแต่งสถาปัตยกรรมที่ต้องใช้ฝีมือจิตรแต่เสียเวลามาก เนื่องจากรูปแบบสถาปัตยกรรมมีความเรียบง่ายขึ้นกว่าเดิม การตกแต่งลวดลายศิลปกรรมมักเป็นการปั้นปูนเพื่อตกแต่งอาคาร เช่น งานปั้นปูนลวดลายหน้าบันเป็นภาพธรรมชาติ โขดเขา ตัวสัตว์ ดอกไม้ใบไม้แบบจีนแท้ ๆ และมีการประดับกระเบื้องเคลือบสีหรือกระจกสี เพื่อให้สวยงามมากยิ่งขึ้น

ในสมัยนี้มีการสร้างพระพุทธรูปขนาดใหญ่หลายองค์ เช่น พระประธานพระอุโบสถและศาลาการเปรียญ วัดสุทัศน์เทพวราราม พระประธานพระอุโบสถวัดราชินีตศาราม พระประธานพระอุโบสถวัดเฉลิมพระเกียรติ และสร้างพระพุทธรูปไสยาสน์ขนาดยาว 90 ศอก ที่วัดพระเชตุพนวิมลมังคลาราม เป็นต้น พระพุทธรูปที่ถือเป็นพระราชนิยมของพระองค์ได้แก่ ปางห้ามญาติทรงเครื่อง มีการสร้างไว้เป็นจำนวนมาก นอกจากนั้นทรงโปรดให้ปั้นรูปยักษ์ขนาดใหญ่ ยืนถือกระบองบนแท่น หน้าหน้าเข้าหาพระอุโบสถ วัดพระศรีรัตนศาสดาราม จำนวน 6 คู่ สูงกว่า 5 เมตร ประดับลวดลายด้วยกระเบื้องเคลือบสีทั้งตัว

ระยะที่ 2 สมัยรัชกาลที่ 4 ถึงรัชกาลที่ 9

เป็นช่วงเปลี่ยนแปลงของงานประติมากรรมในประเทศ ซึ่งแต่ละรัชสมัยจะมีการสร้างสรรค์งานประติมากรรมตามพระราชนิยม สภาวะแวดล้อม และอิทธิพลในด้านต่าง ๆ ดังนี้

- สมัยรัชกาลที่ 4 พระพุทธรูปและเทวรูปมีลักษณะเลียนแบบธรรมชาติทั้งเครื่องทรงเครื่องประดับ ลีลา ท่าทางแตกต่างไปจากโบราณ และมีการสร้างประติมากรรมรูปเหมือนพระมหากษัตริย์ขึ้นเป็นครั้งแรกในสมัยนี้ ซึ่งตามโบราณราชประเพณี การสร้างพระบรมราชานุสรณ์จะสร้างในรูปแบบพระพุทธรูปแทน จึงไม่เคยมีการสร้างรูปเหมือนพระมหากษัตริย์มาก่อน มูลเหตุอันเนื่องมาจากราชสำนักฝรั่งเศสได้ให้ประติมากรที่มีชื่อเสียงปั้นพระบรมรูปของรัชกาลที่ 4 เพื่อถวายเป็นบรรณาการ โดยปั้นจากพระบรมฉายาลักษณ์ ทำให้ผิดเพี้ยนไปจากพระองค์จริง จึงทรงดำรัสให้ช่างไทย หลวงเทพธนา ซึ่งต่อมาเป็นพระยาจินดารังสรรค์ ปั้นขึ้นใหม่ขนาดเท่าพระองค์จริง นำไปประดิษฐานที่พระที่นั่งเวชยันตรวิเชียรปราสาท ในพระนครคีรี จังหวัดเพชรบุรี ต่อมาเกิดชำรุดจากอัสนีบาตร พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวองค์ปัจจุบันได้พระราชทานพระราชทรัพย์ส่วนพระองค์ ซ่อมและหล่อใหม่ด้วยโลหะหลายองค์ โดยไปประดิษฐานที่ตึกหน้าเพชร วัดบวรนิเวศวิหาร หอพระจอมวัดราชประดิษฐสถิตมหาสีมารามและเวชยันตรวิเชียรปราสาท จังหวัดเพชรบุรี การสร้างพระพุทธรูปสมัยนี้ นิยมสร้างพระประธานขนาดเล็ก หน้าตักประมาณ 2 ศอกกว่า ๆ และทำฐานชุกชีสูง มีมณฑปครอบ เพื่อให้ดูสง่างาม พระพุทธรูปมีรูปแบบเฉพาะของสมัยรัชกาลที่ 4 เนื่องจากพระองค์ทำการศึกษา

พระไตรปิฎกและต้องการสร้างพระพุทธรูปให้ถูกต้องตามพุทธลักษณะที่ทรงศึกษามา พระพุทธรูปที่สำคัญที่สร้างขึ้นในสมัยนี้ได้แก่ พระพุทธรูปนรินทร์ราย พระพุทธสิหังคปฏิมา พระประธานวัดราชประดิษฐสถิตมหาสีมาราม พระพุทธรูปทรงเครื่อง ที่มีพุทธลักษณะแตกต่างจากรัชกาลที่ 3 มีลักษณะเหมือนธรรมชาติมากขึ้น เช่น พระทรงเครื่องหน้าพระอุโบสถวัดราชสิทธารามและในพระระเบียงวัดจักรวรรดิราชาวาส องค์พระสยามเทวาธิราช หล่อด้วยทองคำทั้งองค์สูง 8 นิ้ว ฝีพระหัตถ์พระเจ้าวรวงศ์เธอพระองค์เจ้าประดิษฐวรการ ประติมากรรมประดับอาคารสถาปัตยกรรมนิยมเลียนแบบอยุธยา งานปูนปั้นผสมผสานลวดลายฝรั่ง เช่น หน้าบันหอไตรวัดศาลาปูน หน้าบันพระอุโบสถวัดชุมพลนิกายารามและหน้าบันวัดไชยพลกษัมาลา ฯลฯ

- สมัยรัชกาลที่ 5 ทรงทำนุบำรุงศิลปวัตถุและปฏิสังขรณ์วัดวาอารามต่าง ๆ รวมทั้งวัดพระศรีรัตนศาสดารามเนื่องในโอกาสฉลองพระนคร ครบ 100 ปี เกิดการสร้างสรรคงานศิลปกรรมที่มีคุณค่า ความงามโดยช่างฝีมือแห่งกรุงรัตนโกสินทร์ ในสมัยนั้นเป็นจำนวนมากโดยเฉพาะงานประติมากรรม เช่น การปั้นหล่อพระบรมราชานุสาวรีย์ ประจำรัชกาลที่ 1, 2 และ 3 บนฐานไพทีชานชาลามุมพระมณฑป วัดพระศรีรัตนศาสดาราม งานปั้นหล่อสัตว์หิมพานต์ 7 คู่ บนฐานไพทีชานชาลารอบปราสาทพระเทพบิดร ปั้นหล่อพระบรมรูปบูรพมหากษัตริยาธิราชเจ้า รัชกาลที่ 1, 2 และ 3 ส่วนรัชกาลที่ 4 ทรงแก้ไขจากรูปที่พระยาจินดารังสรรค์ปั้นไว้ โดยปั้นแบบเหมือนจริงผสมคติโบราณของการสร้างเทวรูปที่ยึดถือความเกลี้ยงเกลา กลมกลึงเป็นความงาม ไม่นั่นกล้ามเนื้อตามแบบตะวันตกเสียทีเดียว นอกจากนี้มีการปั้นหล่อเทพชุมนุม ครุฑ ยักษ์ ประดิษฐานพระมณฑปพระรัตนเจดีย์ ซึ่งเป็นประติมากรรมประดับตกแต่งสถาปัตยกรรมที่เป็นแนวประเพณี

ส่วนการสร้างพระพุทธรูปที่สำคัญ มีพุทธลักษณะงดงามในสมัยนี้ คือ พระพุทธนฤมลธรรมโนภาส หน้าตักกว้าง 24 นิ้ว ประดิษฐาน ณ วัดนิเวศน์ธรรมประวัติ บางประอิน ผลงานที่กล่าวมาส่วนมากเป็นฝีพระหัตถ์พระเจ้าวรวงศ์เธอพระองค์เจ้าประดิษฐวรการ ช่างปั้นเอกแห่งกรุงรัตนโกสินทร์แทบทั้งสิ้น งานปั้นหล่อในปลายรัชกาลที่ 5 ที่สำคัญมีงานปั้นหล่อจำลองพระพุทธรูปพระประธานวัดเบญจมบพิตรสถิตมหาสีมาราม ปั้นโดยหลวงประสิทธิ์ปฏิมา เป็นการปั้นหล่อพระพุทธรูปขนาดใหญ่ที่สุดในสมัยนี้ และมีการจำลองถ่ายแบบพระสัมพุทธพรณี วัดพระศรีรัตนศาสดาราม เพื่อเป็นพระประธานวัดราชาธิวาสอีกด้วย

พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวทรงเห็นความสำคัญของการพัฒนาประเทศชาติให้รุ่งเรือง ก้าวหน้าทัดเทียมอารยประเทศ ทรงยอมรับอิทธิพลอารยธรรมตะวันตกเข้ามาพัฒนาประเทศ ในส่วนของงานด้านศิลปกรรม ทรงนำสถาปนิก วิศวกร ประติมากร จากตะวันตก ส่วนใหญ่เป็นชาวอิตาลี เข้ามาทำงานในประเทศไทย มีการก่อสร้างสถาปัตยกรรมแนวตะวันตกมากมายในสมัยนี้ เช่น พระที่นั่งอนันตสมาคม พระที่นั่งจักรีมหาปราสาท ฯลฯ ทำให้ช่างศิลปะของไทยทุก

แขนง ได้มีการเรียนรู้ และแลกเปลี่ยนเทคนิค แนวความคิดในการทำงาน นำไปสู่การพัฒนา แนวความคิดใหม่ ในงานประติมากรรมก็เช่นกัน เกิดการสร้างสรรคงานประติมากรรมที่ผสมระหว่าง ประติมากรรมแนวประเพณีตามคติความเชื่อและค่านิยมไทย กับแบบเหมือนจริงในธรรมชาติตามแบบ ตะวันตกเพิ่มมากขึ้น

- สมัยรัชกาลที่ 6 – 8 พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว ทรงได้รับการศึกษา จากประเทศอังกฤษ ได้นำแบบอย่างของชาวตะวันตกมาพัฒนาประเทศให้เจริญรุ่งเรืองในด้านต่าง ๆ โปรดให้สร้างพระราชวัง พระที่นั่งต่าง ๆ และออกแบบตกแต่งทั้งภายในและภายนอกด้วยศิลปกรรม แบบตะวันตก ทรงจ้างช่างเขียนจากอิตาลีมาเขียนภาพจิตรกรรม ประดับตกแต่งพระที่นั่งอนันต-สมาคม ต่อมาเมื่อพระราชประสงค์ที่จะจ้างช่างปั้นมาทำงานในประเทศ จึงเปิดรับสมัครช่างปั้นจาก ประเทศอิตาลี โดยศาสตราจารย์คอร์ราโด เฟโรจี หรือ ศาสตราจารย์ศิลป์ พีระศรี เป็นผู้ได้รับ คัดเลือกให้เข้ารับราชการสังกัดกรมศิลปากร ศาสตราจารย์ศิลป์ พีระศรี ได้สร้างความเจริญก้าวหน้า ด้านศิลปะให้แก่ประเทศไทยเป็นอันมาก โดยวางรากฐานการศึกษาศิลปะร่วมกับข้าราชการและ ผู้เชี่ยวชาญด้านศิลปะของไทยหลายท่าน ได้สร้างงานศิลปกรรมที่มีคุณค่า และสร้างบุคลากรด้าน ศิลปะมากมาย ด้านงานประติมากรรมได้สอนวิชาปั้น หล่อ ประติมากรรม โดยเฉพาะอนุสาวรีย์ เปิด โอกาสให้ลูกศิษย์มีส่วนร่วมการปฏิบัติงานในหน้าที่ราชการ ในฐานะผู้ช่วย เป็นการเรียนการสอนที่เน้น ให้ปฏิบัติงานจริง ทำให้ลูกศิษย์รุ่นแรก ๆ ได้รับความรู้และประสบการณ์จนเชี่ยวชาญสามารถนำไป ปฏิบัติงานได้อย่างมีประสิทธิภาพทุกคน เมื่อจบการศึกษาแล้วได้เข้ารับราชการในกรมศิลปากรและเป็น อาจารย์สอนศิลปะให้แก่รุ่นต่อ ๆ มาหลายคน ผลงานประติมากรรมในสมัยนี้มีการสร้างอนุสาวรีย์ อนุสรณ์สถานและบุคคลสำคัญ มีลักษณะร่วมสมัยระหว่างแนวประเพณีนิยมกับศิลปะตะวันตก ส่วน ศิลปะแนวประเพณียังมีบ้างแต่ไม่มากนัก เช่น การสร้างพระพุทธรูป การสร้างงานศิลปกรรมประดับ ตกแต่งวัดวาอารามและสถาปัตยกรรมที่มีรูปแบบไทย งานประติมากรรมในสมัยรัชกาลที่ 7 – 9 ได้ดำเนินการต่อเนื่องจากรัชกาลที่ 6 ในลักษณะเดียวกัน

- สมัยรัชกาลที่ 9 มีการสร้างพระพุทธรูปปางลีลา ในโอกาสฉลอง 25 พุทธศตวรรษ เป็นผลงานของศาสตราจารย์ศิลป์ พีระศรี งานประติมากรรมโดยทั่วไปมีมากมายหลายประเภท เช่น การสร้างพระบรมราชานุสาวรีย์ และอนุสาวรีย์ตามคำร้องขอของหน่วยงานราชการ เพื่อประดิษฐาน ตามสถานที่ราชการประจำจังหวัดต่าง ๆ ทั่วประเทศ การสร้างประติมากรรมประดับตกแต่งอาคาร สถาปัตยกรรมตลอดจนการสร้างสรรคงานประติมากรรมที่มีลักษณะพิเศษเป็นเอกลักษณ์เฉพาะตัวของ ประติมากร หรือผู้สร้างสรรคงานประติมากรรมประเภทต่าง ๆ เช่น ปั้นหล่อโลหะ ปั้นปูน แกะสลักไม้ สลักหิน เครื่องปั้นดินเผา ทั้งที่เป็นงานศิลปะ งานประณีตศิลป์ และงานหัตถกรรม ฯลฯ ปัจจุบันมี การสร้างประติมากรรมแบบร่วมสมัยกันมาก เกิดงานประติมากรรมเทคนิคใหม่ ๆ ขึ้นมากมาย

ผู้ทำงานศิลปะมีอิสระในการสร้างสรรค์มากยิ่งขึ้น และมีการอนุรักษ์ ฟื้นฟู อนุรักษ์และสืบทอดงาน
ศิลปกรรมทุกประเภท รวมทั้งงานประติมากรรม (สำนักช่างสิบหมู่ กรมศิลปากร.2511)

บทที่ 3

วิธีการดำเนินการ

การศึกษาวิจัยเรื่อง “การศึกษาวិเคราะห์ประติมากรรมลักษณะนูนสูงในประเทศไทย เพื่อใช้ในการเรียนการสอนวิชาประติมากรรม” การวิจัยเพื่อวิเคราะห์ ผลงานประติมากรรมของประติมากรที่มีชื่อเสียงผลงานเป็นที่ประจักษ์ในประเทศไทยตั้งแต่ยุครัชกาลที่ 5 ถึงยุคปัจจุบัน จากนั้นผู้วิจัยจะได้จัดหมวดหมู่ของประติมากรรมลักษณะนูนสูง หมวดหมู่ของประติมากรโดยเน้นผลงานที่มีชื่อเสียง เพื่อนำผลการศึกษาวิเคราะห์เชิงพรรณนาวิเคราะห์ (Analytical description) โดยมีรายละเอียดดังนี้

3.1 ประชากรและกลุ่มตัวอย่างประติมากรรมและประติมากร

การศึกษาวิจัย ประติมากรรมลักษณะนูนสูง ผู้วิจัยได้รวบรวมกลุ่มประติมากรรมและกลุ่มประติมากรที่มีชื่อเสียงมีผลงานเป็นที่ประจักษ์ในสังคม ซึ่งผู้วิจัยได้จัดหมวดหมู่ของประติมากรรมนูนสูงไว้ดังนี้

- 3.1.1 ประติมากรรมนูนสูงภายนอกอาคาร
- 3.1.2 ประติมากรรมภายในอาคาร
- 3.1.3 ประติมากรรมนูนสูงรูปบุคคล

3.2 ประติมากรยุครัตนโกสินทร์

3.2.1 ประติมากรยุคร่วมสมัย

- ศิลป์	พระศรี
- ปกรณ์	เล็กสน
- จงกล	กำจัตโรค
- สิทธิเดช	แสงหิรัญ
- พิมาน	มูลประมุข
- แสวง	สงฆ์มังมี
- พวงทอง	ไกรหงส์
- อำนาจ	พวงเสรี
- สนั่น	ศิลากรณ์
- ชื่น	ชื่นประสิทธิ์

- เขียน ยิ้มศิริ
- อนุจิตร แสงเดือน
- เจือ ภาคลักษณ์
- ไพฑูรย์ เมืองสมบูรณ์
- ไช मुख ชูโต
- ชิน ประสงค์
- สาโรจน์ จารักษ์
- นาวิ
- บุญส่ง นุชน้อมบุญ
- สุนทร ศรีสุนทร
- ประเทือง ธรรมรักษ์
- ขวัญเมือง ยงประยูร
- แหลมเทียน คชะภูติ
- พนม สุวรรณนารถ
- พัทธ์กษณ์ เฉลิมเล่า
- สมพันธ์ อุทโยธา
- พันโทนภดล สุวรรณสมบัติ
- สมควร อุ่มตระกูล
- มานพ อมรวิวัฒน์โรจน์
- กองเกตุ ชนะพันธุ์
- โสพิศ พุทธรักษ์
- เข็มรัตน์ กองสุข
- วิชัย สิทธิรัตน์
- พงษ์พันธ์ จันทนมัญญะ
- นนธิวรรธ จันทนะพะลิน
- ภราดร เขิดชู
- ประสพสุข รัตน์ใหม่
- วิจิต ฉายชัยภูมิ
- ธานี อติศัยพัฒนะกุล
- นรเชษฐ ชูสกุล

- สมคิด   จันทรคณา
- ชัยยา   คำสิงหา
- วิจิต   คงทน
- ทมิฬ   ศรีศิลา

3.3 ประชากรกลุ่มประติมากรรมลักษณะนูนสูงติดตั้งภายนอกอาคาร

- ฐานอนุสาวรีย์ประชาธิปไตย จำนวน 8 ชั้น เรื่องราวของคณะราษฎรขณะเปลี่ยนแปลงการปกครอง ถนนราชดำเนิน
- ฐานอนุสาวรีย์ สมเด็จพระเจ้าตากสินมหาราช ธนบุรี
- “คนร้องไห้” ณ สะพานร้องไห้
- ฐานพระบรมราชานุสาวรีย์สมเด็จพระนเรศวรมหาราช เรื่อง สงครามยุทธหัตถีและ เรื่อง ประกาศอิสรภาพ อนุสรณ์ดอนเจดีย์สุพรรณบุรี
- อนุสรณ์ ผู้เสียสละ พลเรือน ตำรวจ ทหาร 2324. สิ่งก่อสร้างรูปทรง 5 เหลี่ยม
  - เหลี่ยมที่ 1 (ด้านหน้า) รูปเทพอัปสรพนมมือ
  - เหลี่ยมที่ 2 (ทิศตะวันตก) รูปประชาชนผู้รักชาติคุ้มกันหน่วยสร้างทาง
  - เหลี่ยมที่ 3 (ทิศใต้) รูปข้าราชการฝ่ายพลเรือนฝ่ายปกครองท้องถิ่น ช่วยเหลือพัฒนาที่อยู่ถิ่นให้ประชาชน
  - เหลี่ยมที่ 4 (ทิศตะวันออก) รูปข้าราชการตำรวจ ทหาร ต่อสู้ เพื่อช่วยเหลือประชาชน
  - เหลี่ยมที่ 5 (ทิศเหนือ) รูปข้าราชการทหารทุกหมู่เหล่าต่อสู้เพื่อชาติ ดำเนิน การสร้างโดยกองบัญชาการผสมพลเรือนตำรวจ ทหาร 2324
- ประติมากรรมนูนสูง เรื่อง วีรกรรม 8 ธันวาคม 2484 หน้าสโมสรนายทหารสัญญาบัตร กองบิน 53 ประจวบคีรีขันธ์
- ประติมากรรมบูรพกษัตริย์ พ.ศ. 2584 ศาลากลางจังหวัดพระนครศรีอยุธยา
- พระพลบดี พ.ศ. 2484 สนามสุภขลาศัย
- ครุฑ พ.ศ. 2486 อาคารไปรษณีย์กลาง
- ประติมากรรมแกะสลักหินแกรนิต ขบวนแห่งเพื่อเทิดพระเกียรติของชาวดอยตุง
- ฐานอนุสาวรีย์ ศรีสุริโยทัย อยุธยา
  - ประชากร ประติมากรรมลักษณะนูนสูง ภายในอาคาร
- ประติมากรรมนูนสูง ติดตั้งผนังห้องโถง ณ กรมศุลกากร
- “จงดั้นเถิด” โรงเรียนอัสสัมชัญ บางรัก

- ประติมากรรมปูนปั้น “เรื่องราวประวัติการก่อตั้งคณะวิศวกรรมศาสตร์” ติวิศวกรรม
ชั้นล่างจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

- ประติมากรรมนูนสูง “เรื่องราวเกี่ยวกับโรงพยาบาลจุฬาลงกรณ์” โรงพยาบาลจุฬาลง-
กรณ์ ชั้นล่าง

ประมวลความคิดเห็นจากผู้เชี่ยวชาญเกี่ยวกับประติมากรรมนูนสูง

จากการที่ผู้วิจัยได้ออกแบบสอบถามเกี่ยวกับลักษณะประติมากรรมลักษณะนูนสูงที่ถูกต้อง
ตามหลักวิชาการโดยการคัดเลือกผู้เชี่ยวชาญที่เป็นที่ยอมรับในสังคมทั้งหมด 5 ท่าน แยกอาชีพได้ 3
ประเภท ประกอบไปด้วยประติมากร 2 ช่างปั้น 2 อาจารย์นักวิชาการ 1 ท่าน ดังรายชื่อต่อไปนี้

ประติมากร

- พันโทนภดล สุวรรณสมบัติ (ประติมากรอิสระอดีตข้าราชการกรมศิลปากร)
- นายประสพสุข รัตน์ใหม่ (ประติมากรกรมศิลปากรชำนาญการ กรมศิลปากร ช่างปั้น)
- นายวิจิต คงทน (ช่างปั้นอิสระ)
- นายนรเชษฐ ชูสกุล (ช่างปั้น อิสระ)

อาจารย์สอนศิลปะ

- ผู้ช่วยศาสตราจารย์ธานี อติชัยพัฒนกุล (อาจารย์สาขาเครื่องปั้นดินเผา มหาวิทยาลัย-
เทคโนโลยีราชมงคลล้านนา (เจ็ดยอด)

ผู้วิจัยได้ออกแบบสอบถามด้วยคำถามที่จะได้นำคำตอบมาสรุปเพื่อนำมาสร้างเป็นเครื่อง
มือในงานวิจัย มีทั้งหมด 6 คำถาม ซึ่งผู้เชี่ยวชาญได้แสดงความคิดเห็นพอสรุปได้ดังนี้

1. ประติมากรรมลักษณะนูนต่ำและประติมากรรมลักษณะนูนสูง ท่านคิดว่าจะมีความ
แตกต่างกันอย่างไร

พันโทนภดล สุวรรณสมบัติ

- นูนต่ำเป็นงานประติมากรรมที่ดูใกล้ตา งานไม่ไกลมากเช่นเหรียญ “นูนสูง” เป็นงาน
ประติมากรรมสำหรับดูไกลตา เช่น ประติมากรรมนูนสูงเรื่องราวต่าง ๆ ประดับฐานอนุสาวรีย์

ประสพสุข รัตน์ใหม่

- แตกต่างเพราะนูนต่ำจะมีระยะความสูงต่ำของปริมาตรขนานไปกับพื้นหลัง เช่น เหรียญ
ต่าง ๆ โล่ “นูนสูง” จะมีความหนาปริมาตรมากกว่าสูงกว่า เช่น ฐานอนุสาวรีย์ประชาธิปไตย มีมุม 45
องศา

ผศ.ธานี อติชัยพัฒนกุล

- ประติมากรรมนูนต่ำมีมิติต้นหรือบางส่วนประติมากรรมนูนสูงมองเห็น 3 ด้าน
ประติมากรรมนูนต่ำมองเห็นด้านเดียว

วิจิต คงทน

- ประติมากรรมนูนต่ำยื่นจากพื้นเล็กน้อยสามารถพบเห็นได้จากเหรียญสกุลต่างๆ หรือเหรียญพระทั่วไปส่วนประติมากรรมนูนสูงยื่นออกจากพื้นไม่ต่ำกว่าครึ่งหนึ่งของงานนั้น ๆ ถ้าต้องการให้เด่นก็สามารถเน้นให้สูงได้ตามต้องการ

นรเชษฐ ชูสกุล

- มิติความเด่นชัดนูนสูงจะชัดเกินกว่านูนต่ำ การคุมมุมมองนูนสูงจะง่ายกว่านูนต่ำถ้าไม่เข้าใจจะคุมภาพยาก

สรุป

ประติมากรรมนูนสูงเป็นงานเหมาะสำหรับมองระยะไกลเช่นฐานอนุสาวรีย์ มีมิติสูงควบคุมการปั้นได้ง่ายกว่านูนต่ำสามารถมองได้ 3 ด้าน ด้านหน้า ด้าน 45 องศา และด้านหลัง

2. ท่านคิดว่างานประติมากรรมนูนสูงจะต้องมีมิติยื่นออกมาจากพื้นกี่เปอร์เซ็นต์ถึงจะเรียกว่าเป็นประติมากรรมนูนสูงถูกต้อง

พันโทนภดล สุวรรณสมบัติ

- งานประติมากรรมนูนสูงจะต้องมีมิติยื่นออกมาประมาณ 80% เหมาะสำหรับงานประดับฐานอนุสาวรีย์สามารถมองเห็นได้ระยะไกลและบอกเรื่องราวได้อย่างชัดเจน

ประสพสุข รัตน์ใหม่

- เท่าที่เห็นและทำมาเขียนออกเกือบ 80 – 90% ทั้งหมดรูปทรงจะต้องมีบางส่วนที่ติดกับพื้นหลังแสดงความตื้นลึกของรูปทรงมุมมองจะมีเนื้องานปริมาตร

ธานี อุดิษฐ์พัฒนกุล

- ประติมากรรมนูนสูงต้องมีมิติออกมาจากพื้นไม่ต่ำกว่า 50 – 75% แต่ไม่ถึง 100% เมื่อเทียบกับชิ้นงานลอยตัว

วิจิต คงทน

- ประติมากรรมนูนสูง ต้องยื่นออกมาจากพื้นไม่ต่ำกว่าครึ่งหนึ่งหรือ 50% ของหุ่นปั้นทั้งนี้ก็ขึ้นอยู่กับการวางจุดเด่น และระยะของภาพว่าจะสูงขนาดไหนเราสามารถปั้นให้สูง 90 – 100% ตามความต้องการของช่างปั้นเพื่อเน้นเรื่องราวให้โดดเด่นยิ่งขึ้น

นรเชษฐ ชูสกุล

- 30% ขึ้นไปแล้วแต่ขนาดงานด้วยหรือความเหมาะสมจริง ระยะในการมอง

สรุปผลการประมวลข้อที่ 2 ของผู้เชี่ยวชาญทั้ง 5 ท่าน

มีมติยื่นออกมาจากพื้นประมาณ 50 – 75% แต่ถ้าต้องการเน้นจุดเด่นยิ่งขึ้นต้องยื่นออกจากพื้น 80 – 90% ในบางส่วนยื่นออกมา 100%

3. ท่านคิดว่าปัญหาที่สร้างสรรค์งานประติมากรรมลักษณะนูนสูงในการปฏิบัติงานคืออะไร

พันโทนภดล สุวรรณสมบัติ

- มีขนาดใหญ่และต้องการเตรียมการมาก

ประสพสุข รัตน์ใหม่

- การทับซ้อนของรูปทรงจะต้องไม่ทำให้จะต้องไม่ทำให้ส่วนหนึ่งส่วนใดด้อยค่าลงไป

ธานี อติศัยพัฒนกุล

- การปรับมิติของงานให้มีความเหมาะสมกับเนื้อหา

วิจิต คงทน

- การวางระยะของภาพ (Perspective) ไกล – ไกล ให้มีแสงเงาที่ถูกต้องมีมิติมากขึ้นผู้คนที่

ทั่วไปมองแล้วเข้าใจง่าย Step ซ้อนกัน 1-2-3 ตามระยะ

นรเชษฐ ชูสกุล

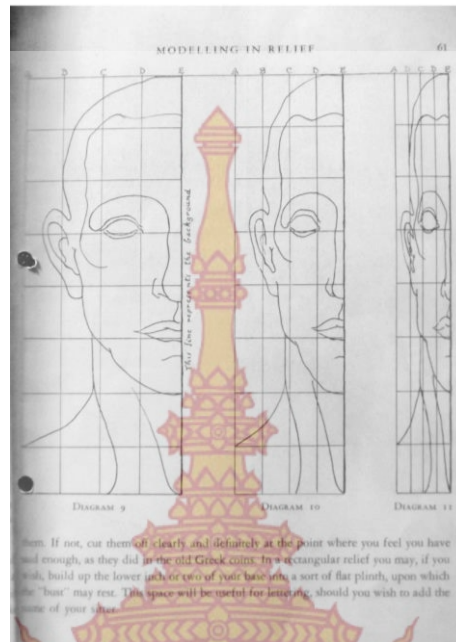
- การใส่ลำดับสลับหากงานพื้นที่กว้างการใส่สลับคุ่มยาก ในเนื้อเรื่องจะต้องระยะสมจริง

เหมาะสม

สรุปประมวลข้อที่ 3 ของผู้เชี่ยวชาญทั้ง 5 ท่าน

งานมีขนาดใหญ่ต้องเตรียมการยากควบคุมลำดับสลับระยะใกล้ กลาง ไกล ยากและการปรับมิติให้เหมาะสมกับเนื้อหา

การวิเคราะห์ประติมากรรมลักษณะนูนสูงของเบรندا พุทนาม ได้กล่าวไว้ในหนังสือ เดอะสเกาส์เจอร์ เว ไว้ว่า “ถ้าเราตัดภาพด้านข้างคุณจะสัมผัสถึงจุดที่มีความชัดเจนแน่นอน ถึงความพอดีลงตัว มีที่มาจากแบบเหรียญโบราณสมัยกรีก เป็นการทำให้เกิดมุมมองของมิติสูง ทำให้เกิดการลดลงจากหน่วยเคลื่อนที่ลดลงจนถึงฐานตามสเกลนี้เป็นสิ่งที่เป็นประโยชน์ที่ต้องมีการบันทึก ที่จะนำไปเป็นประโยชน์ในต้นแบบเป็นแบบแผนการทำงานของคุณ (เบรندا พุทนาม.1948)

ภาพประกอบ 3.1 แสดงการวิเคราะห์ความมิติ นูนประติมากรรมนูน 3 ลักษณะ (ที่มา.Brenda Putnam.N.A.,1948)

บทที่ 4

การวิเคราะห์ผลงาน

จากการศึกษาประติมากรรมนูนสูงของแต่ละช่วงยุคสมัยผู้วิจัยได้คัดเลือกกลุ่มตัวอย่างผลงานประติมากรรมลักษณะนูนสูง จำนวน 9 รูป ซึ่งเป็นผลงานของประติมากรที่มีชื่อเสียงเป็นที่ยอมรับของสังคมและงานประติมากรรมอันเป็นที่ประจักษ์ต่อสายตาประชาชนทั่วไปได้จำนวน 9 รูป ได้แก่

- ชั้นที่ 1 ชื่อสะพานร้องไห้ (มุมซ้าย) ผลงาน นาวิ
- ชั้นที่ 2 ชื่อสะพานร้องไห้ (มุมขวา) ผลงาน นาวิ
- ชั้นที่ 3 ชื่อการดำเนินการคณะราษฎร ผลงาน ศิลป พีระศรี
- ชั้นที่ 4 ชื่อนกคาบงใหญ่ ผลงานศิลป พีระศรี
- ชั้นที่ 5 ชื่อครุฑยุคตรองอน ผลงาน ศิลป พีระศรี, พิมาน มุลประมุข, สิทธิเดช แสงหิรัญ, แซ่ม ขาวมีชื่อ
- ชั้นที่ 6 ชื่อพระอินทร์ทรงช้างเอราวัณ ผลงานศิลป พีระศรีและผู้ช่วย
- ชั้นที่ 7 ชื่อสมเด็จพระพุทธโฆษาจารย์ (เจริญ) ญาณวรเถร ผลงานศิลป พีระศรี
- ชั้นที่ 8 ชื่อการค้าขายสมัยรัชกาลที่ 3 ผลงานพันโทนภดล สุวรรณสมบัติ
- ชั้นที่ 9 ชื่อตัวแบก ผลงานทองร่วง เอ็มโอบุฐ

การศึกษานี้ผู้วิจัยได้ไปศึกษาข้อมูลจากสถานที่จริงและเอกสารจากผู้รู้และตำรา แล้วนำมาศึกษาวิเคราะห์ภาพโดยการสร้างแบบวิเคราะห์ เพื่อให้เห็นถึงความถูกต้องโดยแสดงเส้นปะสีต่าง ๆ เช่น สีส้ม สีดำ สีเขียว แล้วนำมาวิเคราะห์ตามจุดมุ่งหมาย โดยมีรายละเอียดดังต่อไปนี้

4.1 ชั้นที่ 1 - 2 ซื่อสะพานร้องไห้ (มุมซ้าย-ขวา)

ภาพประกอบ 4.1 ผู้หญิงร้องไห้

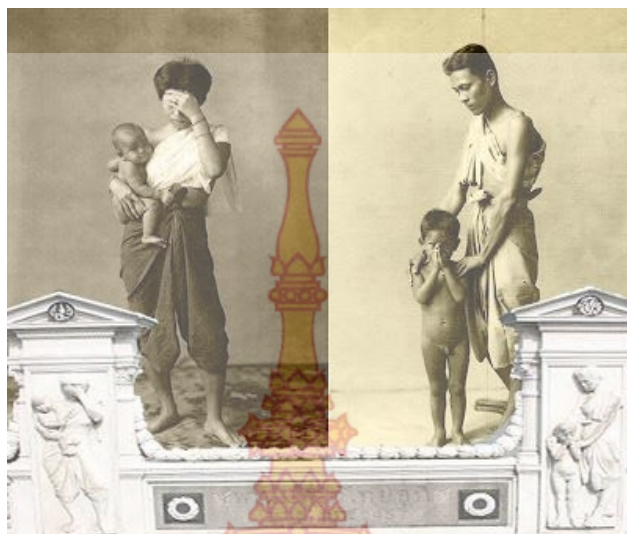

ภาพประกอบ 4.2 ผู้ชายร้องไห้

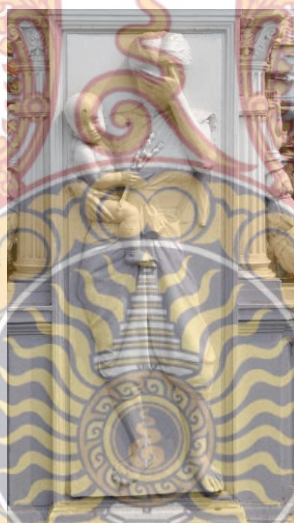
ประติมากรรมนูนสูง สะพานมหาดไทยอุทิศ (สะพานร้องไห้)

ประติมากรรมนูนสูง 2 ชั้น เป็นฝีมือของประติมากรชาวอิตาลี ชื่อ นาวิ ซึ่งเป็นผู้ออกแบบและปั้นหล่อด้วยซีเมนต์สร้างขึ้นจากพระราชดำริรัชกาลที่ 5 เพื่อประโยชน์ในด้านการสัญจร แต่อย่างไรก็ตาม ล้นเกล้ารัชกาลที่ 5 ได้เสด็จสวรรคต ก่อนที่จะมีการก่อสร้าง และได้มีการก่อสร้างในรัชกาลที่ 6 และได้ประกอบพิธีเปิดในวันคล้ายวันสวรรคตของพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ในวันที่ 23 ตุลาคม 2457

ชื่อสะพานร้องไห้ สันนิษฐานว่าน่าจะมาจากการเรียกตามอัปภิกิริยา ของรูปปั้นศิลปะที่อยู่บนสะพาน บนตัวสะพาน มีรูปปั้นผู้หญิงอุ้มเด็กในมือถือช่อดอกไม้ ซ่อนกลิ่นยื่นร้องไห้อยู่และเสาช้าง ๆ กันนั้นเป็นผู้ชายกับเด็กยืนอยู่ใบหน้าบ่งบอกถึงความเศร้าโศก เสียใจ สะท้อนความรู้สึกออกมาทำให้ผู้พบเห็นเกิดความเศร้าโศกใจตามไปด้วย หากสังเกตให้ดีก็จะพบรายละเอียดของสะพานเพิ่มขึ้น นอกจากจะมีรูปปั้นคนแล้ว บริเวณหัวสะพานจะมีสิงห์อยู่ด้วยฝั่งละสองตัว ราวสะพานถูกแกะสลักตกแต่งด้วยดอกกลอเรนส์ ส่วนหัวเสาที่รูปปั้นยืนอยู่ เหนือขึ้นไปมีสัญลักษณ์ จปร. และเลข ๕ ซึ่งเป็นพระปรมาภิไธยย่อ และเลยประจำรัชกาลของพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว รายละเอียดศิลปะบนสะพานมีสื่อออกมานั้น ทำให้เกิดข้อสงสัยว่าที่จริงแล้วสะพานแห่งนี้ สร้างเพื่อแสดงวัตถุประสงคใดนอกเหนือจากการใช้สัญจรไปมา (tomtom8. Blogspot.com/2013/06/blog-post.html)

ภาพประกอบ 4.3 คนที่มาเป็นแบบให้ประติมากร นาวิ เป็นผู้ปั้น
(ที่มา.tomtom 8. Blogspot.com/2013/06/blog-post.html)

ภาพประกอบ 4.4 ผู้หญิงร้องไห้ด้านหน้า

ข้อมูลจำเพาะ
เป็นประติมากรรมปูนสูงกึ่งปูนต่ำ ลักษณะท่ายืน กรอบสี่เหลี่ยมผืนผ้าแนวตั้ง ขนาด 50x
150 cm หล่อด้วยปูนซีเมนต์

ภาพประกอบ 4.5 ด้านข้างเต็มตัว

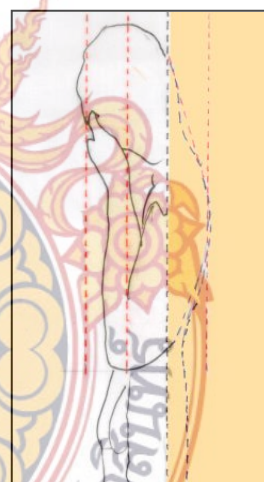
ภาพประกอบ 4.6 ภาพวิเคราะห์

วิเคราะห์ภาพ

ภาพหญิงและเด็กเต็มตัวจากศิระชะจรดเท้า ซึ่งเมื่อสร้างรูปเชิงวิเคราะห์จะปรากฏมิติเส้นปะสีส้ม 1 - 2 ส่วน ส่วนจมพื้นหลังเส้นปะสีดำ 1 ส่วน คิดเป็นมิติเปอร์เซ็นต์ส่วนนูน 66%

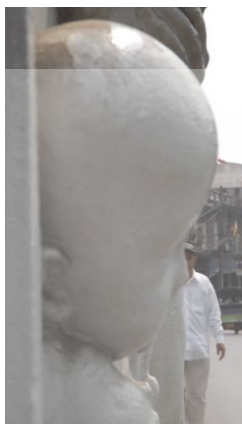
ภาพประกอบ 4.7 ด้านข้างหญิงครึ่งตัว

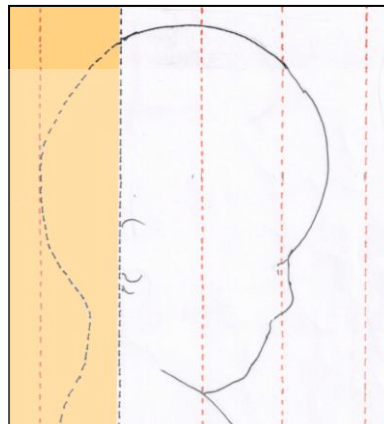
ภาพประกอบ 4.8 ภาพวิเคราะห์

วิเคราะห์ภาพ

ภาพหญิงครึ่งตัวจากศิระชะถึงเอวเมื่อสร้างภาพเปรียบเทียบจะปรากฏมิตินูนเส้นปะสีส้ม 2 ส่วน ส่วนจมพื้น 1 ส่วน เท่ากับ 1 : 2 คิดเป็นส่วนมิตินูน 66%

ภาพประกอบ 4.9 เด็กเฉพาะหัวด้านข้าง

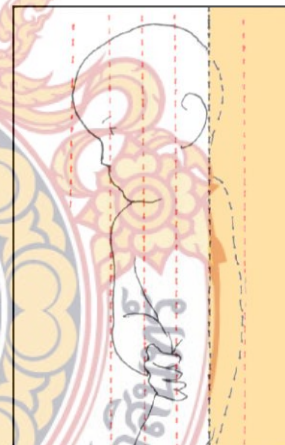
ภาพประกอบ 4.10 ภาพวิเคราะห์

วิเคราะห์ภาพ

ภาพเด็กเฉพาะศีรษะด้านข้างเมื่อสร้างภาพวิเคราะห์จะปรากฏเส้นปะสีส้ม 2.5 ส่วน ที่จม
พื้นหลังเส้นปะสีดำ 1 ส่วน เท่ากับ 1 : 2.5 คิดเป็นเปอร์เซ็นต์ส่วนมิติฐาน 71%

ภาพประกอบ 4.11 เด็กด้านข้างครึ่งตัว

ภาพประกอบ 4.12 ภาพวิเคราะห์

วิเคราะห์ภาพ

ภาพเด็กครึ่งตัวเฉพาะศีรษะถึงเอวเมื่อสร้างภาพวิเคราะห์จะปรากฏเส้นมิติฐานสีส้ม 3 - 4
ส่วน ส่วนจมพื้นหลังเส้นปะสีดำ 1 ส่วน คิดเป็นเปอร์เซ็นต์ส่วนมิติฐาน 75%

4.2 ชั้นที่ 2 ซื่อสะพานร้องไห้ (มุมขวา)

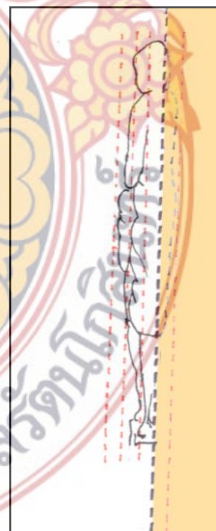
ภาพประกอบ 4.13 ผู้ชายร้องไห้ด้านหน้า

ข้อมูลจำเพาะ

ประติมากรรมนูนสูง ฝั่งเสาด้านขวาเป็นรูปประติมากรรมนูนสูงกึ่งนูนต่ำ รูปผู้ชายกับเด็ก
ฝีมือประติมากร นาวี 50x150 cm หล่อด้วยปูนซีเมนต์

ภาพประกอบ 4.14 เต็มตัวด้านข้าง

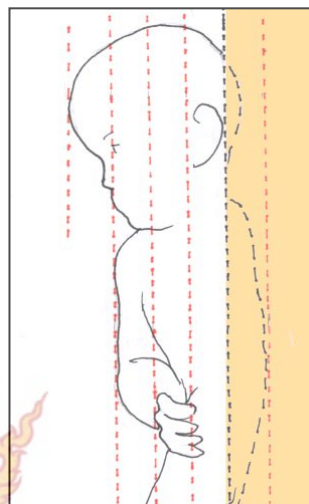
ภาพประกอบ 4.15 ภาพวิเคราะห์

การวิเคราะห์ภาพ

รูปด้านข้างฝั่งขวาปรากฏรูปชายยืนเต็มตัวจากศีรษะจรดเท้าเมื่อสร้างภาพเชิงวิเคราะห์จะปรากฏเส้นปะสีส้มยื่นออกมา 3 ส่วน ในส่วนจมพื้นหลังเส้นปะสีดำจมพื้น 1 ส่วน เท่ากับ 1 : 3 คิดเป็นเปอร์เซ็นต์ส่วนนูน 75%

ภาพประกอบ 4.16 เด็กครึ่งตัวด้านข้าง

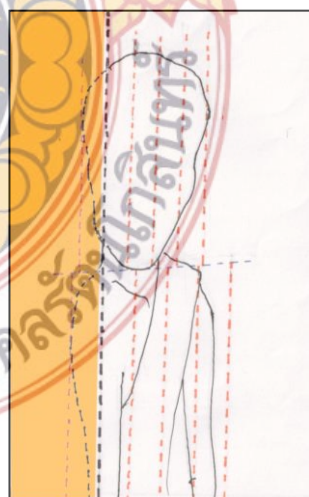
ภาพประกอบ 4.17 ภาพวิเคราะห์

การวิเคราะห์

รูปเด็กครึ่งตัวจากศีรษะถึงเอว ด้านข้างเมื่อสร้างภาพเชิงวิเคราะห์จะปรากฏเส้นปะสีส้ม 4 ส่วน, สำหรับส่วนจมพื้นหลังเส้นปะสีดำ 1 ส่วน คิดเป็นเปอร์เซ็นต์ส่วนนูน 80%

ภาพประกอบ 4.18 ชายครึ่งตัวด้านซ้าย

ภาพประกอบ 4.19 ภาพวิเคราะห์

ภาพประกอบ 4.20 ชายครึ่งตัวด้านขวา

ภาพประกอบ 4.21 ภาพวิเคราะห์

การวิเคราะห์ภาพ

ภาพทั้ง 2 รูป คือภาพเดียวกันข้างซ้ายและขวาลักษณะครึ่งตัว ศีรษะถึงหน้าอกเมื่อสร้างภาพเชิงวิเคราะห์จะเห็นสัดส่วนเส้นสีส้ม ซึ่งมีมิติบนด้านละ 4 ส่วน ส่วนจมพื้น 1 ส่วน เท่ากับ 1 : 4 คิดเป็นเปอร์เซ็นต์ส่วนบน 80%

4.3 ชั้นที่ 3 ชื่อการดำเนินการของคณะราษฎร ผลงานศิลปะ พีระศรีและนาวิผู้ช่วย

ภาพประกอบ 4.22 อนุสาวรีย์ประชาธิปไตย

ประวัติอนุสาวรีย์ประชาธิปไตย

อนุสาวรีย์ประชาธิปไตยเป็นอนุสาวรีย์ที่ตั้งอยู่กึ่งกลางวงเวียนระหว่างถนนราชดำเนินกลางกับถนนดินสอ เขตพระนครกรุงเทพมหานครสร้างขึ้นเป็นที่ระลึกถึงเหตุการณ์เปลี่ยนแปลงการปกครองจากระบอบสมบูรณาญาสิทธิราชย์เป็นระบบประชาธิปไตย โดยมีพระมหากษัตริย์เป็นประมุขการก่อสร้างอนุสาวรีย์ประชาธิปไตยเริ่มขึ้นวันที่ 24 มิถุนายน พ.ศ. 2482 และทำพิธีเปิดเมื่อวันที่ 24 มีนาคม พ.ศ. 2483 ในสมัยจอมพลแปลกพิบูลสงคราม ดำรงตำแหน่งนายกรัฐมนตรี

อนุสาวรีย์ประชาธิปไตย เป็นผลงานการออกแบบของหม่อมหลวงปุม มาลากุล อันเป็นแบบที่ชนะการประกวดการออกแบบอนุสาวรีย์แห่งนี้ออกแบบได้นำสถาปัตยกรรมไทยมาผสมผสานตรงกลางเป็นสมุดไทยที่สื่อถึงรัฐธรรมนูญประดิษฐ์ฐานบนพานแว่นฟ้า นอกจากการเป็นสัญลักษณ์เพื่อระลึกถึงประชาธิปไตยนั้น อนุสาวรีย์แห่งนี้ยังเป็นหลักกิโลเมตรที่ศูนย์ของกรุงเทพมหานคร

อนุสาวรีย์ประชาธิปไตยได้ใช้เป็นที่สำคัญของการชุมนุมทางการเมืองหลายครั้ง อาทิ การชุมนุมของประชาชนและนักศึกษาในเหตุการณ์ 14 ตุลาคม การชุมนุมของประชาชนเหตุการณ์พฤษภาทมิฬ การชุมนุมแนวร่วมประชาธิปไตยต่อต้านเผด็จการแห่งชาติ พ.ศ. 2553 การชุมนุมคัดค้านร่างพระราชบัญญัตินิรโทษกรรม พ.ศ. 2556 เป็นต้น

ในสมัยจอมพลแปลก พิบูลสงคราม ดำรงตำแหน่งนายกรัฐมนตรี ได้มีดำริที่จะจัดสร้างอนุสรณ์เพื่อให้อนุชนรุ่นหลังรำลึกถึงความสามัคคีกลมกลืนในชาติและพิทักษ์รักษารัฐธรรมนูญของชาติตลอดจน

การปกครองในระบบประชาธิปไตยนี้นำมาซึ่งความสถาพรแห่งชาติ รัฐบาลจึงมีคำสั่งแต่งตั้งคณะกรรมการเพื่อจัดหาพื้นที่ที่เหมาะสมแก่การสร้างอนุสาวรีย์ เมื่อพิจารณาที่เหมาะสมนั้น จึงเห็นว่าบริเวณถนนราชดำเนินที่กำลังมีการปรับปรุงในขณะนั้น เป็นพื้นที่ที่เหมาะสม ประกอบกับขณะนั้นกำลังมีการก่อสร้างสะพานเฉลิมวันชาติ ในบริเวณเดียวกันการสร้างอนุสาวรีย์จะยิ่งสร้างความสง่าแก่บ้านเมือง รัฐบาลได้จัดการประกวดการออกแบบอนุสาวรีย์ประชาธิปไตย โดยแบบที่ได้รับรางวัลและนำมาจัดสร้างคือแบบของหม่อมหลวงปุ่น มาลากุล

พิธีก่อฤกษ์อนุสาวรีย์ได้ถือฤกษ์วันชาติไทยในขณะนั้นคือ 24 มิถุนายน พ.ศ. 2482 เป็นวันก่อฤกษ์โดยจอมพล แปลกพิบูลสงคราม นายกรัฐมนตรีในขณะนั้นได้เป็นประธานในพิธีมีชนพล พิธีเริ่มต้นขึ้นในเวลา 9 นาฬิกา 16 นาที เสร็จสิ้นเมื่อเวลา 9 นาฬิกา 57 นาที

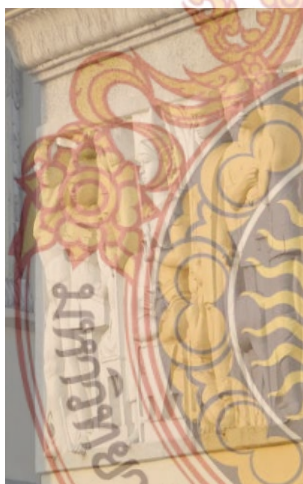
การก่อสร้างอนุสาวรีย์ประชาธิปไตยเริ่มขึ้นในเดือนกรกฎาคม พ.ศ. 2482 โดยรัฐบาลได้แต่งตั้งคณะกรรมการก่อสร้างอนุสาวรีย์ขึ้น เพื่อควบคุมกำกับกับการก่อสร้างโดยมีศาสตราจารย์ศิลป์ พีระศรี เป็นผู้ควบคุมการก่อสร้างและสิทธิเดช แสงหิรัญ เป็นผู้ช่วยปั้นอนุสาวรีย์ใช้งบประมาณทั้งสิ้น 250,000 บาท

อนุสาวรีย์ประชาธิปไตย เป็นรูปหล่อลอยตัวประกอบด้วยรูปเล่มรัฐธรรมนูญในสมุดไทยประดิษฐ์ฐานบนพานแว่นฟ้า สร้างด้วยทองแดงมีความสูง 3 เมตร หน้า 4 ด้าน ตั้งบนฐานรูปทรงกลมด้านบนโค้งกลม ลานอนุสาวรีย์ยกสูงมีบันไดโดยรอบนอกลานอนุสาวรีย์มีคิริบทรงแขนอยู่ 4 ทิศ สูงจากแท่นพื้น 24 เมตร มีรัศมียาว 24 เมตร หมายถึง วันที่ 24 ซึ่งเป็นวันเปลี่ยนแปลงการปกครองพันทุนฉบับรัฐธรรมนูญ ซึ่งตั้งอยู่บนยอดป้อมกลางตัวอนุสาวรีย์สูง 3 เมตร หมายถึง เดือน 3 หรือเดือนมิถุนายน (ขณะนั้นนับเมษายนเป็นเดือนแรกของปี) ตรงกับเดือนที่มีการเปลี่ยนแปลงการปกครองสมัยนั้นและหมายถึง อำนาจอธิปไตยทั้ง 3 ภายใต้รัฐธรรมนูญ (นิติ บัญญัติ.บริหาร และตุลาการ) ปั้นใหญ่จำนวน 75 กระบอก (ปากกระบอกปืนฝังลงดิน) โดยรอบฐานของอนุสาวรีย์ที่มีโซ่เหล็กร้อยไว้ หมายถึงปีที่ทำการเปลี่ยนแปลงการปกครอง (เลข 75 เป็นเลขท้ายสองหลักของปี พ.ศ. 2475) ส่วนโซ่ที่ร้อยไว้ด้วยกันหมายถึงความสามัคคีพร้อมเพียงของคณะปฏิบัติ ลายปั้นบนที่ฐานคิริบทั้ง 4 เน้นถึงเรื่องราวการดำเนินของคณะราษฎร ตอนที่นัดหมายและแยกย้ายกันก่อนการเปลี่ยนแปลงการปกครองเมื่อวันที่ 24 มิถุนายน พ.ศ. 2475 พระขรรค์ 6 เล่ม ที่รายล้อมป้อมกลางตัวอนุสาวรีย์ หมายถึง 6 ประการของคณะราษฎร (th.wikipedia.org/wiki/อนุสาวรีย์ประชาธิปไตย)

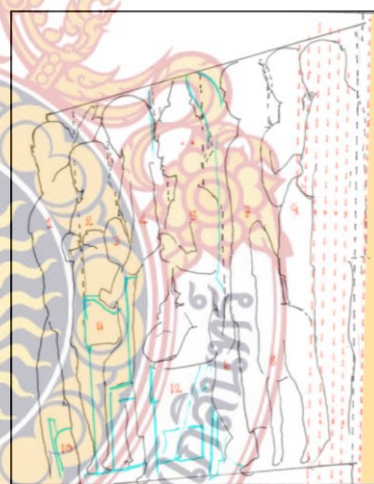

ภาพประกอบ 4.23 การดำเนินการของคณะราษฎร

ผลงานประติมากรรมชิ้นนี้เป็นประติมากรรมนูนสูง แสดงความเป็นมาของคณะราษฎร เป็นผลงานการออกแบบของศาสตราจารย์ศิลป พีระศรี โดยมีสิทธิเดช แสงหิรัญเป็นผู้ช่วยปั้นเมื่อ พ.ศ. 2482 ผลงานชิ้นนี้ติดตั้งบริเวณฐานปีกอนุสาวรีย์ทั้ง 2 ด้าน คือ ทิศเหนือและทิศใต้ทางด้านทิศเหนือผลงานจะหันหน้าไปทางทิศตะวันออก ส่วนทิศใต้ผลงานจะหันไปทางทิศตะวันตก งานมีลักษณะกรอบสี่เหลี่ยมผืนผ้าแนวนอน

ภาพประกอบ 4.24 ด้านเฉียงมุมขวา

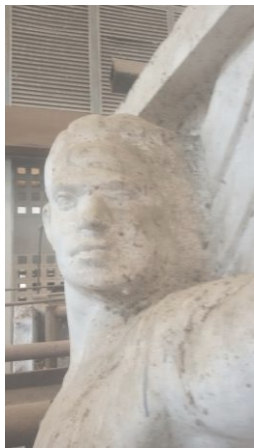

ภาพประกอบ 4.25 ภาพวิเคราะห์

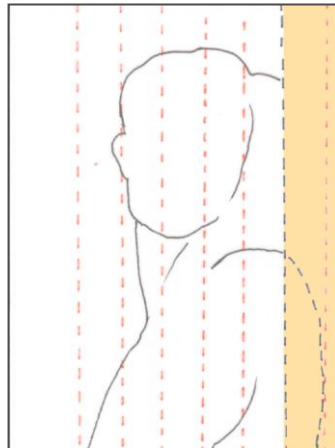
การวิเคราะห์ภาพ เป็นภาพเต็มตัวมุมขวาด้านเฉียงจะปรากฏเห็นรูปคนรูปสัตว์และสิ่งของต่าง ๆ ซึ่งมีมิติสูงจำนวน 13 รูป เมื่อสร้างภาพเชิงวิเคราะห์จะปรากฏมิติของเส้นปะสีส้ม 4 ส่วน ส่วนจมพื้นหลังเส้นปะสีดำ 1 เส้น เท่ากับ 1 : 4 คิดเป็นเปอร์เซ็นต์ของมิติสูง 80% สำหรับรูป

ตามหมายเลข 1, 2, 3, 4, 5, 6, 7, 8, 9, 10, 11, 12 จะมีมิติฐานเหมือนกับรูปที่วิเคราะห์คิดเป็นเปอร์เซ็นต์มิติฐาน 80% แต่จะมีบางส่วนยื่นออกมา 100% เช่น ศีรษะแขน มือ

ภาพประกอบ 4.26 คนครึ่งตัวด้านข้าง

ภาพประกอบ 4.27 ภาพวิเคราะห์

การวิเคราะห์ภาพ ภาพรูปนี้เป็นรูปคนมุมซ้ายสุดนักกีฬาทุ่มน้ำหนักจากศีรษะถึงหน้าอก เมื่อสร้างรูปเชิงวิเคราะห์เพื่อหามิติฐานจะปรากฏเส้นปะสีส้ม 4 - 5 ส่วน ส่วนจมพื้นหลังเส้นปะ สีดำ 1 ส่วน เท่ากับ 1 : 5 คิดเป็นเปอร์เซ็นต์ 83% ส่วนบริเวณศีรษะมิติฐาน 100%

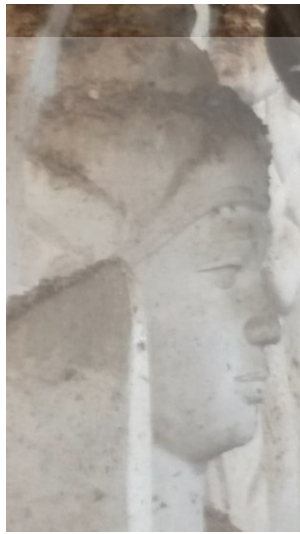

ภาพประกอบ 4.28 คนครึ่งตัว

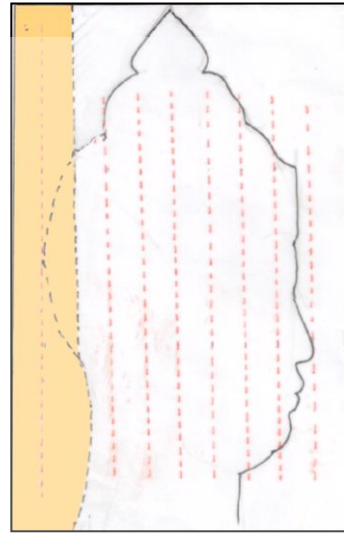

ภาพประกอบ 2.29 ภาพวิเคราะห์

การวิเคราะห์ภาพ ภาพรูปนี้เป็นรูปคนที่สองนับจากมุมซ้ายจากศีรษะถึงอกเมื่อสร้างภาพเชิงวิเคราะห์เพื่อหามิติฐานจะปรากฏเส้นปะสีส้มบริเวณศีรษะ 10 ส่วน ส่วนจมพื้น 1 ส่วน เท่ากับ 1 : 10 คิดเป็นเปอร์เซ็นต์

ภาพประกอบ 4.30 ด้านข้างองค์เทพ

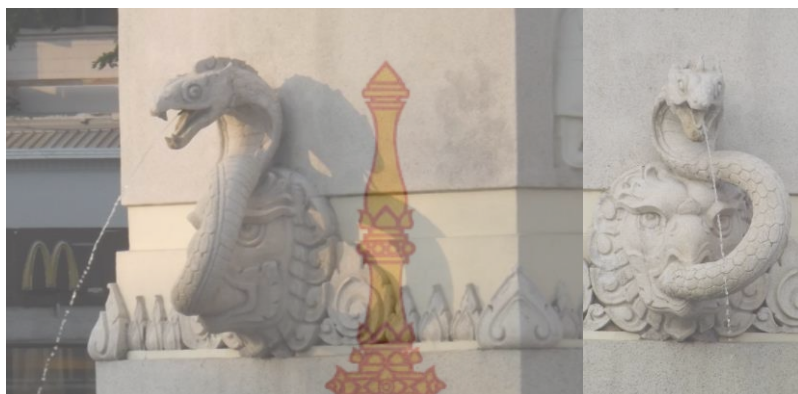

ภาพประกอบ 4.31 ภาพวิเคราะห์

การวิเคราะห์ภาพ ภาพรูปนี้เป็นรูปองค์เทพทำนั้งบนแท่นอยู่ตรงกึ่งกลางของภาพ มีมิติ
 นูนสูงแต่ภาพนี้จะเน้นเฉพาะพระเศียรด้านข้างเมื่อสร้างภาพเชิงวิเคราะห์จะปรากฏมิติของเส้นปะ
 สีส้ม 7 ส่วน ส่วนจมพื้น 1 ส่วน เท่ากับ 1 : 7 คิดเป็นมิตินูนสูง 87.5%

4.4 ชั้นที่ 4 ซ็อนกคาบงใหญ่ ผลงานโดยศิลปิน พีระศรี

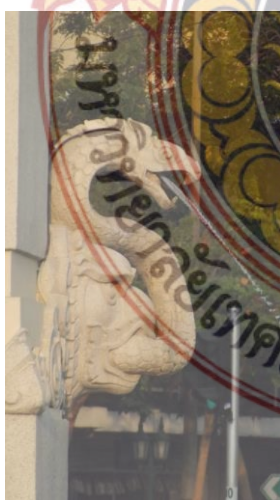
ภาพประกอบ 4.32 นกคาบงใหญ่

ประติมากรรมนูนสูงรูป “นกคาบงใหญ่”

ประติมากรรมนูนสูงเป็นรูปนกคาบงใหญ่ ที่อนุสาวรีย์ประชาธิปไตยอยู่บริเวณฐานด้านนอกของปีกทั้ง 4 ด้าน เพื่อเป็นน้ำพุพุ่งออกมาจากปากงู ด้านล่างมีอ่างน้ำรองรับทั้ง 4 ด้าน มีความหมายถึงปีมะโรงที่ให้น้ำตลอดทั้งปี ประชาชนราษฎร ได้รับความร่มเย็นมีสุขกันทั่วหน้า

ผลงานชิ้นนี้ เป็นผลงานการออกแบบและควบคุมการปั้น โดยศาสตราจารย์ศิลปะ พีระศรี ออกแบบตั้งแต่ พ.ศ. 2482 โดยมีสิทธิเดช แสงศิริเป็นผู้ช่วย

การวิเคราะห์มิติภาพ

ภาพประกอบ 4.33 นกคาบงใหญ่ด้านข้าง

ภาพประกอบ 4.34 ภาพวิเคราะห์

การวิเคราะห์มิติ

ผลงานชิ้นนี้เป็นรูปสี่เหลี่ยมและงูที่อยู่ติดกลมกลืนกัน เมื่อมองด้านข้างจะเห็นส่วนนูนทั้งสองรูปทรงเด่นชัดยื่นออกมาและเมื่อสร้างแบบวิเคราะห์ โดยแบ่งส่วนที่จมพื้น (Back) โดยร่างแนวรูปทรงต่อเนื่องและเมื่อนำเส้นปะสีส้มมาแบ่งส่วนจะเห็นได้ดังนี้

- หัวนก ส่วนจมพื้น 1 ส่วน ต่อส่วนยื่นนูน 2.6 คัดเป็นเปอร์เซ็นต์
- งู มิติสูง 100%

4.5 ชั้นที่ 5 ซ็่อครุฑยุคตรองอน ผลงานศิลปะ พีระศรี, พิมาน มุลประมุข, สิทธิเดช แสงหิรัญ, แชน่ มวามีซ็่อ

ภาพประกอบ 4.35 พญาครุฑยุคตรองอน
(ที่มา. ศิวกร มาร่วมพงศ. 2531 : 20)

รูปปั้นพญาครุฑ ติดตั้งที่อาคารไปรษณีย์กลางบริเวณมุขกลางตึกไปรษณีย์กลาง เขต บางรักเป็นผลงานการออกแบบของศาสตราจารย์ศิลป พีระศรี โดยมีพิมาน มุลประมุข (ปั้นลำตัวครุฑ) แชน่ มวามีซ็่อ (ปั้นส่วนแขนครุฑ) ผลงานชิ้นนี้สร้างขึ้นเมื่อ พ.ศ. 2486

ภาพประกอบ 4.36 ภาพด้านข้าง

ภาพประกอบ 4.37 ภาพวิเคราะห์

การวิเคราะห์ภาพ รูปปั้นครุฑทางปีกและตะผนังขึ้นนี้มีลักษณะนูนสูงมากกว่า 100% เมื่อวิเคราะห์ดูจะปรากฏสองส่วนคือส่วนที่ติดพื้นคือลำตัว ปีกและส่วนยื่นลอยตัวได้แก่หัว แขนและขา ซึ่งเมื่อสร้างแบบวิเคราะห์โดยแบ่งส่วนเส้นปะได้ดังนี้

- ส่วนมิติยื่นลอยตัวได้แก่ หัว แขน ขา ส่วนมิติ
- ส่วนมิตินูนได้แก่ ลำตัว ปีก จะไม่มีส่วนที่จมลงไปในพื้นที่เพียงแต่หลังลำตัวปีก สองข้างและปลายขาล่างตะผนัง ส่วนยื่นที่กินเนื้อที่บนอากาศ 100%

4.6 ชั้นที่ 6 ชื่อพระอินทร์ทรงช้างเอราวัณ ผลงานศิลปะ พีระศรีและผู้ช่วย

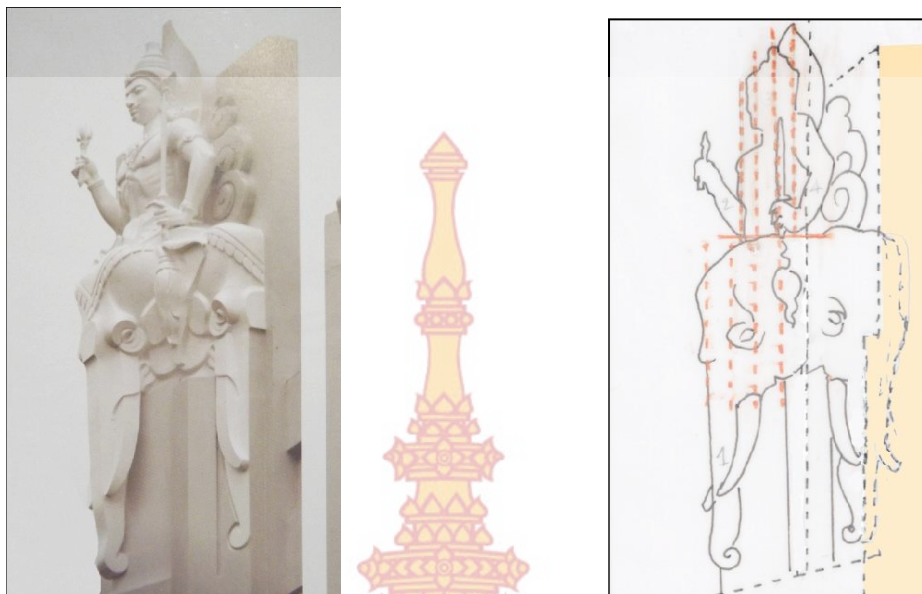

ภาพประกอบ 4.38 พระอินทร์ทรงช้างเอราวัณ
(ที่มา. ศิวพร มาร่วมพงศ.2551)

ประติมากรรมพระพลบดี

เป็นประติมากรรมลักษณะนูนสูง ประดับสถาปัตยกรรมภายนอกอาคารจุฬาพัฒนา 7 อยู่ใกล้สนามศุภชลาศัย ติดตั้งบริเวณด้านหน้าปลายจั่วมุขมุขมบนสุด เป็นผลงานการออกแบบของอาจารย์ ศิลป พีระศรี โดยมีลูกศิษย์เป็นผู้ช่วยปั้น สนามศุภชลาศัยเริ่มก่อสร้าง พ.ศ. 2480 สร้างเสร็จ พ.ศ. 2484

พระพลบดี เป็นเทพแห่งพลศึกษาอยู่บริเวณนอกสนามศุภชลาศัยบริเวณด้านหน้ามุขยอดเสามุขซ้ายขวาเป็นประติมากรรมรูปปั้นนูนสูงขนาดใหญ่ พระพลบดีทรงช้างเอราวัณ ซึ่งเป็นสัญลักษณ์ประจำกรมพลศึกษา ตั้งตระหง่านหน้าบอคอยทั้งสองข้าง

ภาพประกอบ 4.39 พระอินทร์ทรงช้างเอราวัณ ภาพประกอบ 4.40 ภาพวิเคราะห์
ด้านข้าง (ที่มา. ศิวพร มาร่วมพงศ์.2551)

วิเคราะห์ภาพ งานชิ้นนี้เป็นประติมากรรมปูนสูงที่มีมิติยื่นนูนกินเนื้อที่บนอากาศมาก รูปทรงในภาพสามารถแบ่งส่วนออกเป็น 2 ส่วนใหญ่ ๆ ด้วยกัน ได้แก่ รูปคน (พระอินทร์) และรูปสัตว์ (ช้างเอราวัณ) และเมื่อสร้างภาพวิเคราะห์ด้วยเส้นปะสีดำเป็นพื้น เส้นปะสีส้มเป็นมิตินูน สรุปได้ดังนี้

- รูปพระอินทร์ อยู่ส่วนบนของรูปเมื่อนำเส้นปะสีดำแสดงส่วนพื้นจะปรากฏว่าลำตัวแค่แตะพื้น (Back) จะไม่กินเนื้อที่เข้ามาข้างในพื้นเทียบกับมิติรูปทรงที่นูนแล้วส่วนนูนลำตัว = 100% และส่วนลอยตัวได้แก่แขน พระแสง รัศมี
- ช้าง (เอราวัณ) จะมี 3 หัว หัวส่วนหน้า มิตินูน 100% ส่วนหัวด้านข้าง 2 ด้าน มิตินูน 50%

4.7 ชั้นที่ 7 ประติมากรรมรูปเหมือนนูนสูง “สมเด็จพระพุทธโฆษาจารย์ (เจริญ) ญาณวรเถร

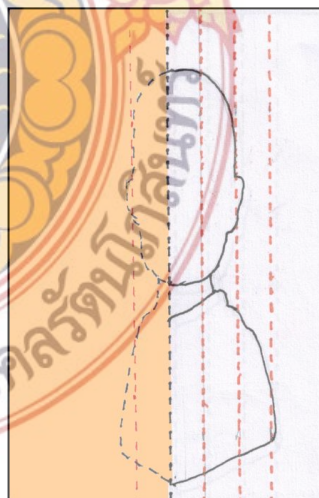

ภาพประกอบ 4.41 ประติมากรรมรูปเหมือนนูนสูง
“สมเด็จพระพุทธโฆษาจารย์ (เจริญ) ญาณวรเถร

รูปปั้นนูนสูง สมเด็จพระพุทธโฆษาจารย์ (เจริญ) ญาณวรเถร (2415 – 2494) เป็นเจ้าอาวาสวัดเทพศิรินทร์ (เป็นผลงานของอาจารย์ศิลป์ พีระศรี เป็นต้นแบบปูนปลาสเตอร์ วังรีแนวตั้งขนาด 55x45 cm ลักษณะครึ่งตัวถึงหน้าอกด้านข้างเฉพาะรูปจากศีรษะถึงหน้าอกส่วนล่าง 41 cm ศาสตราจารย์ศิลป์ พีระศรี ปั้นเมื่อ พ.ศ. 2495

ภาพประกอบ 4.42 ภาพด้านข้าง

ภาพประกอบ 4.43 ภาพวิเคราะห์

วิเคราะห์ภาพ ประติมากรรมรูปนูนสูงสมเด็จพระพุทธโฆษาจารย์ (เจริญ) ญาณวรเถร ชั้นนี้ เป็นรูปเหมือนครึ่งตัวหันด้านข้างจากปลายศีรษะถึงหน้าอก ขนาดความนูนสุดที่ส่วนล่างหน้าอกจากพื้น ถึงแขนยื่นนูนออกมา 10.5 cm เฉพาะส่วนศีรษะนูนจากพื้น 8 cm เมื่อสร้างภาพวิเคราะห์ โดย กำหนดเส้นปะสีดำคือพื้น (Back) ส่วนเส้นปะสีส้มคือมิตินูน จะเห็นได้ว่า ส่วนที่นูนกินเนื้อที่บนอากาศ 4 ส่วน ส่วนจมพื้น 1 ส่วน = $\frac{1}{4}$ คิดเป็นส่วนมิตินูนออกมา 75%

4.8 ชั้นที่ 8 ชื่อการค้าขายสมัยรัชกาลที่ 3 ผลงานพันโทนภดล สุวรรณสมบัติ

ภาพประกอบ 4.44 การค้าขายสมัยรัชกาลที่ 3
(บริเวณฐานพระราชนุสาวรีย์วัดเฉลิมพระเกียรติ)

ประติมากรรมนูนสูง ขนาด 215x135 cm (ประกอบแท่นประดิษฐาน) ของจังหวัดนนทบุรี หล่อด้วยโลหะสำริดสูงของคนในภาพประมาณ 75 cm

พระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ 3 ทรงเป็นพระมหากษัตริย์ที่ไม่เพียงแต่จะมีพระปรีชาสามารถในเรื่องของการค้าขาย จะได้รับฉายาว่า “เจ้าสัว” พระองค์ยังเป็นกษัตริย์ที่มีจิตใจฝักใฝ่ในพุทธศาสนา ในรัชกาลของพระองค์ ได้ทรงสร้างและบูรณปฏิสังขรณ์วัดหลากหลายวัดด้วยกัน โดยวัดที่พระองค์ทรงสร้างหรือปฏิสังขรณ์นั้นก็จะมีเอกลักษณ์ตรงที่เป็นศิลปะแบบไทยผสมกับจีน ถือเป็นพระราชนิมิตของพระองค์ วัดเฉลิมพระเกียรตินี้เป็นวัดที่พระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัวโปรดเกล้าฯ ให้สร้างขึ้น ในพื้นที่ซึ่งเป็นนิวาสนสถานเดิมของพระอัยยิกา (ตา) พระอัยกี (ยาย) และพระราชมารดาของพระองค์หรือเจ้าจอมมารดาเรียบ ซึ่งภายหลังได้รับการสถาปนาเป็นสมเด็จพระศรีสุลาลัย โดยพระองค์ทรงเห็นว่าควรจะสถาปนา สถานที่แห่งนี้ขึ้นเป็นพระอารามหลวงสักแห่งหนึ่ง เพื่อเป็นการเฉลิมพระเกียรติแก่บุคคลทั้งสามนั้น

แต่เดิมบริเวณนี้เคยเป็นป้อมปราการเก่า ชื่อว่าป้อมทับทิมใช้ในการสอดส่องป้องกันข้าศึกที่อาจจะรุกล้ำเข้ามาทางแม่น้ำ และเมื่อพระองค์มีพระราชประสงค์ในการสร้างวัด จึงโปรดให้พระคลัง (ดิส บุนนาค) ตำแหน่งที่สมุหพระกลาโหม เป็นแม่กองสร้างวัดขึ้นและโปรดให้สร้างป้อมปราการอิฐหรือปูนมีใบเสมาเป็นทำนองเดียวกันกับพระบรมมหาราชวังรอบวัดไว้เป็นอนุสรณ์ พร้อมทั้งพระราชทานนามวัดแห่งนี้ว่าวัดเฉลิมพระเกียรติ

เมื่อพระองค์จะเสด็จสวรรคตวัดเฉลิมพระเกียรติยังสร้างไม่เสร็จดีเพราะเมื่อในเวลานั้น พระองค์ยังได้ตรัสถึงวัดต่าง ๆ ที่ยังสร้างและบูรณปฏิสังขรณ์ค้างไว้และขอให้ผู้ที่จะขึ้นเป็นกษัตริย์ ต่อจากพระองค์ได้ช่วยทะนุบำรุงวัดที่ชำรุดและวัดที่ยังสร้างค้างอยู่นั้นให้เสร็จเรียบร้อยด้วย ต่อมาเมื่อ พระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวรัชกาลที่ 4 เสด็จเถลิงถวัลย์ราชสมบัติแล้ว พระองค์ก็ทรงรับ เป็นพระราชภาระในการสร้างวัดเฉลิมพระเกียรติจนเสร็จเรียบร้อยในเวลาต่อมา(www.manager.to.th/Travel/viewnews.aspx?)

พระราชานุญาตรัชกาลที่ 3 ประดิษฐานในวัดเฉลิมพระเกียรติแห่งนี้ บริเวณฐานล่างเป็น ประติมากรรมนูนสูงหล่อด้วยโลหะดำเรื่องราวเกี่ยวกับการค้าขายในสมัยรัชกาลที่ 3

ภาพประกอบ 4.45 ด้านข้างมูมขวา

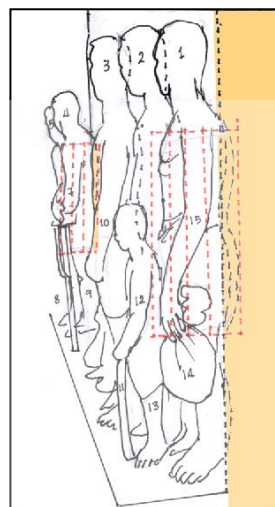
ภาพประกอบ 4.46 ภาพวิเคราะห์

การวิเคราะห์ภาพ

ภาพมูมนี่เป็นการแบ่งกลุ่มส่วนนูนสูง ส่วนกึ่งนูนและส่วนพื้นจะปรากฏกลุ่มนูนสูงสี่เหลี่ยม อยู่ด้านหน้า ส่วนใหญ่จะเป็นรูปคนประมาณ 50% ส่วนกลุ่มกึ่งนูนแทนคำสี่เหลี่ยม เช่น ต้นไม้ อาคาร วัด เรือ กำแพง มีลักษณะมิติกึ่งนูน คิดเป็นเปอร์เซ็นต์ 30% ส่วนพื้นบริเวณว่าง 20%

ภาพประกอบ 4.47 ด้านข้างมุขขวา

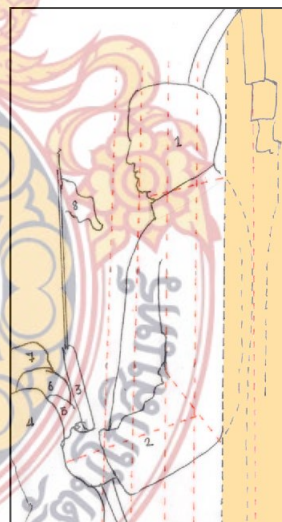
ภาพประกอบ 4.48 ภาพวิเคราะห์

การวิเคราะห์ภาพ

กลุ่มรูปคนยืนบริเวณด้านหน้าเมื่อสร้างภาพวิเคราะห์เส้นสีส้มจะยื่นออกมา 3 ส่วน ส่วนจมพื้น 1 ส่วน คิดเป็นส่วนมิติยื่น 75% แต่จะมีส่วนย่อยของรูปทรงที่ลอยตัวได้แก่หมายเลข 1,2,3,4,5,6,7,8,9,10,11,12,13,14,15 คิดเป็นเปอร์เซ็นต์ 100%

ภาพประกอบ 4.49 รูปประธานด้านข้าง

ภาพประกอบ 4.50 ภาพวิเคราะห์

การวิเคราะห์ภาพ

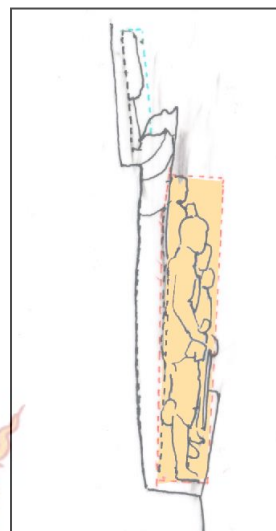
ภาพชิ้นนี้แบ่งออกเป็น 2 ส่วน ประกอบด้วยรูปบนและส่วนล่างมุขซ้าย ประกอบด้วยส่วนสูงและลอยตัววิเคราะห์ได้ดังนี้

รูปบน (พระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัว) มีลักษณะครึ่งองค์ส่วนลำตัว ส่วนมิตินูน
ออกมาจากพื้น 5 ส่วน ส่วนจมพื้น 1 ส่วน = $1/5$ ซึ่งส่วนนูนคิดเป็น 83% ส่วนรูปทรงหมายเลข 1,
2, 3 มีลักษณะลอยตัว 100%

รูปล่าง รูปศิระษะคนหมายเลข 4, 5, 6, 7, 8 มีลักษณะลอยตัว 100%

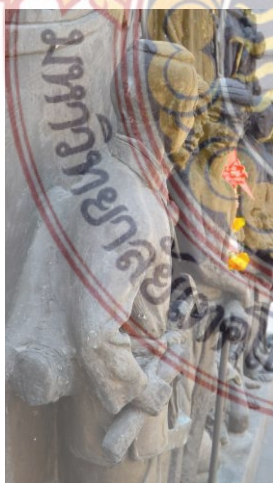

ภาพประกอบ 4.51 กลุ่มคนด้านข้างมุมซ้าย

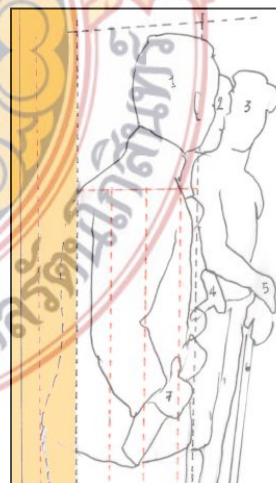

ภาพประกอบ 4.52 ภาพวิเคราะห์

การวิเคราะห์ภาพ ภาพมูนี่แบ่งออกเป็น 3 ส่วน ได้แก่ ส่วนหน้ารูปคนยืนส่วนกลาง
รูปเรือและพื้นในส่วนด้านหน้าเป็นมิตินูนสูง เมื่อสร้างรูปวิเคราะห์กลุ่มสี่สัมพันธ์จะมีมิตินูนสูง 90% ส่วน
กลาง รูปจะเป็นรูปกึ่งนูนและส่วนพื้นคืบบริเวณวาง

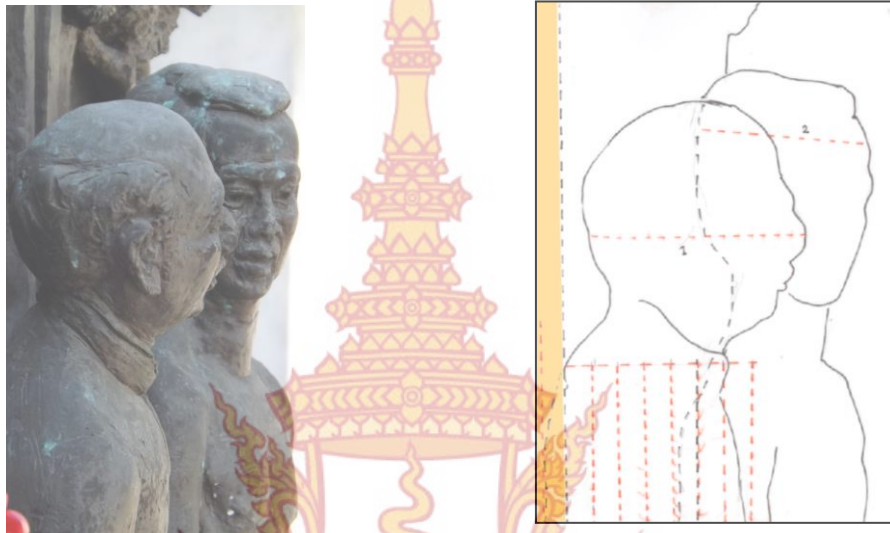
ภาพประกอบ 4.53 รูปคนด้านข้างมุมขวา

ภาพประกอบ 4.54 ภาพวิเคราะห์

การวิเคราะห์ภาพ

รูปกลุ่มคนครึ่งตัวเมื่อสร้างภาพวิเคราะห์จะเส้นสีส้มยื่นออกมา 3 ส่วน ส่วนจมพื้นหลังสีดำ 1 ส่วน เท่ากับ 1 : 3 คิดเป็นส่วนมิติฐาน 75% ส่วนรูปทรงย่อหมายถึงเลข 1, 2, 3, 4, 5, 6, 7 มีลักษณะมิติลอยตัว 100%

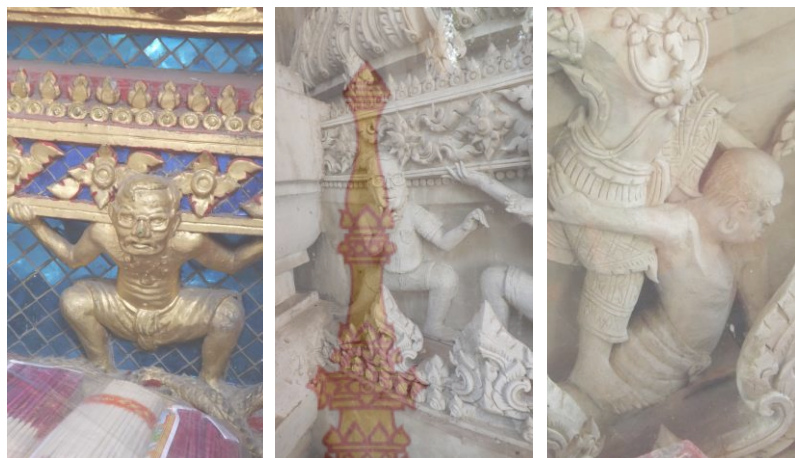

ภาพประกอบ 4.55 รูปคนด้านข้างมุมขวา

ภาพประกอบ 4.56 ภาพวิเคราะห์

การวิเคราะห์ภาพ รูปส่วนด้านหน้า 2 ชั้นนี้ คือ รูป 1 และรูป 2 บริเวณส่วนศีรษะถึงอก จะเห็นได้ว่าส่วนที่ติดพื้นคือส่วนหลังส่วนศีรษะนั้นหลุดลอยออกมากินเนื้อที่บนอากาศ 100% และเมื่อสร้างภาพเชิงวิเคราะห์ โดยสร้างเส้นปะสีส้มจะปรากฏว่าส่วนจมพื้นที่เป็นส่วนสี่เหลี่ยมจมพื้น 1 ส่วน และปรากฏส่วนที่ยื่นออกมากินเนื้อที่บนอากาศ 7 ส่วน คิดเป็น 1:7 จึงเท่ากับส่วนที่มีมิติส่วนฐาน เท่ากับ 87%

4.9 ชั้นที่ 9 ชื่อตัวแบก ผลงานทองร่วง เอ็มโอษฐ์

ภาพประกอบ 4.57 ตัวแบก

ประติมากรรมนูนสูง “ตัวแบก”

ผลงานของอาจารย์ทองร่วง เอ็มโอษฐ์ ช่างปั้นพื้นบ้าน ศิลปินแห่งชาติ สาขาทัศนศิลป์ (ประณีตศิลป์ ศิลปะปูนปั้น ประจำปีพุทธศักราช 2554)

ผลงานชิ้นนี้เป็นงานปั้นปูนส่วนหนึ่งของฐานพระพุทธรูปหน้าพระอุโบสถ จัตุมาหาธาตุ “ตัวแบก” ที่อาจารย์ทองร่วง เอ็มโอษฐ์ได้ปั้นไว้ โดยได้สะท้อนสังคมเกี่ยวกับการเมืองในรูปผลงานจะปรากฏรูปนักการเมืองในยุคสมัยที่ผ่านมา เช่น รูปชวานา อดีตนายกรัฐมนตริต่าง ๆ เป็นต้น โดยแฝงไว้ซึ่งนัยยะการล้อเลียนประชดประชันการเมือง นับว่าผลงานชุดนี้ได้สร้างชื่อเสียงให้แก่ อาจารย์ทองร่วง เอ็มโอษฐ์เป็นอย่างมาก

ภาพประกอบ 4.58 ภาพด้านข้าง

ภาพประกอบ 4.59 ภาพวิเคราะห์

การวิเคราะห์ภาพ

ผลงานปูนปั้นรูปแขกขึ้นนี้เป็นรูปคนเต็มตัว 2 รูป รูปบนเป็นทำยีนรูปยักษ์ 4 กร รูปล่างเป็นรูปชานาติดพื้น จากการสร้างภาพวิเคราะห์จะปรากฏเส้นปะสีส้มมากที่สุดมีมิติฐานและมีส่วนประกอบย่อยตามส่วนต่าง ๆ ดังนี้

- รูปบน (ยักษ์) บริเวณลำตัว ก้น แขน 2 ข้าง ติดพื้นและจมพื้น (Back) 1 ส่วน มีมิติฐาน 4 ส่วน คิดเป็น $\frac{1}{4}$ ส่วน คิดเป็น 75% ส่วนบริเวณส่วนย่อยอื่น ๆ หมายเลข 1,3,5,6,7,8,9 มีลักษณะลอยตัว คิดเป็น 100%
- รูปล่าง (ชานา) หมายเลขรูปทรง 2,4,8 มีมิติลักษณะลอยตัว 100% เพียงแต่จะมีส่วนสัมผัสพื้น (Back) แค่ส่วนขา

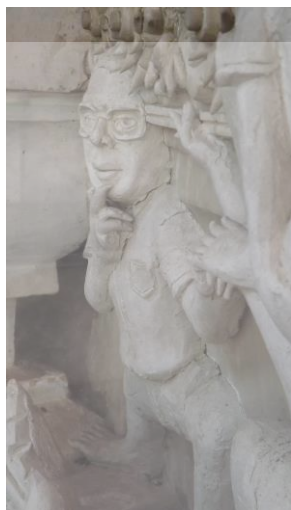
ภาพประกอบ 4.60 ภาพด้านข้าง

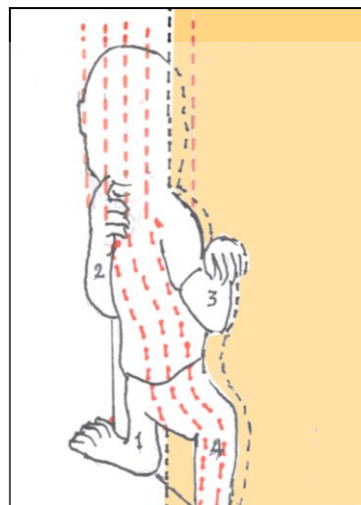
ภาพประกอบ 4.61 ภาพวิเคราะห์

การวิเคราะห์ภาพ

เป็นรูปคนอดีตนักการเมือง ทำทางยื่นแบก บริเวณศีรษะและลำตัว มีมิติฐาน 3 ส่วน ตามเส้นปะสีส้ม ส่วนจมพื้น 1 ส่วน หลังเส้นปะสีดำเท่ากับ 1 : 3 คิดเป็นเปอร์เซ็นต์ส่วนฐาน 75% ส่วนประกอบย่อยต่าง ๆ ได้แก่หมายเลข 1,2,3 มีลักษณะลอยตัวคิดเป็น 100%

ภาพประกอบ 4.62 ภาพด้านข้าง

ภาพประกอบ 4.63 ภาพวิเคราะห์

การวิเคราะห์ภาพ

“รูปแบก” อดีตนักการเมือง พลเอกเขาวลิต ยงใจยุทธ เป็นรูปยื่นย่อเข่า งานชิ้นนี้
เมื่อสร้างภาพวิเคราะห์จะปรากฏเส้นสีส้ม ซึ่งเป็นมิติฐาน 3 - 4 ส่วนที่จมพื้น 1 ส่วน เท่ากับ 1 : 3
คิดเป็นเปอร์เซ็นต์ส่วนมิติฐาน 75%

จากการจัดหมวดหมู่ตามลักษณะทั้งสามประเภทประกอบด้วย ประเภทเดี่ยว คู่ และกลุ่มเพื่อผลสรุปมิติสูง ซึ่งเป็นส่วนหลักของงานและยังมีส่วนประกอบย่อยที่มีลักษณะลอยตัวและพื้นหลัง (Background) ซึ่งเป็นกลุ่มประกอบย่อยของภาพโดยเฉพาะงานที่แสดงระยะไกล ซึ่งได้สร้างตารางสรุปได้ดังนี้

ตารางที่ 4.1 ประเภทกลุ่ม

ประเภทกลุ่ม				
ชื่อผลงาน	ส่วนสูง/จมพื้น	ส่วนสูงคิดเป็นร้อยละ	ส่วนลอยตัว (%)	หมายเหตุ
การค้าขายในรัชกาลที่ 3 (มุมข้างขวา)	5 : 1	83.3	-	ส่วนสูง 50% ส่วนกึ่งสูง 50% ได้แก่ Background
การค้าขายในรัชกาลที่ 3 (รูปรัชกาลที่ 3 ครึ่งตัว)	5 : 1	83.3	100	ส่วนอื่น 100% พระเศียร, พระแสง, หัวคนด้านหน้า
การค้าขายในรัชกาลที่ 3 (รูปเฉพาะคนเต็มตัวมุมขวา)	3 : 1	75	100	ส่วนอื่น 100% ได้แก่ หัว ขา แขน วงล้อ
การค้าขายในรัชกาลที่ 3 (รูปเฉพาะคนเต็มตัวมุมซ้าย)	5 : 1	83.3	100	ส่วนอื่น 100% ได้แก่ หัว ธงไม้เท้า
การค้าขายในรัชกาลที่ 3 (รูปเฉพาะคนครึ่งตัวมุมขวา)	10 : 1	90.9	100	ส่วนอื่น 100% ได้แก่ หัว แขน ไม้เท้า
การค้าขายในรัชกาลที่ 3 (รูปเฉพาะคนครึ่งตัวมุมซ้าย)	7 : 1	87	100	ส่วนอื่น 100% ได้แก่ หัว
การดำเนินการของคณะราษฎร	4 : 1	80	-	
การดำเนินการของคณะราษฎร (นักกีฬาเฉพาะครึ่งตัว)	5 : 1	83.3	100	ส่วนอื่น 100% หัว
การดำเนินการของคณะราษฎร (องค์เทพเฉพาะเศียร)	7 : 1	87.5	-	
การดำเนินการของคณะราษฎร (คนที่ 2 จากฝั่งซ้ายเฉพาะครึ่งตัว)	10 : 1	90.9	-	

ตารางที่ 4.2 ประเภทคู่

ประเภทคู่				
ชื่อผลงาน	ส่วนสูง/จมพื้น	ส่วนสูงคิดเป็นร้อยละ	ส่วนลอยตัว (%)	หมายเหตุ
สะพานร้องไห้ (ฝั่งซ้ายหัวเด็กกุ่มซ้าย)	2.5 : 1	71	-	
สะพานร้องไห้ (ฝั่งซ้ายหญิงครึ่งตัวมุมขวา)	2 : 1	66.6	-	
สะพานร้องไห้ (ฝั่งซ้ายเต็มตัวมุมข้างขวา)	2 : 1	66.6	-	
สะพานร้องไห้ (ฝั่งซ้ายเด็กครึ่งตัว)	3 : 1	75	-	
สะพานร้องไห้ (ฝั่งขวาเด็กครึ่งตัว)	4 : 1	80	-	
สะพานร้องไห้ (ฝั่งขวาชายครึ่งตัว)	4 : 1	80	-	
สะพานร้องไห้ (ฝั่งขวาด้านข้างเต็มตัวมุมขวา)	3 : 1	75	100	
พระอินทร์ทรงช้างเอราวัณ (ช้างด้านข้าง)	2 : 1	50	100	ส่วนยื่น 100% แขนพระแสง ตรี งา
พระอินทร์ทรงช้างเอราวัณ (พระอินทร์ช้างด้านหน้า)	10 : 1	90.9	-	ส่วนยื่น 100% แขน ขา หัว
ตัวแบก(ชาวนาแบกเทวดา)	4 : 1	80	-	

ตารางที่ 4.3 ประเภทเดี่ยว

ประเภทเดี่ยว				
ชื่อผลงาน	ส่วนนูน สูง/จมพื้น	ส่วนนูน คิดเป็น ร้อยละ	ส่วน ลอยตัว (%)	หมายเหตุ
ตัวแบก (รูปคี่กฤษดิ์ ปราโมทย์)	3 : 1	75	100	ส่วนยื่น 100% ได้แก่ แขน ขา
ตัวแบก (รูปพลเอกเซาวลิต ยงใจยุทธ)	3 : 1	75	-	
นกคาบงู (ฐานอนุสาวรีย์ประชาธิปไตย)	2.6 : 1	70	100	ส่วนยื่น 100% งู
ครุฑยุคตรรองอน	4 : 1	80	100	ส่วนยื่น 100% ได้แก่ หัว แขน ฟ้า
สมเด็จพระพุทธโฆษาจารย์ เจริญ เจริญญาณวรเถร	3 : 1	75	-	

ผลงานประติมากรรมประเภทนูนสูง โดยวัดระยะจากพื้นหลังของผลงานออกมาถึงส่วนที่ยื่นจากพื้นหรือส่วนที่เป็นความหนาของผลงาน ในงานวิจัยครั้งนี้ เป็นงานประเภทนูนสูง โดยมีมวลปริมาตรที่แตกต่างกันในหลาย ๆ ส่วนของผลงาน ผลงานประติมากรรมจึงมีความนูนหนาหรือนูนสูงที่ไม่เท่ากัน ซึ่งคิดเป็นร้อยละของส่วนที่นูนมิติยื่นออกมาจากพื้นไม่เท่ากัน เมื่อคิดเป็นร้อยละของส่วนที่นูน โดยรวมทั้งหมดของผลงานที่นำมาวิเคราะห์ 80% ในผลที่นำมาวิเคราะห์ เพื่อหาผลสำเร็จในงานวิจัยครั้งนี้ งานประติมากรรมประเภทกลุ่มหรืองานคู่การสร้างผลงานจากพื้นหลังให้เกิดส่วนนูนสูงจากพื้นหลังคิดเป็นร้อยละ 65 – 80% ของผลงานที่นำมาวิเคราะห์ในส่วนประเภทเดี่ยว การสร้างงานจะมีส่วนยื่นจากพื้นหลังหรือส่วนที่นูนออกมาคิดเป็นร้อยละ 70 – 80% ของผลงานที่นำมาวิเคราะห์

การสร้างงานลักษณะนูนสูงทั้งสามประเภท คือประเภทกลุ่ม ประเภทคู่ ประเภทเดี่ยว จะมีส่วนที่นูนและยื่นออกมาจากพื้นหลังโดยรวม ซึ่งโดยรวมแล้วจะคิดเป็นร้อยละ 80% ของผลงานเพื่อความเหมาะสมของสัดส่วนผลงานและความงามที่เกิดจากการสร้างผลงาน

บทที่ 5

สรุป อภิปรายผล ข้อเสนอแนะ

5.1 สรุป

จากการสำรวจกลุ่มประติมากรรมลักษณะนูนสูงพบว่ากลุ่มประติมากรรมและลักษณะนูนสูงที่แบ่งประเภทออกเป็น 3 ประเภท ได้แก่ ประเภทกลุ่ม ประเภทคู่ ประเภทเดี่ยว จากที่ผู้วิจัยได้ทำการศึกษาวิเคราะห์สรุปได้ดังนี้

5.1.1 ประติมากรรมลักษณะนูนสูงประเภทกลุ่ม

จากการสำรวจเพื่อหามิตินูนสูงผลงานการค้าขายในสมัยรัชกาลที่ 3 และการดำเนินการของคณะราษฎร (อนุสาวรีย์ประชาธิปไตยพบว่าการค้าขายในสมัยรัชกาลที่ 3 มีมิติที่ยื่นออกมาจากพื้น 75 – 90.9 เมื่อนำรูปทรงต่าง ๆ มารวมกันจะได้ค่าร้อยละ (อนุสาวรีย์ประชาธิปไตย ค่าเฉลี่ยส่วนมิติยื่นออกมาจากพื้น 80 - 90.9 และเมื่อนำรูปทรงต่าง ๆ มารวมเพื่อหาผลรวมของมิติส่วนยื่นออกมาจากพื้น 85.42 เปอร์เซ็นต์

เมื่อนำผลรวมรูปทรงต่าง ๆ จากผลงานทั้งสองชิ้นมาคิดเป็นค่าเฉลี่ยมิตินูนสูง จะได้ผลรวมมิตินูนสูงที่ร้อยละ 84.61 เปอร์เซ็นต์

5.1.2 ประติมากรรมลักษณะนูนสูงประเภทคู่

จากการสำรวจเพื่อหามิตินูนสูงของผลงาน สะพานร้องไห้ (มุ่มซ้าย) สะพานร้องไห้ (มุ่มขวา) พระอินทร์ทรงช้างเอราวัณและตัวแบก (ชวานาแบกเทวดา) ผลการสำรวจมาวิเคราะห์พบว่าผลงานสะพานร้องไห้ (รูปมุ่มซ้าย) มิติที่ยื่นจากพื้น 66.6-75 เมื่อนำมิตินูนสูงบางส่วนต่าง ๆ มารวมกันได้ร้อยละ 69-8 เปอร์เซ็นต์ ในผลงานสะพานร้องไห้ (มุ่มขวา) มิติยื่นออกมาจากพื้นเฉลี่ย 75 – 80 และเมื่อนำรูปทรงส่วนต่าง ๆ มารวมกันจะได้ร้อยละ 78.3 เปอร์เซ็นต์

ผลงานชื่อพระอินทร์ทรงช้างเอราวัณ ที่ส่วนยื่นออกมาจากพื้นที่ 50 – 99.9 เมื่อนำรูปทรงต่าง ๆ มารวมกันแล้วได้มิตินูนสูงร้อยละ 70.45

ผลงานชื่อตัวแบก (ชวานาแบกเทวดา) มีมิตินูนสูงร้อยละ 80

เมื่อนำผลสรุปของแต่ละชิ้นในงานประเภทประติมากรรมนูนสูงประเภทคู่จำนวน 4 ชิ้น มารวมกันจะได้ผลรวมมิตินูนสูงที่ร้อยละ 73.38

5.1.3 ประติมากรรมลักษณะนูนสูงประเภทเดี่ยว

จากการสำรวจเพื่อหามิติ มวล นูนสูง ประกอบไปด้วยงานจำนวน 5 ชิ้น ประกอบด้วยตัวแบก (ม.ร.ว.คึกฤทธิ์ ปราโมทย์) ตัวแบก (พลเอกเขาวลิต ยงใจยุทธ) นกคาบง (ฐานอนุสาวรีย์ประชาธิปไตย) ครุฑยุคแรกจน สมเด็จพระพุทธโฆษาจารย์เจริญ ญาณวรเถร มีมิติปริมาตรมวลนูนสูงที่ 75, 75, 70, 80, 75 ตามลำดับ

เมื่อนำผลที่มีมิติของแต่ละชิ้นมารวมกันแล้วคิดเป็นเปอร์เซ็นต์จะได้ผลของมิติ นูนอยู่ที่ร้อยละ 75

เมื่อนำผลรวมของทั้ง 3 ประเภท มารวมกันทั้งหมดแล้วคิดเป็นเปอร์เซ็นต์จะได้มิติ นูนร้อยละ 77.66

5.2 อภิปรายผล

จากการสำรวจเพื่อนำผลงานมาวิเคราะห์เพื่อหามิติสูงครั้งนี้ผู้วิจัยได้นำผลจากการที่ให้ผู้เชี่ยวชาญทั้ง 5 ท่าน ที่ได้ให้ความคิดเห็นเกี่ยวกับข้อมูลของลักษณะของประติมากรรมนูนสูงที่ถูกต้อง ซึ่งได้ให้ความคิดเห็นไว้ว่ามีส่วนนูนขึ้นมาจากพื้น 65% 70% 75% 80% 90% 95% ตามลำดับ ความคิดเห็นของผู้เชี่ยวชาญเหล่านี้ผู้วิจัยได้นำมาสร้างเครื่องมือในการวิเคราะห์โดยการสร้างภาพวิเคราะห์เป็นสัดส่วนเส้นปะ 2 ส่วน คือ ส่วนจมพื้นและส่วนมิติสูงเพื่อหาสัดส่วนเส้นปะ 2 ส่วน คือ ส่วนจมพื้นและส่วนมิติสูง เพื่อหาสัดส่วน แต่อย่างไรก็ตามในงานประติมากรรมนูนสูง เนื้อหาภายในภาพบางส่วนมีลักษณะกึ่งนูนทั้งในรูปทรงเดียวกันและพื้นหลัง (Background) แต่ผู้วิจัยจะเลือกวิเคราะห์เฉพาะส่วนที่เป็นมิติสูงเท่านั้น เพื่อหาค่าที่ถูกต้องซึ่งอภิปรายผลได้ดังนี้

5.2.1 ประติมากรรมนูนสูงประเภทกลุ่ม

ผลงาน การค้าขายในรัชกาลที่ 3 ประติมากรรมชิ้นนี้โครงสร้างเป็นกรอบสี่เหลี่ยม ผืนผ้ามีเนื้อหามิติ 3 มิติ ไกล่ กลาง ไกล่ ส่วนที่ไกล่คือรูปคนซึ่งมีอยู่ 45% ส่วนระยะกลาง คือ เรือ ต้นไม้ ชุ่ม ซึ่งมี 15% ส่วนระยะไกล คือ กำแพง วัด อาคาร ซึ่งมี 25% นอกนั้นคือบริเวณว่างซึ่งมี 15% อย่างไรก็ตามในผลงานกลุ่มชิ้นนี้มีเนื้อหามาก จึงมีบางส่วนที่มีส่วนยื่นออกมาจากรูปทรง ลักษณะลอยตัวเช่น ธง ศีรษะ แขน ขา มือ ไม้เท้า กระจดาช วงล้อ เป็นต้น ในส่วนระยะกลางจะเป็นมิติกึ่งนูน ผู้วิจัยเลือกเฉพาะส่วนที่มีลักษณะนูนสูง ซึ่งส่วนใหญ่เป็นรูปคน

ในระยะไกล่สามารถแบ่งย่อยได้อีก 2 ระยะ ด้วยกันได้แก่กลุ่มคนยืนด้านหน้าและรูปประธานตรงกลางคือรัชกาลที่ 3 ในส่วนรูปกลุ่มคนที่ยืนด้านหน้านั้น รูปยืน 9 รูป มีมิติสูงคิดเป็นร้อยละ 83 – 90 บางรูปคิดนูนมากคิดเป็นร้อยละ 100 หรือมีบางส่วนหลุดลอยออกมาจากพื้นเช่น

ศิระ ขน ขา โตะ วงล้อ จึงทำให้ผลงานดูมีมวล ปริมาตร เป็นกลุ่มก้อนดูแล้วมีพลัง น้ำหนัก ส่วนรูปประธานและคนนั่งฝรั่งที่นั่งสองคนนั้นมีส่วนมิติบุคคล่ายกลุ่มคนยืนมิติสูงจากพื้นมากแต่จะมี ส่วนหลังที่จมพื้นอยู่บ้างแต่ไม่มากนัก ดังนั้นแล้วในกลุ่มมิติใกล้จึงทำให้มีมวล ปริมาตร มิติสูงมาก ผลงานจึงมีพลังแสงเงาชัดเจน

ในระยะกลาง ประกอบด้วย เรือ ต้นไม้ อาคารต่าง ๆ เนื้อหาต้องแสดงระยะไกล (perspective) มิติงานจึงถูกย่อส่วนให้เป็นกึ่งนูนเป็นส่วนประกอบของงาน

ผลงานการดำเนินการของคณะราษฎร (ศรีฐานอนุสาวรีย์ประชาธิปไตย) มีโครงสร้าง สี่เหลี่ยมผืนผ้าเนื่องจากขึ้นน้าอาศัยการมองระยะไกล ผลงานจึงถูกออกแบบให้ใหญ่กว่าคนจริงเพราะ ต้องเพื่อระยะที่มองประมาณ 20 – 30 เมตร ผลงานติดตั้งให้เหนือในระดับสายตานิดหน่อยเพื่อความ เด่นสง่าและมีมิติสูง ซึ่งมีมิติงานในเนื้อหาแบ่งออกเป็น 2 ระยะด้วยกัน คือ ระยะใกล้และกลางจะ ไม่มีระยะไกล

ระยะใกล้ประกอบด้วยรูปคน 9 รูป สัตว์ 1 รูป เรียงหน้ากระดาดและมี ส่วน ประกอบเช่น โตะ เก้าอี้ แทนพระหนังสือ ซึ่งรูปทั้งหมดกินเนื้อที่ 60% ในส่วนระยะกลางประกอบด้วยผนัง อุปกรณ์ แร้งงาน ชุ่ม ต้นไม้ พุ่มไม้ มีเนื้อที่ 30% ในส่วนบริเวณว่าง 10% ดังนั้นแล้วใน ส่วนระยะใกล้จะมีมิติสูง 80 – 90% จึงทำให้เกิดมวลปริมาตรความลึก เว้า โค้ง กลุ่มก้อนทำให้เกิด แสงเงาชัดเจน ผลงานจึงออกมามีพลังมีการผสมผสานของรูปทรงอย่างลงตัว สำหรับระยะกลางนั้นมี ลักษณะกึ่งนูนเพราะเป็นส่วนประกอบของงานมิติสูงจะไม่เด่นเพื่อไม่ให้แข่งกับระยะด้านหน้า

5.2.2 ประติมากรรมลักษณะนูนสูงประเภทคู่

ผลงานสะพานร้องไห้ (มุมซ้าย) ขึ้นนี้ออกแบบเป็นโครงสร้างสี่เหลี่ยมผืนผ้า แนวตั้ง ประกอบด้วยสองรูปคือรูปแม่กับลูก (เด็ก) มองในภาพรวมจะมีส่วนนูนสูงและกึ่งนูน ในส่วนมิติสูงนั้น จะอยู่บริเวณช่วงบนคือเด็กและศิระขนของแม่มีลักษณะนูนสูงจากพื้นร้อยละ 75 จึงทำให้เกิดมวล ปริมาตรส่วนลึกเว้าดูแล้วมีพลังและความกลมกลืน ในส่วนล่างซึ่งเป็นช่วงขาของแม่มีลักษณะกึ่งนูน ซึ่งถ้ามองในภาพรวมแล้วจะเกิดความผสมผสานให้ลงตัวเพราะต้องการเน้นจุดเด่นอยู่ที่ช่วงบน

ผลงานสะพานร้องไห้ (มุมขวา) ขึ้นนี้ออกแบบเป็นโครงสร้างสี่เหลี่ยมผืนผ้าแนวตั้งเป็น รูปคน 2 รูป พ่อและเด็ก ในส่วนที่เป็นมิติสูงประกอบด้วยศิระ ออก ขน มือ ขา ทั้งสองรูปมี มิติยื่นคิดเป็นร้อยละ 80 จึงทำให้เกิดมวล ปริมาตร ส่วนลึกเว้า จึงทำให้ดูมีความชัดเจนเกิดความ ผสมกลมกลืนของแสงเงาอย่างลงตัว ส่วนบริเวณขาหลังแขนขวาลำตัวพ่อ ลำตัวเด็กมีลักษณะกึ่งนูน เมื่อมองภาพรวมทั้งหมด ผลงานมีมวลปริมาตรมีความงามที่ลงตัว

ผลงานพระอินทร์ทรงช้างเอราวัณ ชั้นนี้ถูกออกแบบประกอบกับอาคารและมองมุมสูง จึงออกแบบให้ใหญ่กว่าคนจริง ผลงานจะแบ่งออกเป็น 3 รูป ได้แก่ รูปพระอินทร์ ช้างและก้อนเมฆ มิติฐานของรูปจะอยู่ที่รูปพระอินทร์ ช้างทั้ง 3 เศียร ซึ่งมีมิติฐานสูงมากเกือบร้อยเปอร์เซ็นต์ โดยเฉพาะรูปพระอินทร์และหัวช้างด้านหน้าสำหรับรูปพระอินทร์นั้นมากจนเกือบลอยตัวเพียงแต่หลังแตะพื้น เท่านั้นแต่ก็ยังมีส่วนลอยออกมาอย่างแซน พระแสง ตรี ชฎา ในส่วนหัวช้างสองข้างซ้ายขวาเป็นมุมสูงจมน้ำ 50% และส่วนรูปก้อนเมฆเป็นลักษณะกึ่งฐานและเมื่อมองดูภาพรวมทั้งหมดจะมีความเด่นชัดที่ความงามของรูปทรงมีพลังของมวล ปริมาตร

ปัญหาที่ทำวิจัยชั้นนี้คือการไปถ่ายรูปและวัดขนาดสถานที่จริง ซึ่งงานอยู่บนที่สูงไม่สามารถวัดพื้นที่ได้และเป็นสถานที่ราชการไม่อนุญาตให้ดำเนินการได้ รวมทั้งข้อมูลเรื่องเอกสารต่าง ๆ ไม่สมบูรณ์จึงเป็นปัญหาในข้อมูลภาพ

ผลงานตัวแบก (ชาวนาแบกเทวดา) เป็นผลงานของอาจารย์ทองร่วง เอ็มโอบุส ศิลปินแห่งชาติ งานชิ้นนี้เป็นงานประกอบฐานพระมีโครงสร้างแนวตั้ง ซึ่งมีมุมสูงมากจนเกือบลอยตัว แต่ถือว่าเป็นมุมสูงเพราะมีส่วนติดพื้นอยู่อย่างแซนเทวดา ก้นและลายผ้าเทวดา ในส่วนบางอย่างหลุดลอยออกมาอย่างแซนลำตัวชาวนา ศีรษะเทวดาและเมื่อมองภาพรวมจะมีความชัดเจนของรูปทรง มีมวลปริมาตรชัดเจนมีส่วนลึกไว้ ทำให้มีพลังและความกลมกลืนของภาพ

5.2.3 ประติมากรรมลักษณะมุมสูงประเภทเดี่ยว

ผลงาน “ตัวแบก” (ม.ร.ว.คึกฤทธิ์ ปราโมทย์) ชั้นนี้เป็นชิ้นเล็กประเภท 8 นิ้ว ติดตั้งส่วนฐานพระในพระอุโบสถ เป็นงานปูนปั้นท่าทางยืนย่อตัว ส่วนมิตี้นูนสูงอยู่ที่ศีรษะ ลำตัวมีมวลปริมาตรร้อยละ 75 และมีส่วนลอยตัวที่แขนขาเมื่อมองภาพรวมจะเห็นมวล ปริมาตรที่มีพลังน้ำหนัก ปริมาตรชัดเจน

ผลงาน “ตัวแบก” (พลเอกเขาวงกต ยงใจยุทธ) ชั้นนี้เป็นงานชิ้นเล็กประมาณ 8 นิ้ว ติดตั้งบริเวณส่วนฐานพระนอกพระอุโบสถ วัดมหาธาตุวรวิหาร จังหวัดเพชรบุรี โครงสร้างเป็นรูปคนยืนย่อเข้ามามีมิติฐานสูงร้อยละ 75 ส่วนจมน้ำประมาณร้อยละ 25 ภาพรวมของภาพจึงมีมิติ มวล ปริมาตรที่ชัดเจน โดดเด่นมีพลังในงาน

ผลงานครุฑยุคแรกอน ชั้นนี้เป็นประติมากรรมที่อยู่บนที่สูง บนยอดมุขของตึกจึงถูกออกแบบให้ใหญ่กว่าคนจริง เพื่อความสมดุลกับสิ่งแวดล้อมและระยะห่างในการมอง ผลงานนี้มีมิติฐานสูงมากจนเกือบหลุดออกมาเป็นลอยตัว ในภาพจะเห็นส่วน หัว แขน เข่า และเมื่อมองดูภาพรวมแล้ว ผลงานนี้มีมิติฐานสูงมากมีมวลปริมาตรส่วนกว้างลึก ชัดเจน ทำให้ดูมีพลังโดดเด่นชัดเจนและกลมกลืนเป็นอย่างยิ่ง

ผลงาน “นกคาบงู” ชั้นนี้แบ่งรูปทรงออกเป็น 2 ส่วน คือ รูปหัวนกและงูผสมผสานระหว่างมิติฐานสูงกับลอยตัวได้อย่างกลมกลืนแต่ก็ถือว่างานชิ้นนี้เป็นประเภทฐานสูงเพราะหลังเต่าพื้นโดยเฉพะนก ซึ่งท้ายทอยจมพื้นเข้าไปละส่วนนูนที่หน้าจะยื่นออกมาเป็นมิติฐานสูงชัดเจน ในส่วนรูปงูมีความชัดเจนทั้งมวลมิติที่ยื่นหลุดออกโดยเฉพาะลำตัวและหัว เมื่อมองดูภาพรวมแล้วมีมิติมวลปริมาตรที่ชัดเจน โดดเด่น

ผลงาน “สมเด็จพระพุทธโฆษาจารย์ (เจริญ) ญาณวรเถร” ชั้นนี้มีขนาดเท่าคนจริงด้านข้างซึ่งมีลักษณะนูนสูงมีมิติฐานจากพื้นคิดเป็นร้อยละ 75 จึงทำให้ดูมีมวล ปริมาตร น้ำหนัก ที่มีความชัดเจน

5.3 ข้อเสนอแนะ

ผลการสำรวจ ศึกษา ค้นคว้า ผลงานประติมากรรมลักษณะนูนสูงของทั้งสามประเภทของประติมากรรมแต่ละยุคสมัย ผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะที่ยังมีประเด็นของประเภทผลงาน เพื่อเป็นแนวทางการคิดและเป็นแนวทางการวิจัยครั้งต่อไปดังนี้

1. ประติมากรรมนูนสูงประเภทกลุ่ม ในยุคร่วมสมัยทั้ง 2 ชั้นนี้เนื้อหาระยะในผลงานการวิเคราะห์พบว่า จะออกแบบงานที่ไม่แสดงระยะไกลมาก มีเปอร์เซ็นต์ของมิติฐานสูงไม่เท่าไรแต่ยังมีความเป็นกึ่งนูนในภาพด้วย แล้วควรออกแบบขนาดผลงานเท่าไร จึงจะเหมาะสมกับสิ่งแวดล้อมและระยะห่างในการมอง
2. ประติมากรรมนูนสูงประเภทคู่ เป็นประติมากรรมร่วมสมัยทั้งสี่ชิ้นนี้ เป็นงานประกอบกับอาคารสถาปัตยกรรม ซึ่งได้ออกแบบมาให้เข้ากับสถาปัตยกรรมและมิติฐานสูงที่ลงตัวได้สัดส่วนและยังมีความเป็นกึ่งนูนเพื่อให้งานเกิดการลงตัว
3. ประติมากรรมประเภทเดี่ยว เป็นประติมากรรมร่วมสมัย มีทั้งประกอบกับสถาปัตยกรรมและโครงสร้างของรูปทรง ซึ่งมีมิติฐานสูงโดดเด่นชัดเจนแล้วมีการออกแบบเพื่อแก้ปัญหาให้เข้ากับโครงสร้างสิ่งแวดล้อมของงาน

ประติมากรรมลักษณะนูนสูงทั้ง 3 ประเภทนี้ ประเด็นที่น่าสนใจในการทำวิจัยครั้งต่อไปอย่างกรณีการออกแบบเพื่องานประติมากรรมสำหรับติดตั้งภายนอกในส่วนขององค์ประกอบภาพรูปแบบเนื้อหา ขนาด มุมมองต่าง ๆ หรือสามารถเป็นหนังสือ เอกสาร บทความ ตำราได้ จนเป็นประโยชน์คุณูปการต่อสังคมต่อไป

บรรณานุกรม

- จุลทรรศน์ พยาฆรานนท์.(2516).ลายรดน้ำและลายกำมะลอ. กรุงเทพฯ:สำนักพิมพ์สมาคม
 สังคมศาสตร์แห่งประเทศไทย มหาวิทยาลัย.
- น. ณ ปากน้ำ,(ประยูร อุลลาฮะ).(2515).ศิลปะของพระพุทธรูป.พระนคร:รุ่งโรจน์ การพิมพ์.
- มะลิฉัตร เอื้ออานันท์.(2545). พจนานุกรมศัพท์ศิลปะ.กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์
 มัย ตะติยะ.(2549).ประติมากรรมพื้นฐาน.กรุงเทพฯ:หจกเอมีเทรตติ้ง.
- วิเชียร อินทรกระทีก.(2539).ประติมากรรม. กรุงเทพฯ : บริษัทอักษรภาพพัฒนา.
- ศิวกร มาร่วมพงศ์.(2531).ข่าวสารช่างศิลป์รุ่น ๑๔/๒๕๐๘.กรุงเทพฯ : บริษัทจัสพรีนธ์.
- สวนศรี ศรีแพงพงษ์.(2535).สุนทรียะทางทัศนศิลป์.กรุงเทพฯ:โอเดียนส์โตร์.
- สำนักช่างสิบหมู่ กรมศิลปากร.(2551).นิทรรศการศิลปกรรม ปฏิมากร ประติมากรรม.กรุงเทพฯ:
 บริษัทรุ่งศิลป์.
- อภัย นาคคง.(2543). ศิลปะไทย.ไม่ระบุโรงพิมพ์.
- ไชยพจน์ หวลมานพ.(2556).ประติมากรรมนูนสูงภาพพุทธประวัติ.กรุงเทพฯ:บริษัททริเพิ้ล กรุ๊ป จำกัด
 Radhakamal, Mukherjee,op.cit.p.
 Putnam,Brenda.(1948).The sculptor's way a Guide to Modelling and sculpture.U.S.A.:All
 right resened.
www.oknation.net/Lekyada/2010/06/24/entry.tomtam 8. Blogspot.com/2013/06
 /blog.post.html
www.zoomzong.com/2013/08/new-postal-building

ภาคผนวก ก

ภาพการเก็บข้อมูล

มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลธัญบุรี

รูปปั้นนูนสูงสะพานร้องไห้

รูปปั้นนูนสูงสะพานร้องไห้

บริเวณด้านหน้าพระบรมราชานุสาวรีย์ รัชกาลที่ 3 วัดเฉลิมพระเกียรติ

อาจารย์ทมิฬ ศรีศิลา
หัวหน้าโครงการวิจัยกับผลงาน

อาจารย์ทมิฬ ศรีศิลา
พิจารณาการวิเคราะห์ประติมากรรมไทยลักษณะนูน

หัวหน้าโครงการวิจัยกับการออกสำรวจ

การออกสำรวจพื้นที่จริง

การสำรวจผลงานประติมากรรมนูนสูง

ผลงานประติมากรรมนูนสูง (ด้านตรง)

(ด้านข้าง)

ในรูปแบบประติมากรรมไทย ผลงานของพันโทนภดล

สุวรรณสมบัติ

บริเวณด้านหน้าพระบรมราชานุสาวรีย์ รัชกาลที่ 3 วัดเฉลิมพระเกียรติ

ห้องต้นแบบประติมากรรม

รูปปั้นด้านข้างสมเด็จพระสังฆราชเจ้ากรมหลวงญาณวงศ์

วัดมหาธาตุวรวิหาร จังหวัดเพชรบุรี

บริเวณด้านหน้าพระอุโบสถ

งานปูนปั้นของอาจารย์ทองรุ่งเอนมโธ

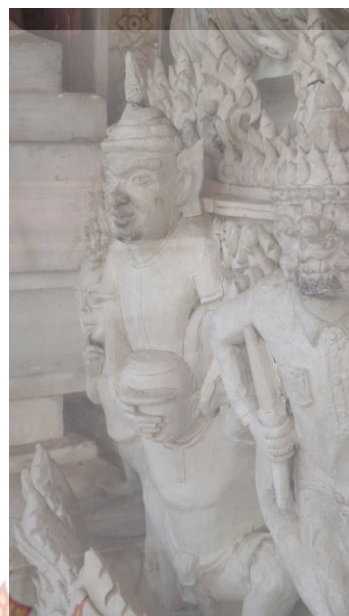
งานปูนปั้นประดับหน้าบัน

งานปูนปั้นประดับหน้าบัน

งานปูนปั้นตัวแบกล้อเลียนการเมือง

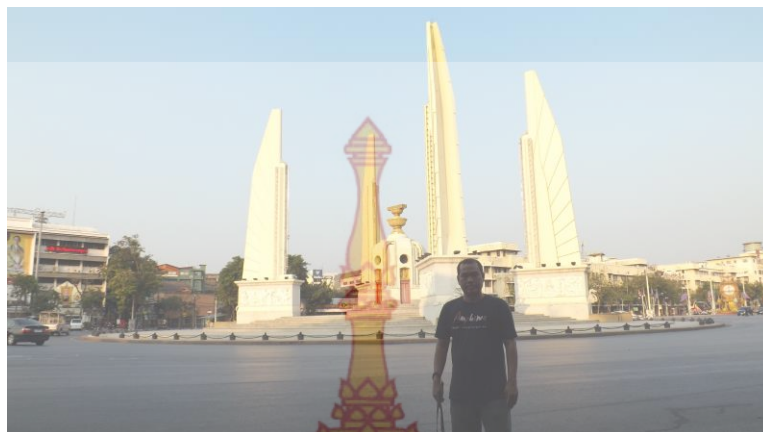
งานปูนปั้นล้อเลียนการเมือง

งานปูนปั้นล้อเลียนการเมือง

งานปูนปั้นตัวแบกล้อเลียนการเมือง

ผู้วิจัยถ่ายภาพบริเวณอนุสาวรีย์ประชาธิปไตย

ภาคผนวก ข

เอกสารแบบแสดงความคิดเห็นและหนังสือถึงผู้เชี่ยวชาญ

แบบสอบถามเพื่อแสดงความคิดเห็น

ในงานวิจัยเรื่องการศึกษาวิเคราะห์มิติประติมากรรมลักษณะนูนสูงในประเทศไทยเพื่อพัฒนาการสอนวิชาประติมากรรม งานวิจัยแห่งชาติ (วช) งบประมาณปี 2557 มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลรัตนโกสินทร์ วิจัยผู้ช่วยศาสตราจารย์คมสันต์ คำสิงหา

คำชี้แจง

1. แบบทดสอบมี 2 ตอน (4 หน้า) โปรดกาเครื่องหมาย ✓ หน้าคำตอบที่ตรงกับข้อเท็จจริงหรือความคิดเห็นของท่านหรือเติมคำในช่องว่าง
2. ข้อมูลคำตอบจะเป็นประโยชน์เพื่อนำมาใช้ในการเป็นแบบแผนการค้ำคว้าวิเคราะห์ งานประติมากรรมซึ่งขอความร่วมมือจากท่านโปรดให้คำตอบหรือแสดงความคิดเห็นตามความเป็นจริงและโดยอิสระ

ตอนที่ 1 ข้อมูลส่วนบุคคลของผู้ตอบแบบสอบถาม

1. เพศ 1) ชาย 2) หญิง
2. อายุ 1) ต่ำกว่า 26 ปี 2) 26 – 40 ปี
 3) 40 ปีขึ้นไป
3. การศึกษาสูงสุด 1) ปริญญาตรี 2) ปริญญาโท
 3) ปริญญาเอก 4) อื่นโปรดระบุ.....
4. สถานภาพปัจจุบัน 1) ทำงาน
 2) กำลังศึกษาและทำงานไปด้วย
 3) กำลังศึกษา
 4) อื่น ๆ โปรดระบุ.....
5. รายได้เฉลี่ยประมาณเดือนละ 1) ต่ำกว่า 20,000 บาท
 2) 20,000 – 25,000 บาท
 3) 25,000 – 30,000 บาท
 4) มากกว่า 30,000 บาท

ตอนที่ 2 ข้อมูลคำตอบที่จะนำไปใช้ประโยชน์ในงานวิจัย

1. ประติมากรรมลักษณะนูนต่ำและประติมากรรมลักษณะนูนสูง ท่านคิดว่าจะมีความแตกต่างกันอย่างไร
คำอธิบาย

.....

.....

.....

.....

.....

2. ท่านคิดว่างานประติมากรรมนูนสูงจะต้องมีมิติยื่นออกมาจากพื้นที่เปอร์เซ็นต์ถึงจะเรียกว่าเป็น
ประติมากรรมนูนสูงถูกต้อง
คำอธิบาย

.....

.....

.....

.....

.....

3. ท่านคิดว่าปัญหาที่สร้างสรรค์งานประติมากรรมลักษณะนูนสูงในการปฏิบัติงานคืออะไร
คำอธิบาย

.....

.....

.....

.....

.....

4. ท่านคิดว่าเนื้อหาเรื่องราวเพื่อสร้างสรรค์ประติมากรรมนูนสูงเนื้อหาเรื่องราวอย่างไรจึงจะเหมาะสม
สำหรับนำมาสร้างงานประติมากรรมลักษณะนูนสูง
คำอธิบาย

.....

.....

.....

.....

.....

5. ท่านมีหลักการออกแบบองค์ประกอบศิลป์อย่างไรในการสร้างผลงานประติมากรรมนูนสูง
คำอธิบาย

.....

.....

.....

.....

.....

6. โปรดแสดงความคิดเห็นเกี่ยวกับประติมากรรมลักษณะนูนสูงว่ารูปแบบเนื้อหาของแต่ละยุคสมัยมี
พัฒนาการอย่างไรพร้อมยกตัวอย่างประติมากรรมและผลงานเด่นของแต่ละยุคสมัย
คำอธิบาย

.....

.....

.....

.....

.....

ลงชื่อ

(.....)

ตำแหน่ง

.....

ที่ ศธ ๐๕๘๒.๑๒/๓๗๕

มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลรัตนโกสินทร์
วิทยาลัยเพาะช่าง
๘๖ ถนนตรีเพชร แขวงวังบูรพาภิรมย์
เขตพระนคร กรุงเทพฯ ๑๐๒๐๐

๗ มีนาคม ๒๕๕๗

เรื่อง ขอบความอนุเคราะห์เป็นผู้เชี่ยวชาญในการตรวจแบบสอบถามงานวิจัย

เรียน คุณนรเชษฐ ชูสกุล

เนื่องด้วยผู้ช่วยศาสตราจารย์ คมสันต์ คำสิงหา อาจารย์ประจำสาขาวิชาประติมากรรม วิทยาลัยเพาะช่าง มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลรัตนโกสินทร์ ได้รับทุนวิจัยจากงบประมาณแผ่นดินประจำปี พ.ศ. ๒๕๕๗ ให้ทำการวิจัยเรื่อง “การศึกษาวิเคราะห์มิติประติมากรรมลักษณะนูนสูงในประเทศไทย” ในการทำวิจัยครั้งนี้จำเป็นต้องอาศัยผู้เชี่ยวชาญมาเป็นผู้ตรวจแบบสอบถามงานวิจัย

วิทยาลัยเพาะช่าง มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลรัตนโกสินทร์ พิจารณาเห็นว่า คุณนรเชษฐ ชูสกุล เป็นผู้มีความรู้และความเชี่ยวชาญในด้านประติมากรรม จึงขอเชิญท่านเป็นผู้ตรวจแบบสอบถามงานวิจัยในครั้งนี้

จึงเรียนมาเพื่อทราบและขอความอนุเคราะห์

ขอแสดงความนับถือ

(นายมงคล ไชยวงศ์)

ผู้อำนวยการวิทยาลัยเพาะช่าง

มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลรัตนโกสินทร์

ฝ่ายวิชาการฯ

โทร. ๐๒ ๖๒๓๘๗๙๐-๕

โทรสาร. ๐๒๒๒๕-๗๖๓๑

ที่ ศธ ๐๕๘๒.๑๒/๓๓๕

มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลรัตนโกสินทร์
วิทยาลัยเพาะช่าง
๘๖ ถนนตรีเพชร แขวงวังบูรพาภิรมย์
เขตพระนคร กรุงเทพฯ ๑๐๒๐๐

๓ มีนาคม ๒๕๕๗

เรื่อง ขอความอนุเคราะห์เป็นผู้เชี่ยวชาญในการตรวจแบบสอบถามงานวิจัย

เรียน คุณประสพสุข รัตน์ใหม่

เนื่องด้วยผู้ช่วยศาสตราจารย์ คมสันต์ คำสิงหา อาจารย์ประจำสาขาวิชาประติมากรรม วิทยาลัยเพาะช่าง มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลรัตนโกสินทร์ ได้รับทุนวิจัยจากงบประมาณแผ่นดินประจำปี พ.ศ. ๒๕๕๗ ให้ทำการวิจัยเรื่อง “การศึกษาวิเคราะห์มิติประติมากรรมลักษณะนูนสูงในประเทศไทย” ในการทำวิจัยครั้งนี้จำเป็นต้องอาศัยผู้เชี่ยวชาญมาเป็นผู้ตรวจแบบสอบถามงานวิจัย

วิทยาลัยเพาะช่าง มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลรัตนโกสินทร์ พิจารณาเห็นว่า คุณประสพสุข รัตน์ใหม่ เป็นผู้มีความรู้และความเชี่ยวชาญในด้านประติมากรรม จึงขอเชิญท่านเป็นผู้ตรวจแบบสอบถามงานวิจัยในครั้งนี้

จึงเรียนมาเพื่อทราบและขอความอนุเคราะห์

ขอแสดงความนับถือ

(นายมงคล ไชยวงศ์)

ผู้อำนวยการวิทยาลัยเพาะช่าง
มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลรัตนโกสินทร์

ฝ่ายวิชาการฯ

โทร. ๐๒ ๖๒๓๘๗๙๐-๕

โทรสาร. ๐๒๒๒๕-๗๖๓๓

ประวัติย่อผู้วิจัย (หัวหน้า)

ชื่อ - สกุล

อาจารย์ทมิฬ ศรีศิลา

ตำแหน่งปัจจุบัน

อาจารย์ประจำ สาขาประติมากรรมไทย

หน่วยงานที่สามารถติดต่อได้

วิทยาลัยเพาะช่าง มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลรัตนโกสินทร์

86 ถ.ตรีเพชร แขวงวังบูรพาภิรมย์ พาหุรัด เขตพระนคร กรุงเทพฯ 10200

ประวัติการศึกษา

- ประถมศึกษาจากโรงเรียนนิคมสี่
- มัธยมศึกษาจากโรงเรียนบ้านกรวดวิทยา
- ประกาศนียบัตรวิชาชีพ (ปวช.) โรงเรียนไทยวิจิตรศิลป์
- ประกาศนียบัตรวิชาชีพชั้นสูง (ปวส.) วิทยาเขตเพาะช่าง
- บริญญาตรี จากวิทยาลัยเทคโนโลยีและอาชีวศึกษา วิทยาเขตเพาะช่าง

เกียรติประวัติ

- รับรางวัลรองชนะเลิศการประกวดปูนปั้นแห่งประเทศไทย ครั้งที่ 1
- รับรางวัลชนะเลิศการประกวดปูนปั้นแห่งประเทศไทยครั้งที่ 2
- ร่วมกิจกรรม “Workshop” นานาชาติ ครั้งที่ 7, 8, 9, 10 ณ วิทยาลัยเพาะช่าง มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลรัตนโกสินทร์
- เป็นคณะกรรมการงานแข่งขันปูนปั้นแห่งประเทศไทย
- เป็นผู้ปั้นรูปสัตว์หิมพานต์ดินเผาถวายสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ เนื่องในโอกาสเสด็จเป็นประธานเปิดงานครบรอบ 90 ปี เพาะช่าง
- ปั้นรูปสัตว์หิมพานต์มอบให้แก่บุคคลสำคัญต่าง ๆ เป็นจำนวนมาก และมีงานปั้นปูนตามสถานที่สำคัญ
- ปั้นปูนสดกับทีมงานประวัติความเป็นมาของคณะวิศวกรรมศาสตร์ ณ ตึกวิศวกรรมจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ปี 2556

สาขาวิชาการที่มีความชำนาญพิเศษ

ประติมากรรมไทย-สากล

จิตรกรรมไทย / งานเครื่องหล่อ / เพลงพื้นบ้าน

ประวัติย่อผู้วิจัย (ผู้ร่วมวิจัย)

ชื่อ – สกุล

นายคมสันต์ คำสิงหา

ตำแหน่งปัจจุบัน

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ 8 อาจารย์ประจำสาขาประติมากรรม

หน่วยงานที่สามารถติดต่อได้

มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลธัญบุรี คณะศิลปกรรมศาสตร์

ต.คลองหก อ.ธัญบุรี จ.ปทุมธานี 12110 เบอร์โทรศัพท์ 089 798 7409

ประวัติการศึกษา

- ประถมศึกษาจากโรงเรียนห้วยชะยุ้งคูรุพานิชวิทยาการ
- มัธยมศึกษาจากโรงเรียนห้วยชะยุ้งวิทยา
- ประกาศนียบัตรวิชาชีพ (ปวช.ศิลปปะ) จากวิทยาลัยอาชีวศึกษา อุบลราชธานี
- ประกาศนียบัตรวิชาชีพชั้นสูง (ปวส.ประติมากรรมสากล) จากวิทยาเขตเพาะช่าง
- ปริญญาตรีศิลปกรรมศาสตรบัณฑิต (ศษ.บ) ศิลปกรรม จากวิทยาลัยเทคโนโลยีและอาชีวศึกษาวิทยาเขตเพาะช่าง กรุงเทพฯ
- ปริญญาโทศิลปกรรมศาสตรมหาบัณฑิต (ศป.ม.) สาขาทัศนศิลป์ ศิลปะสมัยใหม่ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒประสานมิตร

สาขาวิชาการที่มีความชำนาญพิเศษ

จิตรกรรมสากล – จิตรกรรมไทย การทำพิมพ์ การหล่อ
การขึ้นรูปเครื่องปั้นดินเผา ลูกทุ่ง ลูกกรุงและเพลงพื้นบ้าน

ประสบการณ์ที่เกี่ยวข้องกับการบริหารงานวิจัย

การวิเคราะห์ประติมากรรมรูปคนสนั่น ศิลากรณ์ ปีที่ได้รับการสนับสนุน 2550

หน่วยงานที่ให้ทุน สภาวิจัยแห่งชาติ (วช)